

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSİYA MƏHKƏMƏSİ

KMM

KONSTITUSİYA MƏHKƏMƏSİNİN MƏLUMATI

Bakı – 2018

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ KONSTITUSİYASI AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASINDA ƏN YÜKSƏK HÜQUQİ QÜVVƏYƏ MALİKDİR**

**Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının
149-cu maddəsinin I hissəsi**

Təsisçi

Azərbaycan Respublikasının
Konstitusiya Məhkəməsi

1999-cu ildən nəşr olunur

Altmış səkkizinci buraxılış

Redaksiya heyəti:

Fərhad Abdullayev (sədr)
Rauf Quliyev
Dürdanə Məmmədova
Tural Aslanov
Anar Hacızadə
Nəzrin Paşayeva
İntiqam Eyvazov

Baş redaktor

Dürdanə Məmmədova

Redaksiyanın ünvanı:

Az1001, Bakı şəhəri, Gənclər meydanı, 1.
Tel: (99412) 492-62-86, 492-98-49
Faks:(99412) 492-86-41

MÜNDƏRİCAT

I hissə

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Qərarları

Cavidan Qafarovun şikayəti üzrə “Valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun bəzi müddələrinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin I hissəsinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair

25 yanvar 2017-ci il tarixli qərar 5

Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 54.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair

31 yanvar 2017-ci il tarixli qərar 52

A.Aslanov və L.Səbizovanın şikayətləri üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 18 may 2016-cı il tarixli qərarlarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair

10 mart 2017-ci il tarixli qərar.....86

“Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 15-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair

28 mart 2017-ci il tarixli qərar.....112

Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin 28-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair

12 aprel 2017-ci il tarixli qərar 143

II hissə

Tədbirlər. Görüşlər 168

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN Q Ə R A R I

Cavidan Qafarovun şikayəti üzrə “Valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun bəzi müddələrinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin I hissəsinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair

25 yanvar 2017-ci il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Südabə Həsənova, Rövşən İsmayılov (məruzəçi-hakim), Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə, məhkəmə katibi – Elməddin Hüseynovun,

ərizəçi – Cavidan Qafarov və onun nümayəndəsi Turqay Hüseynovun, cavabverən orqanın nümayəndəsi – Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının Sosial qanunvericilik şöbəsinin baş məsləhətçisi Məhəmməd Baziqovun,

mütəxəssislər – Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin Hüquq şöbəsinin müdir müavini Rasim Hüseynovun və Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun Hüquq və kadr şöbəsinin müdiri Fuad Nəsirovun,

ekspert – Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsinin Əmək və ekologiya hüququ kafedrasının professoru Mayis Əliyevin iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin V hissəsinə və “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 34.5-ci maddəsinə müvafiq olaraq, konstitusiya məhkəmə icraatı qaydasında açıq məhkəmə iclasında Cavidan Qafarovun şikayəti üzrə “Valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası

Qanununun bəzi müddəalarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim R.İsmayılovun məruzəsini, ərizəçinin, cavabverən orqanın nümayəndələrinin və mütəxəssislərin çıxışlarını, habelə ekspertin rəyini dinləyib, iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Cavidan Qafarov Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiya Məhkəməsi) şikayət verərək, “Valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra – Qanun) bəzi müddəalarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına (bundan sonra – Konstitusiya) uyğunluğunun yoxlanılmasını xahiş etmişdir.

Şikayətdən məlum olur ki, ərizəçinin 21 yaşı vardır və o, Azərbaycan Tibb Universitetinin 5-ci kursunda ödənişli əsaslarla təhsil alır. C.Qafarovun atası 19 may 2016-cı il tarixində vəfat etmiş, anası isə I qrup əlildir. Ərizəçi göstərilən səbəblərə görə təhsil haqqını ödəmək imkanının olmamasını əsas gətirərək, Qanunda nəzərdə tutulan güzəştlərin tətbiq edilməsi məqsədilə Azərbaycan Tibb Universitetinin rəhbərliyinə müraciət etmişdir. Belə ki, Qanunun 5-ci maddəsinin birinci hissəsinə əsasən, bütün tiptən olan dövlət təhsil müəssisələrində, müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi elmi təşkilatın magistratura səviyyəsində, habelə bələdiyyə və özəl ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində təhsil alan valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqlar, habelə onların arasından olan şəxslər həmin təhsil müəssisəsini və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi elmi təşkilatın magistratura səviyyəsini bitirənədək tam dövlət təminatına götürürlər.

C.Qafarova cavab məktubunda izah olunmuşdur ki, Azərbaycan Tibb Universiteti dövlət ali təhsil müəssisəsi olaraq heç bir tələbəni hüquqi əsas olmadan təhsil haqqından azad etmək səlahiyyətinə malik deyildir. Eyni zamanda məktubda bildirilmişdir ki, məsələyə aydınlıq gətirmək üçün Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə müraciət olunmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin məktubunda isə göstərilmişdir ki, Qanuna görə, valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş və ya ona bərabər tutulan şəxslər (bir valideyni və-

fat etmiş və o biri valideyni I və II qrup əlil olan) dedikdə, həmin kateqoriyadan olan 18 yaşınadək uşaqlar nəzərdə tutulur. Bu baxımdan, Qanunun 5-ci maddəsində göstərilən təhsil üzrə təminatlar ali təhsil aldıkları müddətdə (19-23 yaşında olan II-VI kurs tələbələri) hər iki valideynini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş şəxslərə şamil edilmir.

Ərizədə qeyd olunur ki, Qanunun adına uyğun olaraq onun müddəaları uşaqların sosial təminatı ilə bağlı münasibətləri tənzimləyir. “Uşaq hüquqları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra – “Uşaq hüquqları haqqında” Qanun) 1-ci maddəsinin mənasına görə, uşaq 18 yaşına (yetkinlik yaşına) çatmayan və tam fəaliyyət qabiliyyəti əldə etməyən hər bir şəxsdir.

Lakin Qanunun 1 və 5-ci maddələrinin məzmununa görə, onun imtiyazlarından artıq uşaq hesab edilməyən şəxslər də faydalana bilər. Bura məhz 18 yaşınadək hər iki valideynini itirmiş, habelə hər iki valideyninin himayəsindən məhrum olmuş ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi elmi təşkilatın magistratura səviyyəsində əyani formada təhsil alan 23 yaşınadək olan şəxslər aiddir. Lakin həmin şəxslər bu imtiyazı 18 yaşınadək valideynlərini itirdikləri və valideyn himayəsindən məhrum olduqları təqdirdə əldə edirlər.

Ərizəçi hesab edir ki, Qanunun əsas məqsədi valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların, habelə onların arasından olan 23 yaşınadək şəxslərin sosial müdafiəsinə dövlət təminatının verilməsidir. Yəni dövlət onların valideyn dəstəyindən məhrum olmasını əsas kimi qəbul edərək, bu şəxsləri dövlətin sosial müdafiəsi ilə əhatə edir. Sosial dəstəkdən faydalanmanın şərti kimi yalnız şəxsin 18 yaşınadək valideyn himayəsindən məhrum olması əsas götürülür, sonradan 18-23 yaş arasında oxşar vəziyyətə düşmüş digər şəxslərin təhsil almaq hüququnun davamlılığına təminat verilmir.

C.Qafarovun qənaətinə görə, Qanunun bu müddəaları onun Konstitusiyanın 25 və 42-ci maddələrində nəzərdə tutulan hüquqlarını pozur.

Şikayətin məzmununu nəzərə alaraq, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, mövcud konstitusiya işinin predmetini Qanunun 1 və 5-ci maddələrinin dövlət ali təhsil müəssisələrində əyani formada təhsil alan və 18 yaşından sonra valideyn dəstəyindən məhrum olmuş şəxslərin həmin normalarda təsbit edilən imtiyazdan istifadə etmək hüquqlarının nəzərdə tutulmadığı hissədə Konstitusiyanın 25-ci maddəsi-

nin I hissəsinə və 42-ci maddəsinə uyğunluğunun yoxlanılması təşkil edir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu şikayətlə əlaqədar aşağıdakıları qeyd etməyi zəruri hesab edir.

Konstitusiyanın 42-ci maddəsinə əsasən, hər bir vətəndaşın təhsil almaq hüququ vardır. Dövlət pulsuz icbari ümumi orta təhsil almaq hüququnu təmin edir. Təhsil sisteminə dövlət tərəfindən nəzarət edilir. Maddi vəziyyətdən asılı olmayaraq istedadlı şəxslərin təhsili davam etdirməsinə dövlət zəmanət verir. Dövlət minimum təhsil standartlarını müəyyən edir.

Bu hüquq, həmçinin insan hüquqları üzrə bir sıra beynəlxalq-hüquqi sənədlərdə də öz əksini tapmışdır. Konstitusiyanın 12-ci maddəsinin II hissəsinə uyğun olaraq, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Konstitusiyada təsbit olunmuş hüquq və azadlıqların məzmununu müəyyən edərkən Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrin müddəalarını, habelə müvafiq beynəlxalq orqanların təcrübəsini nəzərə alır.

Belə ki, “İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında” Beynəlxalq Paktın (bundan sonra – Beynəlxalq Pakt) 13-cü maddəsində göstərilmişdir:

1. Bu Paktı iştirak edən dövlətlər hər bir şəxsin təhsil hüququnu tanıyırlar. Onlar razılaşırlar ki, təhsil insan şəxsiyyətinin tam inkişafına və ləyaqətinin dərk olunmasına yönəldilməli, insan hüquqlarına və əsas azadlıqlara hörməti möhkəmləndirməlidir. Onlar daha sonra razılaşırlar ki, təhsil hamıya azad cəmiyyətin faydalı iştirakçısı olmaq imkanı verməlidir, bütün millətlər, irqi, dini və etnik qruplar arasında qarşılıqlı anlaşmaya, dözümlülüyə və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının sülhü qoruma sahəsində fəaliyyətinə yardım etməlidir.

2. Bu Paktı iştirak edən dövlətlər etiraf edirlər ki, bu hüququn tam şəkildə həyata keçirilməsi üçün:

a) İbtidai təhsil hamı üçün icbari və pulsuz olmalıdır.

b) Orta təhsil və onun müxtəlif formaları, orta texniki-peşə təhsili də daxil olmaqla, bütün tədbirlər görmək, xüsusilə tədricən pulsuz təhsilə keçmək yolu ilə açıq və hamıya əlçatan olmalıdır.

c) Ali təhsil bütün lazımi tədbirlərin, xüsusilə də tədricən pulsuz tədrisin tətbiq edilməsi yolu ilə hər kəsə qabiliyyətinə görə eyni dərəcədə əlçatan olmalıdır.

d) İbtidai təhsil alma, ibtidai təhsil almamış və ya onu tam bitirməmiş şəxslər üçün imkan dairəsində həvəsləndirilməli və intensivləşdirilməlidir.

e) Məktəblər şəbəkəsinin fəal inkişafı həyata keçirilməli, qənaətbəxş təqaüd sistemi təyin olunmalı və müəllim heyətinin maddi vəziyyəti daim yaxşılaşdırılmalıdır.

3. Bu Paktda iştirak edən dövlətlər valideynlərin və müvafiq hallarda qəyyumların öz uşaqları üçün təkcə dövlət tərəfindən təsis olunmuş məktəbləri deyil, həmçinin dövlətin təhsil üçün təyin etdiyi minimum tələblərə cavab verən digər məktəbləri də seçmək və öz etiqadlarına əsasən, uşaqlarının dini və mənəvi tərbiyəsini təmin etmək hüququna hörmət etməyi öhdələrinə götürürlər.

4. Bu maddənin heç bir hissəsi bu maddənin birinci bəndində irəli sürülmüş prinsiplərə mütləq şəkildə əməl olunmaqla və belə təhsil müəssisələrində verilən təhsilin dövlət tərəfindən müəyyən edilmiş tələblər minimumuna cavab verməsi şərti ilə ayrı-ayrı şəxslərin və qurumların təhsil müəssisələri yaratmaq və onlara rəhbərlik etmək hüququnun pozulması kimi təfsir oluna bilməz.

“İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın (bundan sonra – Konvensiya) 1 saylı Protokolunun 2-ci maddəsinə əsasən, heç bir şəxsin təhsil hüququndan imtina edilə bilməz. Dövlət təhsil və tədris sahəsində öz üzərinə götürdüyü funksiyaları yerinə yetirərkən valideynlərin öz dini və fəlsəfi baxışlarına müvafiq olan təhsil və tədrisi təmin etmək hüququna hörmət edir.

Təhsil hüququ sosial hüquqdur və insan şəxsiyyətinin inkişafı və Konstitusiyada təsbit olunmuş bir sıra digər hüquq və azadlıqların reallaşdırılması üçün vacib şərtidir. Təhsil hüququnun həyata keçirilməsi ictimai həyatda aktiv və səmərəli iştirak etmək şəraitini yaratmaqla cəmiyyətə fayda gətirmək imkanını verir.

Bu hüququn vacibliyi, həmçinin Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar Komitəsinin Beynəlxalq Paktın 13-cü maddəsinə edilən 8 dekabr 1999-cu il tarixli Ümumi Xarakterli Qeydlərində (bundan sonra – Komitənin Qeydləri) göstərilmişdir. Komitənin mövqeyinə əsasən, təhsil insan hüququ olmaqla yanaşı, digər insan hüquqlarının reallaşdırılması üçün də zəruri vasitədir. İqtisadi və sosial baxımdan marginallaşmış insan qrupları (böyüklər və uşaqlar) üçün geniş imkanlar açan təhsil hüququ, həmin qruplarda yoxsulluğa son qoymağa və öz icmalarının işində tam hüquqlu üzv kimi iştirak etməyə şərait yaradan başlıca vasitə kimi çıxış edir. Təhsil daha çox dövlətin investisiyası üçün optimal fəaliyyət sahələrindən biri kimi tanınmaqdadır.

İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi (bundan sonra – Avropa Məhkəməsi) məsələyə dair qeyd etmişdir ki, bəzi başqa dövlət xidmət-

lərindən fərqli olaraq, təhsilin Konvensiya ilə bilavasitə qorunan hüquq olması faktı nəzərdən qaçırıla bilməz. Təhsil, həmçinin ondan istifadə edənlər üçün birbaşa faydalı olan və daha geniş ictimai funksiyalara xidmət göstərən dövlət xidmətinin xüsusi növüdür. Məhkəmə qeyd etmişdir ki, “demokratik cəmiyyətdə təhsil hüququ insan hüquqlarının dəstəklənməsi üçün zəruridir və əsas rol oynayır” (Ponomyovi Bolqarıstana qarşı iş üzrə 21 iyun 2011-ci il tarixli Qərar, §33).

Konstitusiyanın 42-ci maddəsində təsbit olunmuş hüquq təhsilin müxtəlif pillələrinə və səviyyələrinə, o cümlədən ali təhsilə şamil olunur. Belə ki, təhsil hüququ nəinki pulsuz icbari ümumi orta təhsil almaq imkanını, həmçinin yaradıcılıq, yeni biliklərin əldə edilməsi, müxtəlif sahələrdə təcrübənin artırılmasına olan təbii tələbatların ödənilməsinə də ehtiva edir (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Konstitusiyanın 126-cı maddəsində və bir sıra normativ hüquqi aktlarda nəzərdə tutulmuş “ali hüquq təhsilli” müddəasının şərh edilməsinə dair” 30 iyun 2014-cü il tarixli Qərarı).

Digər tərəfdən nəzərə almaq lazımdır ki, Konstitusiyanın 42-ci maddəsinin IV hissəsinin məzmunundan görüldüyü kimi, maddi vəziyyətdən asılı olmayaraq, istedadlı şəxslərin təhsili, o cümlədən ali təhsilini davam etdirməsinə dövlət tərəfindən zəmanət verilməsi nəzərdə tutulur.

Beləliklə, Konstitusiyanın müvafiq müddələrinin məzmununa əsaslanaraq qeyd olunmalıdır ki, ali təhsil almaq hüququ Konstitusiya ilə əhatə olunur.

Bu hüququn məzmununa gəldikdə isə qeyd olunmalıdır ki, onu reallaşdıran müvafiq təhsil sisteminin mövcudluğu vacibdir. Ali təhsil almaq hüququ həm də vətəndaşların qabiliyyətlərinə uyğun olaraq ali təhsil müəssisələrinə bərabər əlçatanlığını nəzərdə tutur. Bu məhdudiyət, yəni qabiliyyətə uyğun olaraq seçim ali təhsilin təbiətindən, məqsəd və vəzifələrindən irəli gəlir. Bərabər əlçatanlıq tələbi isə Konstitusiyanın ayrı-seçkiliyi qadağan edən 25-ci maddəsinə əsaslanır.

Bununla belə, dövlətin pulsuz təhsil almaqla bağlı vəzifələrinin həcmi təhsilin səviyyəsindən asılı olaraq əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir. Belə ki, dövlət orta təhsil almaq hüququndan fərqli olaraq, yalnız istedadlı şəxslərin ali təhsil almaq hüququna zəmanət verir (Konstitusiyanın 42-ci maddəsinin IV hissəsi). Bu, şəxsin həyatında müxtəlif təhsil səviyyələrinin fərqli çəkiyə malik olmasından və dövlətin maliyyə imkanlarının həcmindən irəli gəlir. Belə konstitusiya tənzimlənməsi bütövlükdə cəmiyyətin və ayrılıqda şəxsin maraqları arasında balansın yaradılması zərurətindən irəli gəlir.

Bununla belə, dövlət cəmiyyətin müxtəlif sahələrində mövcud ehtiyacları nəzərə alaraq, müvafiq sayda mütəxəssislərin hazırlanması vəzifəsini öz üzərinə götürür.

Bu, öz növbəsində, ali təhsilini müstəqil şəkildə maliyyələşdirmək arzusunda olan şəxslərin vəsaitləri hesabına təhsil almaq hüquqlarını əsassız məhdudlaşdırmamalıdır. Təhsil hüququ dövlət tərəfindən müəyyən olunmuş tələblər çərçivəsində keyfiyyətli ali təhsilin alınması, onun zəruri maddi-texniki bazasının və insan resurslarının təmin olunması şərtilə həyata keçirilə bilər.

Beləliklə, Konstitusiyanın 42-ci maddəsi hər bir vətəndaşın pulsuz ali təhsil almaq hüququnu nəzərdə tutmur.

Qeyd olunduğu kimi, ali təhsil almaq hüququ müəyyən həcmdə Beynəlxalq Paktın da nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, Beynəlxalq Paktın 13-cü maddəsinin 2-ci hissəsinin “c” bəndinə görə, ali təhsil bütün lazımi tədbirlərin, xüsusilə də təcridən pulsuz tədrisin tətbiq edilməsi yolu ilə hər kəsə qabiliyyətinə görə eyni dərəcədə əlçatan olmalıdır. Komitənin Qeydlərində bu müddəaya dair göstərilmişdir ki, ali təhsil “hamı üçün” deyil, yalnız “qabiliyyətlər əsasında” əlçatan olmalıdır. Şəxslərin “qabiliyyəti” isə onların əldə etdiyi təcrübə və bilik baxımından qiymətləndirilməlidir. Beynəlxalq Paktın 2-ci maddəsinin 1-ci hissəsinin və 13-cü maddəsinin 2-ci hissəsinin “c” bəndinin tələbləri baxımından, ali təhsil almaq hüququ dövlətin maliyyə imkanlarından asılı olaraq təcridən reallaşdırılmalıdır. Komitənin fikrincə, Beynəlxalq Paktın 13-cü maddəsinin 2-ci hissəsinin “e” bəndində nəzərdə tutulan “qənaətbəxş təqaüdlər sisteminin qurulmasına dair” tələb Paktın ayrı-seçkiliyin yol verilməməsinə və bərabərliyin təmin edilməsinə dair digər tələbləri ilə uzlaşdırılmalı, təqaüdlər sistemi təhsilin aztəminatlı qruplar üçün əlçatanlıq imkanlarını genişləndirməlidir.

Beynəlxalq Paktdan fərqli olaraq, Konvensiyada təhsil hüququnun liberal aspekti vurğulanır. O, Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 2-ci maddəsinin birinci cümləsində neqativ hüquq kimi ifadə olunmuşdur. Bununla belə, Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, 1 sayılı Protokolun 2-ci maddəsindəki “hörmət edir” ifadəsi dövlətin üzərində bəzi pozitiv öhdəlikləri də müəyyən edir (Böyük Palatanın Lautsi və digərləri İtaliyaya qarşı iş üzrə 18 mart 2011-ci il tarixli Qərarı, §61).

Avropa Məhkəməsinin Velyo Velev Bolqarıstana qarşı iş üzrə 27 may 2014-cü il tarixli Qərarında göstərilmişdir ki, 1 sayılı Protokolun 2-ci maddəsi tərəfdar çıxmış dövlət üzərində xüsusi təhsil müəssisələrini yaratmaq və ya maliyyələşdirmək öhdəliyini müəyyən edən kimi şərh

oluna bilməz, bunu edən hər bir dövlət üzərində onlardan səmərəli sürətdə istifadəni təmin etmək öhdəliyi olacaq. Başqa sözlə, müvafiq dövrdə mövcud olan təhsil müəssisələrinə əlçatanlıq 1 saylı Protokolun 2-ci maddəsinin birinci cümləsində təsbit edilmiş hüququn ayrılmaz tərkib hissəsidir. Bu müddəa ibtidai, orta və ali təhsilə tətbiq olunur.

Avropa Məhkəməsi bir sıra qərarlarında qeyd etmişdir ki, təhsil hüququnun vacibliyinə baxmayaraq, o, mütləq deyildir və müəyyən məhdudyyətlərə məruz qala bilər. Bu məhdudyyətlərə icazə verilməsi güman olunur, belə ki, əlçatanlıq hüququ mahiyyət etibarilə dövlət tərəfindən nizamlanmanı tələb edir (Böyük Palatanın Katan və digərləri Moldova və Rusiyaya qarşı iş üzrə 27 may 2014-cü il tarixli Qərarı, §140; Tarantino və digərləri İtaliyaya qarşı iş üzrə 2 aprel 2013-cü il tarixli Qərarı, §44).

Hamılıqla qəbul edilmişdir ki, təhsil təsisatlarının tənzimi cəmiyyətin ehtiyaclarına və resurslara, təhsilin müxtəlif səviyyələrinin fərqli cəhətlərinə uyğun olaraq, zamana və yerə görə fərqlənə bilər. Bu cür tənzimləmə təhsil hüququnun əsas mahiyyətini poza və Konvensiya ilə təmin olunmuş digər hüquqlarla ziddiyyət təşkil edə bilməz. Buna görə Konvensiya icmanın ümumi maraqlarının müdafiəsi və fundamental insan hüquqlarına hörmət arasında ədalətli tarazlığı nəzərdə tutur (Avropa Məhkəməsinin “Belçikada təhsildə dillərdən istifadə haqqında qanunların bəzi aspektlərinə dair” Belçikaya qarşı iş üzrə 23 iyul 1968-ci il tarixli Qərarı).

Qeyd edildiyi kimi, Konstitusiyanın 42-ci maddəsində hər bir vətəndaşın pulsuz ümumi ali təhsil almaq hüququ nəzərdə tutulmasa da, bu maddə Konstitusiyadan irəli gələn sosial dövlət prinsipi ilə birlikdə götürüldüyü təqdirdə, qanunvericilikdə ali təhsilin iqtisadi əlçatanlığına dair bərabər təhsil imkanlarına şərait yaradan müəyyən tədbirlərin əks olunmasına gətirib çıxarır.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu məsələ ilə əlaqədar qeyd edir ki, sosial dövlət prinsipi ədalətli sosial quruluşun təmin edilməsini dövlətin hüquqi vəzifəsi kimi təsdiq edir. Bu prinsip ədalətli, iqtisadi və sosial qaydalara uyğun olaraq, hamının layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsini bəyan edən Konstitusiyanın preambulasından irəli gəlir. Məhz dövlətin effektiv sosial siyasəti cəmiyyətdə əmin-amanlığın və firavanlığın bərqərar edilməsini təmin edir. Konstitusiya sosial dövlətin təsvirini verməsə də, dövlətin məqsədi kimi iqtisadiyyatın inkişafının müxtəlif mülkiyyət növlərinə əsaslanaraq xalqın rifahının yüksəldilməsinə xidmət etməsini nəzərdə tutur. Konstitusiyanın müddəalarına görə,

dövlət sosial-iqtisadi hüquqlar sahəsində həyata keçirilən siyasətlə və-təndaş cəmiyyətinin yaradılmasına, bazar iqtisadiyyatında insanın dövlət tərəfindən sosial müdafiə olunmasına və sosial ədalət prinsipinə xidmət etməyi öz üzərinə götürmüşdür (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Əmək Məcəlləsinin 144-cü maddəsinin ikinci hissəsinin şərh edilməsinə dair” 29 noyabr 2002-ci il tarixli və “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 965.2.2-ci maddəsinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin IV hissəsinə, 35-ci maddəsinin VI hissəsinə və 149-cu maddəsinin I və III hissələrinə uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” 21 oktyabr 2016-cı il tarixli Qərarları).

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu sosial dövlətdə ali təhsilin əlçatanlığına dair xarici ölkələrin konstitusiya mühakiməsi orqanlarının təcrübəsində olan mövqelərini diqqətəlayiq hesab edir. Belə ki, Almaniya Federal Konstitusiya Məhkəməsinin 8 may 2013-cü il tarixli Qərarında qeyd edilmişdir ki, qanunvericilikdə münasib meyarlara uyğun olaraq, təhsilin əlçatanlığı ilə bağlı müxtəlif imkanlar nəzərdə tutulmalıdır ki, hətta ən aztəminatlı şəxslər belə, təhsil hüququnu reallaşdırmaq imkanına malik olsunlar. Bu, ali təhsilin ödənilməsi ilə bağlı bütün çətinliklərin dövlət tərəfindən həyata keçirilən sosial tədbirlər vasitəsilə aradan qaldırılması demək deyil. Almaniyanın Əsas Qanunu hər bir sosial bərabərsizliyin kompensasiya olunmasını tələb etmir. Bu, xüsusən şəxsin əvvəlki həyat fəaliyyətinin ailə, sosial və digər fərdi hallarından qaynaqlanan iqtisadi bərabərsizliyə aiddir. Bununla yanaşı, qanunverici tamamilə bu cür halları inkar edə bilməz, çünki onlar qeyri-bərabər təhsil imkanlarının yaranmasına gətirib çıxarır.

Eyni zamanda qeyd olunmalıdır ki, Konstitusiyanın 94 və 95-ci maddələrinin müddəaları baxımından sosial dövlətlə bağlı vəzifələrin məzmununun əsaslarını müəyyən etmək qanunvericinin diskresion səlahiyyətlərinə aiddir. Bu sahədə o, geniş mülahizə sərbəstliyinə malik olmaqla, dövlətin maliyyə imkanları çərçivəsində hərəkət edir.

Belə yanaşma sosial hüquqlara dair Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun bir sıra qərarlarında əks olunmuş mövqelərə uyğundur. Belə ki, sosial hüquqların səmərəli həyata keçirilməsi dövlətin bu hüquqları təmin edə biləcək maliyyə imkanları ilə bağlıdır. Sosial hüquqların realizəsi zamanı hüquqi mülahizələrdən daha çox sosial xidmətlərin göstərilməsi prinsiplərinə, dövlətin iqtisadi vəziyyətinə, cəmiyyətin, yaxud onun müəyyən bir hissəsinin dövlət yardımına və dəstəyinə ehtiyacının olub-olmamasına dair qanunvericinin yanaşması vacib əhəmiyyətə ma-

likdir. Buna müvafiq olaraq, qanunverici bu hüquqları tənzimləyərkən geniş mülahizə sərbəstliyinə malikdir (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 8.1 və 8.3-cü maddələrinin Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” 1 dekabr 2010-cu il tarixli və “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 37.3.4-cü maddəsinin Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair 14 noyabr 2014-cü il tarixli Qərarları).

Bununla belə, qanunvericinin qeyd edilən mülahizə sərbəstliyi hədsiz deyil və Konstitusiyada təsbit olunmuş tələblərlə, o cümlədən Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin I hissəsində əks olunmuş bərabərlik prinsipi ilə məhdudlaşdırılır.

Göstərilən əsaslardan çıxış edərək Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakıları qeyd edir.

Azərbaycan Respublikasının təhsil qanunvericiliyində ali təhsil almaq imkanlarını genişləndirən bir sıra müddəalar təsbit olunmuşdur. Belə ki, “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra – “Təhsil haqqında” Qanun) 38.3 və 38.7-ci maddələrinə müvafiq olaraq, dövlət ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinin əldə etdiyi mənfəət yalnız təhsilin inkişafına, təhsilalanların və təhsilverənlərin sosial müdafiəsinə yönəldilə bilər. Dövlət təhsil müəssisəsinin inkişafına, təhsilalanların təhsil haqlarının və təhsillə bağlı xərclərinin ödənilməsinə uzunmüddətli və fərdi kreditlər verilməsini, elmi tədqiqat işlərinin aparılması, doktorantura proqramlarının maliyyələşdirilməsi, beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və digər məqsədlər üçün müvafiq qaydada qrantlar ayrılmasını təmin edir. Dövlət təhsil və elmi tədqiqat qrantları təhsil müəssisəsinin digər fəaliyyət sahələrinin maliyyələşdirilməsinə yönəldilə bilməz.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 24 oktyabr 2013-cü il tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası”nın 5.9 və 5.14-cü bəndlərində aztəminatlı ailələrdən olan uşaq və gənclər üçün bərabər təhsil imkanlarının yaradılması məqsədi ilə maddi dəstək sisteminin yaradılması və təhsilə çıxış imkanlarını yaxşılaşdırmaq üçün maliyyə mexanizmlərinin, o cümlədən tələbə kreditləri sisteminin genişləndirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Qanunun 5-ci maddəsinin 1-ci hissəsində qanunverici özünün mülahizə sərbəstliyi çərçivəsində bütün tiptən olan dövlət təhsil müəssisələrində, habelə bələdiyyə və özəl ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində təhsil alan valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məh-

rum olmuş uşaqların, habelə onların arasından olan şəxslərin həmin təhsil müəssisəsini və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi elmi təşkilatın magistratura səviyyəsini bitirənədək tam dövlət təminatına götürülməsi imkanını müəyyən etmişdir. Həmin Qanunun 1-ci maddəsinin 12-ci abzasında göstərilir ki, valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların arasından olan şəxslər – 18 yaşınadək hər iki valideynini itirmiş, habelə hər iki valideyninin himayəsindən məhrum olmuş ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi elmi təşkilatın magistratura səviyyəsində əyani formada təhsil alan 23 yaşınadək olan şəxslərdir.

Göründüyü kimi, müvafiq imtiyazdan üç qrup şəxs faydalana bilər:

- valideynlərini itirmiş uşaqlar;
- valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqlar;
- ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrində və müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi elmi təşkilatın magistratura səviyyəsində əyani formada təhsil alan 23 yaşınadək olan şəxslər.

Bu maddələr ilə qanunverici valideynləri tərəfindən saxlanılması imkanından məhrum olmuş və bu səbəbdən sosial müdafiəyə ehtiyacı olan uşaqlara, yəni 18 yaşına çatmayan və tam fəaliyyət qabiliyyəti əldə etməyən şəxslərə (“Uşaq hüquqları haqqında” Qanunun 1-ci və Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 49.1-ci maddələri) Konstitusiyanın 17-ci maddəsindən irəli gələn dövlət dəstəyinin zəruriliyinə dair ümumi qaydaya istisna olaraq, Qanunun qüvvəsini 18 yaşına çatmış şəxslərə də şamil etmişdir. Bununla da həmin şəxslər 23 yaşına çatanadək müvafiq sosial dəstək tədbirlərindən faydalanmaq imkanını qazanır və nəticədə vətəndaşların sosial müdafiəsi əsaslarının müəyyənləşdirilməsinə dair vahid, ümumi yanaşma təmin olunur (analoji yaş həddi “Sosial müavinətlər haqqında” və “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunlarında da müəyyən edilmişdir).

Valideynləri tərəfindən saxlanılması imkanından məhrum olmuş şəxslərin əvvəlki statusunu saxlamaları, habelə əyani təhsil alan şəxslərin təhsillərinə zərər vurmada obyektiv səbəbdən işləyə bilməməsi, nəticədə özlərini maddi cəhətdən təmin etmələrinin çətin olduğu nəzərə alınaraq, hüquqi tənzimləmənin belə istiqamətdə həyata keçirilməsi onlara əlavə sosial dəstəyin göstərilməsi məqsədini daşıyır və onların maraqlarının təmin olunmasına yönəlmişdir.

Lakin C.Qafarovun Qanunda nəzərdə tutulan güzəştlərdən istifadə edə bilməməsi hüquq bərabərliyi prinsipinin pozulmasına gətirib çıxara

bilər. Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun bərabərlik prinsipinin məzmununa dair formalaşdırdığı hüquqi mövqeyə müvafiq olaraq, eyni və ya oxşar vəziyyətdə olan şəxslərə eyni rəftarın göstərilməsi tələb olunur. Belə şəxslərə qarşı fərqli rəftar yalnız o halda mümkündür ki, bunun üçün obyektiv və əqlabatan əsas olsun (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun O.Gərəkməzlinin şikayəti üzrə 25 fevral 2014-cü il tarixli Qərarı).

Qeyd olunmalıdır ki, mübahisələndirilən bu və ya digər normanın Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin I hissəsinə uyğun olub-olmaması məsələsinə qiymət vermək üçün hansı şəxslərin bərabər və ya müəyyən meyarlara görə oxşar vəziyyətdə olmalarını, mübahisələndirilən normanın bu cür şəxslərə aid bərabər və ya fərqli rəftarı nəzərdə tutub-tutmadığını və belə rəftar üçün obyektiv və əqlabatan əsasın mövcudluğunu aydınlaşdırmaq vacibdir.

Avropa Məhkəməsinin Böyük Palatasının Stummerin Avstriyaya qarşı iş üzrə 7 iyul 2011-ci il tarixli Qərarında qeyd olunmuşdur ki, ayrışkıllıq obyektiv və əqlabatan əsaslandırma olmadan eyni vəziyyətdə olan şəxslərə fərqli rəftar deməkdir. “Obyektiv və əqlabatan əsaslandırma olmadan” o deməkdir ki, sözügedən rəftarda fərqlilik “legitim məqsəd” daşımır və ya “istifadə olunan vasitələr və güdülən məqsəd arasında əqlabatan mütənasıblıq əlaqəsi” yoxdur (§87).

Avropa Məhkəməsi həm də onu göstərmişdir ki, iqtisadi və sosial strategiyaların ümumi tədbirlərinə gəldikdə, adətən, Üzv Dövlətə mülahizə sərbəstliyi verilir. Dövlət hakimiyyəti orqanları cəmiyyət və onun ehtiyacları barədə bilavasitə biliyə malik olduqlarından, onlar sosial və ya iqtisadi sahədə ictimai maraqların qiymətləndirilməsində beynəlxalq hakimə nisbətən daha çox imkanlara malikdirlər və Məhkəmə “açıq-aydın əqlabatan əsaslandırma olmayan” hallardan başqa, adətən qanunverici orqanın siyasi seçiminə hörmət edir (Böyük Palatanın Karson və digərləri Birleşmiş Krallığa qarşı iş üzrə 16 mart 2010-cu il tarixli Qərarı, §61).

Göstərilənləri nəzərə alaraq, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin I hissəsinə dair şikayətdə qaldırılan məsələnin yoxlanılması üçün hansı şəxslərin bərabər və ya müəyyən meyarlara əsasən oxşar vəziyyətdə olmasını müəyyənləşdirmək zəruridir.

Bu zaman nəzərə almaq lazımdır ki, iki qrup şəxs (vəziyyət) heç vaxt tamamilə eyni olmur, yəni mümkün olan bütün müqayisə meyarlarına əsasən tam bərabərlik ola bilməz. Beləliklə, müqayisə üçün meyar seçilərkən müqayisə edilən şəxslərə (vəziyyətlərə) aid çoxsaylı xüsusiyyət-

lər sırasında yalnız mübahisələndirilən hal kontekstində müvafiq vəziyyətlərin bərabər olub-olmaması sualına cavab verənlər seçilməlidir.

Qeyd etmək lazımdır ki, valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların arasından olan şəxslər Qanunda təsbit olunan müvafiq imtiyazı, artıq göstərildiyi kimi, iki mühüm səbəbə (meyara) görə əldə edirlər.

Konstitusiya işinin hallarından görünür ki, ərizəçi C.Qafarov hər iki meyarla cavab verir. Belə ki, o, valideynləri tərəfindən saxlanılması imkanından məhrumdur və əyani formada təhsil alır. Həmçinin o, əyani formada təhsil aldığına görə təhsilinə zərər vurmada əmək fəaliyyəti ilə məşğul ola bilmir. Beləliklə, ərizəçi ilə Qanunun 5-ci maddəsində göstərilən valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların arasından olan şəxslər bərabər vəziyyətdədir.

Onlar arasında yeganə fərq birinin 18 yaşına çatana qədər, digərinin isə 18 yaşına çatdıqdan sonra valideyn himayəsindən məhrum olmasıdır. Lakin bu xüsusiyyət hər iki şəxsin müvafiq hüquqlarının fərqləndirilməsi üçün yuxarıda göstərilən iki meyar kontekstində ağırlıq əsas sayıla bilməz.

Beləliklə, bu hüquqi vəziyyət Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin I hissəsi ilə ziddiyyət təşkil edir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, hazırkı vəziyyətdə Qanunun 1-ci maddəsinin 12-ci abzasının qüvvədən düşmüş hesab edilməsi zərurəti yoxdur. Belə ki, Qanunun 1-ci maddəsinin 12-ci abzasının qüvvədən düşmüş hesab edilməsi bu Qanunla qorunan digər şəxslərin sosial müdafiəsinin zəifləməsinə səbəb ola bilər.

Eyni zamanda, məsələyə dair qanunvericinin geniş mülahizə sərbəstliyini nəzərə almaq lazımdır. Artıq qeyd edildiyi kimi, qanunverici “Təhsil haqqında” Qanunun 38.3-cü maddəsində dövlət ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinin əldə etdiyi mənfəətin yalnız təhsilin inkişafına, təhsilənlərin və təhsil verənlərin sosial müdafiəsinə yönəldilməsi vəzifəsini müəyyən etmişdir.

Bu normanı tətbiq edərkən, həmçinin nəzərə almaq lazımdır ki, “Publik hüquqi şəxslər haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2015-ci il 29 dekabr tarixli Qanununun tətbiqi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanının 1.2-ci bəndinin mənasına görə, dövlət ali təhsil müəssisələri publik hüquqi şəxslərə aiddirlər. “Publik hüquqi şəxslər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 2.2-ci maddəsinə əsasən, publik hüquqi şəxs – dövlət və bələdiyyə adından və ya publik hüquqi şəxs tərəfindən yaradılan, ümumdövlət və ictimai əhə-

miyyət daşıyan fəaliyyətlə məşğul olan, dövlət və ya bələdiyyə orqanı olmayan təşkilatdır.

Bununla yanaşı, dövlət ali təhsil müəssisələrinin təhsil sahəsində qarşısında duran vəzifələrinin səmərəli həyata keçirilməsi məqsədilə vergi qanunvericiliyində bəzi vergilərdən azadolmalar nəzərdə tutulmuşdur.

Göstərilənlərə əsasən, eləcə də “Təhsil haqqında” Qanunun 38.3-cü maddəsinin tətbiq edilməsi ilə Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu tərəfindən müəyyən edilmiş qeyri-bərabərliyin müəyyən dərəcədə aradan qaldırılması imkanının istisna olunmadığını nəzərə alaraq, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Qanunun mübahisələndirilən normasını qüvvədən düşmüş hesab etmir.

Lakin belə hal, qanunverici tərəfindən Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin I hissəsinə uyğun olaraq müvafiq məsələnin hüquqi tənziminin təkmilləşdirilməsini tələb edir.

Yuxarıda göstərilənlərə əsasən, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu belə nəticəyə gəlir:

– “Valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında” Qanunun 1-ci maddəsinin 12-ci abzasındakı anlayışa 18 yaşına çatdıqdan sonra valideyn dəstəyindən məhrum olmuş və dövlət ali təhsil müəssisələrində əyani formada təhsil alan şəxslərin aid edilməməsi Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin I hissəsi ilə uyğunsuzluq təşkil etdiyindən, həmin normanın bu Qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində əks olunan hüquqi mövqeyə uyğunlaşdırılması Milli Məclisə tövsiyə edilməlidir;

– Bu Qərarın nəticəvi hissəsinin 1-ci bəndində göstərilən məsələ qanunvericilik qaydasında həll edilənədək Konstitusiyanın 25-ci maddəsinin I hissəsinin tələbləri əsas götürülərək, dövlət ali təhsil müəssisələrində ödənişli əsaslarla əyani formada təhsil alan şəxslər “Valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında” Qanunun 1-ci maddəsinin 12-ci abzasında göstərilən səbəblərə görə 18 yaşına çatdıqdan sonra valideyn dəstəyindən məhrum olduqda, onların təhsil haqlarının ödənilməsi təhsil aldıkları müddətdə (23 yaşınadək) “Təhsil haqqında” Qanunun 38.3-cü maddəsinə müvafiq olaraq təmin edilməlidir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin V və IX hissələrini, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 34.5, 52, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I :

1. “Valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1-ci maddəsinin 12-ci abzasındakı anlayışa 18 yaşına çatdıqdan sonra valideyn dəstəyindən məhrum olmuş və dövlət ali təhsil müəssisələrində əyani formada təhsil alan şəxslərin aid edilməməsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin I hissəsi ilə uyğunsuzluq təşkil etdiyindən, həmin normanın bu Qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində əks olunan hüquqi mövqeyə uyğunlaşdırılması Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə tövsiyə edilsin.

2. Bu Qərarın nəticəvi hissəsinin 1-ci bəndində göstərilən məsələ qanunvericilik qaydasında həll edilənədək Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 25-ci maddəsinin I hissəsinin tələbləri əsas götürülərək, dövlət ali təhsil müəssisələrində ödənişli əsaslarla əyani formada təhsil alan şəxslər “Valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1-ci maddəsinin 12-ci abzasında göstərilən səbəblərə görə 18 yaşına çatdıqdan sonra valideyn dəstəyindən məhrum olduqda, onların təhsil haqlarının ödənilməsi təhsil aldıkları müddətdə (23 yaşınadək) “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 38.3-cü maddəsinə müvafiq olaraq təmin edilsin.

3. Qərar dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.

4. Qərar “Azərbaycan”, “Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Bakinski raboçi” qəzetlərində və “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir oluna bilməz.

ИМЕНЕМ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

**ПОСТАНОВЛЕНИЕ
ПЛЕНУМА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**О соответствии некоторых положений Закона
Азербайджанской Республики “О социальной защите детей,
потерявших родителей и лишенных родительской опеки”
части I статьи 25 Конституции Азербайджанской
Республики по жалобе Джавидана Гафарова**

25 января 2017 года

город Баку

Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики в составе Фархада Абдуллаева (председатель), Соны Салмановой, Судабы Гасановой, Ровшана Исмаилова (судья-докладчик), Джейхуна Гараджаева, Рафаэля Гваладзе, Махира Мурадова, Исы Наджафова и Кямрана Шафиева,

с участием секретаря суда – Эльмедина Гусейнова,
заявителя – Джавидана Гафарова и его представителя Тургая Гусейнова,

представителя органа ответчика – старшего консультанта отдела Социального законодательства Апарата Милли Меджлиса Азербайджанской Республики, Магомеда Базигова,

специалистов – заместителя заведующего правовым отделом Министерства образования Азербайджанской Республики Расима Гусейнова и заведующего правовым отделом и отделом кадров Государственного фонда социальной защиты при Министерстве Труда и социальной защиты населения Азербайджанской Республики Фуада Насирова,

эксперта – профессора кафедры трудового и экологического права Юридического факультета Бакинского Государственного Университета Маиса Алиева,

в соответствии с частью V статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики и статьей 34.5 Закона Азербайджанской Респуб-

лики “О Конституционном Суде”, рассмотрел в открытом судебном заседании в порядке конституционного судопроизводства, конституционное дело о проверке соответствия некоторых положений Закона Азербайджанской Республики “О социальной защите детей, потерявших родителей и лишенных родительской опеки” Конституции Азербайджанской Республики по жалобе Джавидана Гафарова.

Заслушав доклад судьи Р.Исмаилова по делу, выступления представителей и специалистов органа ответчика, а также мнение эксперта, исследовав и обсудив материалы дела, Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

У С Т А Н О В И Л :

Джавидан Гафаров, подав жалобу в Конституционный Суд Азербайджанской Республики (далее – Конституционный Суд), просил проверить соответствие некоторых положений Закона Азербайджанской Республики “О социальной защите детей, потерявших родителей и лишенных родительской опеки” (далее – Закон) Конституции Азербайджанской Республики (далее – Конституция).

Из жалобы стало известно, что заявителю 21 год, он обучается на платной основе на 5-ом курсе Азербайджанского Медицинского Университета. Отец Дж.Гафарова умер 19 мая 2016 года, а мать является инвалидом 1 группы. Заявитель, приведя как основание отсутствие возможности оплаты обучения по указанным причинам, обратился к руководству Азербайджанского медицинского университета с целью применения льгот, предусмотренных Законом. Так, на основании части I статьи 5 Закона, получающие образование в государственных учебных заведениях всех типов, на уровне магистратуры научной организации, установленной соответствующим органом исполнительной власти, а также в муниципальных и частных учреждениях высшего и среднего специального образования дети, потерявшие родителей и лишенные родительской опеки, а также отнесенные к ним лица, берутся на полное государственное обеспечение до окончания этого учебного заведения и уровня магистратуры научной организации, установленной соответствующим органом исполнительной власти.

В ответном письме Дж.Гафарову было разъяснено, что Азербайджанский медицинский университет, как государственное высшее

учебное заведение, не обладает полномочиями освобождения ни одного студента от платы за обучение без правового основания. В то же время в письме указывалось, что для внесения ясности в вопрос было направлено обращение в Министерство образования Азербайджанской Республики.

В письме Министерства образования Азербайджанской Республики было указано, что согласно Закону под лицами, потерявшими родителей и лишенными родительской опеки или приравненными к ним лицами (умер один из родителей, другой является инвалидом I и II группы), подразумеваются дети, данной категории, не достигшие 18 лет. Поэтому, гарантии по образованию, указанные в статье 5 Закона, не распространяются на лиц, потерявших обоих родителей и лишенных родительской опеки в период получения высшего образования (студентов II-VI курса в возрасте 19-23 лет).

В заявлении отмечается, что в соответствии с названием Закона, его положения регулируют отношения, связанные с социальным обеспечением детей. Согласно смыслу статьи 1 Закона Азербайджанской Республики “О правах ребенка” (далее – Закон “О правах ребенка”), ребенок это каждое лицо, не достигшее возраста 18 лет (совершеннолетия) и не обладающее полной дееспособностью.

Однако согласно содержанию статей 1 и 5 Закона, данными привилегиями могут пользоваться и лица, уже не считающиеся детьми. Сюда относятся исключительно лица до 18 лет, потерявшие обоих родителей, а также лица до 23 лет, лишенные опеки обоих родителей, обучающиеся на очном отделении в высших и средних специальных учебных заведениях и на уровне магистратуры научной организации, установленной соответствующим органом исполнительной власти. Однако данные лица получают эти привилегии в случае потери родителей и лишения родительской опеки в возрасте до 18 лет.

Заявитель считает, что основной целью Закона является предоставление государственной гарантии социального обеспечения детей, потерявших родителей и лишенных родительской опеки, а также из числа лиц, не достигших 23 лет. То есть, государство, принимая за основу то, что они лишены родительской опеки, окружает данных лиц социальной защитой. Условием оказания социальной поддержки, считается тот факт, когда лица оказались лишены родительской опеки лишь до 18 лет, впоследствии право

продолжения получения образования иными лицами, оказавшимися в таком же положении в возрасте 18-23 лет, не гарантируется.

По мнению Дж.Гафарова данные положения Закона нарушают его права, предусмотренные статьями 25 и 42 Конституции.

Учитывая содержание жалобы, Пленум Конституционного Суда отмечает, что предметом настоящего конституционного дела является проверка соответствия статей 1 и 5 Закона в части, не предусматривающей права пользования лицами, получающими образование на очном отделении в государственных высших учебных заведениях и лишившимися родительской поддержки после 18 лет привилегией, закрепленной в данных нормах части I статьи 25 и статье 42 Конституции.

В связи с жалобой Пленум Конституционного Суда, считает необходимым отметить следующее.

На основании статьи 42 Конституции каждый гражданин имеет право на образование. Государство гарантирует право на бесплатное обязательное общее среднее образование. Система образования контролируется государством. Государство гарантирует талантам продолжение образования, независимо от их материального положения. Государство устанавливает минимальные стандарты образования.

Данное право также нашло свое отражение в ряде международно-правовых документов по правам человека. В соответствии с частью II статьи 12 Конституции, Пленум Конституционного Суда, определяя содержание прав и свобод, закрепленных в Конституции, учитывает положения международных договоров, стороной которых выступает Азербайджанская Республика, а также практику соответствующих международных органов.

Так, в статье 13 Международного Пакта “Об экономических, социальных и культурных правах” (далее – Международный Пакт) указано:

1. Участвующие в настоящем Пакте государства признают право каждого человека на образование. Они соглашаются, что образование должно быть направлено на полное развитие человеческой личности и создание ее достоинства и должно укреплять уважение к правам человека и основным свободам. Они далее соглашаются в том, что образование должно дать возможность всем быть полезными участниками свободного общества, способствовать взаимопониманию, терпимости и дружбе между всеми нациями и всеми

расовыми, этническими и религиозными группами и содействовать работе Организации Объединенных Наций по поддержанию мира.

2. Участвующие в настоящем Пакте государства признают, что для полного осуществления этого права:

а) начальное образование должно быть обязательным и бесплатным для всех;

б) среднее образование в его различных формах, включая профессионально-техническое среднее образование, должно быть открыто и сделано доступным для всех путем принятия всех необходимых мер и, в частности, постепенного введения бесплатного образования;

в) высшее образование должно быть сделано одинаково доступным для всех на основе способностей каждого путем принятия всех необходимых мер и, в частности, постепенного введения бесплатного образования;

д) элементарное образование должно поощряться или интенсифицироваться, по возможности, для тех, кто не проходил или не закончил полного курса своего начального образования;

е) должно активно проводиться развитие сети школ всех ступеней, должна быть установлена удовлетворительная система стипендий и должны постоянно улучшаться материальные условия преподавательского персонала.

3. Участвующие в настоящем Пакте государства обязуются уважать свободу родителей и в соответствующих случаях законных опекунов, выбирать для своих детей не только учрежденные государственными властями школы, но и другие школы, отвечающие тому минимуму требований для образования, который может быть установлен или утвержден государством, и обеспечивать религиозное и нравственное воспитание своих детей в соответствии со своими собственными убеждениями.

4. Никакая часть настоящей статьи не должна толковаться в смысле умаления свободы отдельных лиц и учреждений создавать учебные заведения и руководить ими при неизменном условии соблюдения принципов, изложенных в пункте 1 настоящей статьи, и требования, чтобы образование, даваемое в таких заведениях, отвечало тому минимуму требований, который может быть установлен государством.

На основании статьи 2 Протокола №1 к Конвенции “О защите прав человека и основных свобод” (далее – Конвенция), никому не

может быть отказано в праве на образование. Государство при осуществлении функций, которые оно принимает на себя в области образования и обучения, уважает право родителей обеспечивать такое образование и такое обучение, которые соответствуют их религиозным и философским убеждениям.

Право на образование является социальным правом и важным условием для развития человеческой личности и реализации ряда других прав и свобод, закрепленных в Конституции. Осуществление права на образование позволяет приносить пользу обществу, создавая условия активного и эффективного участия в общественной жизни.

Важность этого права также указана в Замечаниях Общего Порядка от 8 декабря 1999 года, принятых Комитетом по экономическим, социальным и культурным правам Организации Объединенных Наций, в соответствии со статьей 13 Международного Пакта (далее – Замечания Комитета). Образование одновременно является одним из прав человека и необходимым средством для реализации других его прав. Открывая широкие возможности, право на образование представляет собой главное средство, с помощью которого экономически и социально маргинализированные группы взрослых и детей могут покончить с нищетой и обрести возможность полноправного участия в жизни своих общин. Образование все более признается в качестве одной из оптимальных инвестиционных сфер государственной деятельности.

Европейский Суд по правам человека (далее – Европейский Суд) отметил относительно данного вопроса, что в отличие от некоторых иных государственных услуг, образование представляет собой право, которое пользуется прямой защитой Конвенции. Оно также является особым видом государственной услуги, которая не только непосредственно служит интересам лиц, использующих ее, и осуществляет более широкие социальные функции. Суд отметил, что “в демократическом обществе право на образование является необходимым и играет основную роль для продвижения прав человека” (Решение Европейского Суда по правам человека от 21 июня 2011 года по делу Пономарев против Болгарии, §33).

Право, закрепленное в статье 42 Конституции, распространяется на различные ступени и уровни образования, в том числе на высшее образование. Так, право на образование включает в себя не только возможность получить бесплатное обязательное общее

среднее образование, но и удовлетворить естественные запросы в творчестве, приобретении новых знаний, повышении опыта в различных областях. (Постановление Пленума Конституционного Суда от 30 июня 2014 года “О толковании положения “имеющие высшее юридическое образование”, предусмотренного в статье 126 Конституции Азербайджанской Республики и ряде нормативных правовых актов”).

С другой стороны, следует учесть, что как видно из содержания части IV статьи 42 Конституции, государство гарантирует талантам продолжение образования, в том числе высшего образования, независимо от их материального положения.

Итак, опираясь на содержание соответствующих положений Конституции, следует отметить, что право на высшее образование охвачено Конституцией.

Что касается содержания данного права следует отметить, что важным предоставляется функционирование реализующей его соответствующей системы образования. Право на высшее образование также предусматривает одинаковую доступность высших учебных заведений на основе способностей граждан. Данное ограничение, то есть выбор на основе способностей, вытекает из природы, целей и задач высшего образования. А требование одинаковой доступности основано на статье 25 Конституции, запрещающей дискриминацию.

Вместе с тем, объем обязанностей государства, связанных с бесплатным образованием, в значительной степени различен в зависимости от уровня образования. Так, в отличие от права на среднее образование, государство гарантирует право на высшее образование только для талантливых лиц (часть IV статьи 42 Конституции). Это вытекает из неодинакового веса различных уровней образования в жизни лица и объема финансовых возможностей государства. Такое конституционное регулирование вытекает из необходимости создания баланса между интересами общества в целом и лица в отдельности.

В то же время, государство, учитывая существующие потребности в различных сферах общества, берет на себя задачу подготовки соответствующего числа специалистов.

Это, в свою очередь, не должно необоснованно ограничивать право лиц, желающих самостоятельно финансировать свое высшее образование, на образование за счет собственных средств. Право

на образование может осуществляться с условием получения качественного высшего образования, в рамках требований, установленных государством, обеспечения его необходимой материально-технической базой и человеческими ресурсами.

Так, статья 42 Конституции не предусматривает право получения каждым гражданином бесплатного высшего образования.

Как уже было отмечено, право на высшее образование в определенном объеме предусмотрено и в Международном Пакте. Так, согласно пункту “с” части 2 статьи 13 Международного Пакта, высшее образование должно быть одинаково доступным для всех на основе способностей каждого путем принятия всех необходимых мер и, в частности, постепенного введения бесплатного образования. В Замечаниях Комитета в отношении данной статьи указано, что высшее образование должно быть не “доступным для всех”, а лишь доступным “на основе способностей”. “Способности” лишь следует оценивать исходя из всего приобретенного ими опыта и знаний. С точки зрения требований части 1 статьи 2 и пункта “с” части 2 статьи 13 Международного пакта право на высшее образование должно осуществляться постепенно в зависимости от финансовых возможностей государства. По мнению Комитета, требование “относительно удовлетворительной системы стипендий”, предусмотренное в пункте “е” части 2 статьи 13 Международного Пакта, должно быть приведено в соответствие с другими требованиями Пакта, касающимися обеспечения равенства и недопустимости дискриминации, система стипендий должна расширять возможности доступности образования для малообеспеченных групп.

В отличие от Международного Пакта, в Конвенции подчеркивается либеральный аспект права на образование. Оно выражено в первом предложении статьи 2 Протокола №1 к Конвенции как негативное право. Тем не менее, Европейский Суд отметил, что выражение “уважает” в статье 2 Протокола №1 определяет и некоторые позитивные обязательства государства (Решение Большой Палаты от 18 марта 2011 года по делу Лаутси и другие против Италии, §61).

В Решении Европейского Суда от 27 мая 2014 года по делу Вельо Велева против Болгарии указано, что статья 2 Протокола №1 не может быть истолкована как устанавливающая обязательство по созданию или финансированию частных учебных заведений госу-

дарства-сторонника, и каждое государство осуществляющие это будет нести обязательство по обеспечению их эффективного использования. Иными словами, доступность функционирующих в соответствующий период учебных учреждений, является неотъемлемой составной частью права, закрепленного в первом предложении статьи 2 Протокола 1. Данная статья применяется к начальному, среднему и высшему образованию.

В ряде решений Европейского Суда отмечено, что несмотря на важность права на образование, оно не является обязательным и может подвергаться определенным ограничениям. Предполагается предоставление разрешения на эти ограничения, так, как доступность по своему правовому смыслу требует урегулирования государством (Решение Большой Палаты от 27 мая 2014 года по делу Катана и другие против Молдовы и России, §140; Решение от 2 апреля 2013 года по делу Тарантино и другие против Италии, §44).

Общепринято, что регулирование образовательных учреждений может отличаться по времени и месту в соответствии с потребностями общества и ресурсами, отличительными чертами различных уровней образования. Такое регулирование не может нарушать основного смысла права на образование и создавать противоречие с другими правами, обеспеченными Конвенцией. Поэтому, Конвенция предусматривает справедливый баланс между защитой общих интересов общины и уважением фундаментальных прав человека (Решение Европейского Суда от 23 июля 1968 года по делу против Бельгии “относительно некоторых аспектов законов об использовании языков в образовании в Бельгии”).

Как уже было отмечено, что несмотря на то, что в статье 42 Конституции не предусмотрено право каждого гражданина на получение бесплатного общего высшего образования, тем не менее, если взять данную статью вместе с принципом социального государства, вытекающим из Конституции, то это приведет к отражению в законодательстве определенных мер, создающих условия для равных возможностей получения образования, относительно экономической доступности высшего образования.

Пленум Конституционного Суда в связи с вопросом отмечает, что принцип социального государства предполагает в качестве правовой обязанности государства обеспечение справедливого социального устройства. Этот принцип вытекает из преамбулы Конституции, провозглашающей обеспечение достойного уровня жизни

каждому в соответствии со справедливыми, экономическими и социальными нормами. Именно эффективная социальная политика государства обеспечивает установление согласия и процветания в обществе. Несмотря на то, что Конституция не дает описание социального государства, предусмотрено оказание услуг для повышения экономического развития как цели государства, и благосостояния народа, основываясь на различных видах собственности. По статьям Конституции, государство, в политике, осуществляемой в сфере социально-экономических прав, взяло на себя создание гражданского общества на принципе социальной справедливости и социальной защите государством человека в рыночной экономике (Постановление Пленума Конституционного Суда от 29 ноября 2002 года “О толковании части 2 статьи 144 Трудового Кодекса Азербайджанской Республики” и от 21 октября 2016 года “касающееся проверки соответствия статьи 965.2.2 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики части IV статьи 25, части VI статьи 35 и частей I и III статьи 149 Конституции Азербайджанской Республики”).

Пленум Конституционного Суда считает заслуживающим внимания позиции в практике органов конституционного правосудия иностранных государств, относительно доступности высшего образования в социальном государстве. В Постановлении Федерального Конституционного Суда Германии от 8 мая 2013 года отмечено, что законодательство должно предусматривать различные возможности, связанные с доступностью образования в соответствии с приемлемыми критериями с тем, чтобы даже самые малообеспеченные лица обладали возможностью реализации права на образование. Это не означает, что все трудности, связанные с оплатой высшего образования, должны быть устранены посредством осуществляемых государством социальных мер. Основной Закон Германии не требует компенсации любого социального неравенства. Это в частности относится к экономическому неравенству, обусловленному семейными, социальными и другими индивидуальными случаями прежней жизнедеятельности лица. Вместе с тем, законодатель не может полностью отрицать такие случаи, потому что они приводят к возникновению неравных возможностей в получении образования.

В тоже время следует отметить, что с точки зрения положений статей 94 и 95 Конституции установление основ содержания обя-

занностей, связанных с социальным государством относится к дискреционным полномочиям законодателя. Обладая широкой свободой усмотрения в этой области, он действует в рамках финансовых возможностей государства.

Такой подход соответствует позиции, отраженной в ряде постановлений Пленума Конституционного Суда о социальных правах. Так, эффективная реализация социальных прав связана с финансовыми возможностями государства, способными обеспечить эти права. При реализации социальных прав важное значение представляют больше не правовые усмотрения, а подход законодателя к принципам оказания социальных услуг, экономическому положению государства, наличию необходимости государственной помощи или поддержки для общества или его части (Постановление Пленума Конституционного Суда “О соответствии статей 8.1 и 8.3 Закона Азербайджанской Республики “О трудовых пенсиях” Конституции Азербайджанской Республики” от 1 декабря 2010 года, и Постановление “О соответствии статьи 37.3.4 Закона Азербайджанской Республики “О трудовых пенсиях” Конституции Азербайджанской Республики” от 14 ноября 2014 года).

Вместе с тем, отмеченная свобода усмотрения законодателем не является беспредельной и ограничивается требованиями, закрепленными в Конституции, в том числе принципом равенства, отраженным в части 1 статьи 25 Конституции.

Исходя из вышеуказанных оснований, Пленум Конституционного Суда отмечает следующее.

В законодательстве Азербайджанской Республики об образовании отражен ряд положений, расширяющих возможности получения высшего образования. Так, в статьях 38.3 и 38.7 Закона Азербайджанской Республики “Об образовании” (далее – Закон “Об образовании”) прибыль, полученная государственными высшими и средними специальными образовательными учреждениями, может быть направлена только на развитие образования, социальную защиту обучающихся и преподавателей. Государство обеспечивает выдачу долгосрочных и индивидуальных кредитов на развитие образовательных учреждений, оплату расходов, связанных с оплатой образования обучающихся и образованием, выделение в соответствующем порядке грантов на проведение научно-исследовательских работ, финансирование программ докторантуры, изучение международного опыта и в других целях. Порядок и условия

выдачи кредитов и грантов устанавливаются соответствующими законодательными актами. Государственные образовательные и научно-исследовательские гранты не могут быть направлены на финансирование других сфер деятельности образовательного учреждения.

В пунктах 5.9 и 5.14 “Государственной стратегии по развитию образования в Азербайджанской Республике”, утвержденной Распоряжением Президента Азербайджанской Республики от 24 октября 2013 года, предусмотрено создание системы материальной поддержки в целях создания детям и молодежи из малообеспеченных семей равных возможностей для получения образования, и расширение финансовых механизмов, в том числе системы студенческих кредитов, для улучшения возможностей выхода на образование.

В части 1 статьи 5 Закона законодатель установил, что получающие образование в государственных учебных заведениях всех типов, на уровне магистратуры научной организации, установленной соответствующим органом исполнительной власти, а также в муниципальных и частных учреждениях высшего и среднего специального образования дети, потерявшие родителей и лишенные родительской опеки, а также отнесенные к ним лица, берутся на полное государственное обеспечение до окончания этого учебного заведения и уровня магистратуры научной организации, установленной соответствующим органом исполнительной власти. Абзац 12 статьи 1 данного Закона предусматривает, что лица, отнесенные к детям, потерявшим родителей и лишенным родительской опеки, – это лица до 23 лет, очно обучающиеся в высших и средних специальных учебных заведениях, и на уровне магистратуры научной организации, установленной соответствующим органом исполнительной власти, и до 18 лет, потерявшие обоих родителей, а также лишенные опеки обоих родителей.

Как видно, соответствующими привилегиями могут пользоваться три группы лиц:

- дети, потерявшие родителей;
- дети, лишенные родительской опеки;
- лица до 23 лет, очно обучающиеся в высших и средних специальных учебных заведениях, и на уровне магистратуры научной организации, установленной соответствующим органом исполнительной власти.

Данными статьями законодатель, исключая общий порядок о необходимости вытекающей из статьи 17 Конституции государствен-

ной поддержки детей, лишенных возможности содержания родителями и по этой причине нуждающихся в социальной защите, то есть лиц, не достигших 18 лет и имеющих полной дееспособности (статья 1 Закона “О правах ребенка” и статья 49.1 Семейного Кодекса Азербайджанской Республики), распространил силу закона и на лиц, не достигших 18 лет. Тем самым данные лица получают возможность пользоваться соответствующими мерами социальной поддержки до достижения 23 лет, в результате чего обеспечивается единый, общий подход, относительно установления основ социальной защиты граждан (аналогичный возрастной предел установлен и в Законах Азербайджанской Республики “О социальных пособиях” и “О трудовых пенсиях”).

Учитывая то, что лица, лишенные возможности содержания родителями, сохраняют прежний статус, а также лица, получающие очное образование, по объективным причинам не могут работать, не причиняя ущерба образованию, в результате чего возникают трудности с материальным обеспечением, осуществление правового регулирования в этом направлении преследует цель оказания им дополнительной социальной поддержки и направлено на обеспечение их интересов.

Однако, отсутствие у Дж.Гафарова возможности пользоваться предусмотренными в Законе льготами может привести к нарушению принципа равных прав. В соответствии с правовой позицией, сформированной Пленумом Конституционного Суда относительно содержания принципа равенства, к лицам, находящимся в одинаковом или схожем положении, требуется проявлять одинаковое отношение. Различное отношение к таким лицам возможно лишь тогда, когда для этого имеется объективное и разумное основание (Постановление Пленума Конституционного Суда от 25 февраля 2014 года по жалобе О.Герекмезли).

Следует отметить, что для оценки вопроса соответствия той или иной оспариваемой нормы части 1 статьи 25 Конституции, необходимо выяснить какие лица находятся в равных или по определенным критериям в схожем положении, предусматривает ли оспариваемая норма равное или различное отношение к таким лицам, и имеется ли объективное или разумное основание для такого отношения

В Решении Большой Палаты Европейского Суда от 7 июля 2011 года по делу Штуммера против Австралии, указано, что дискрими-

нация означает различное обращение с лицами, находящимися в схожем положении без объективных и различных оснований. “Без объективных и разумных оснований” означает, что различие в упомянутом обращении не преследует “законной цели” или “среди используемых средств и преследуемых целей нет разумной соизмеримой связи” (§87).

Европейский Суд также указал относительно общих мер экономической и социальной стратегии, что обычно государству – участнику представляется свобода усмотрения. Органы государственной власти обладают непосредственными знаниями об обществе и его потребностях, поэтому имеют больше возможностей в сравнении с международным судьей в оценке общественных интересов в социальной или экономической сфере, и Суд обычно уважает политический выбор законодательного органа, помимо случаев “отсутствия ясного разумного обоснования” (Решение Большой Палаты от 16 марта 2010 года по делу Карсон и другие против Соединенного Королевства, §61).

Учитывая вышеуказанное, Пленум Конституционного Суда считает, что для проверки вопроса, поставленного в жалобе, относительно части 1 статьи 25 Конституции, необходимо установить какие лица находятся в таком же схожем положении на основании определенных критериев.

При этом следует учитывать, что две группы лиц (положения) никогда не могут быть абсолютно одинаковыми, то есть на основании всех возможных критериев сравнения полного равенства быть не может. Таким образом, при выборе критерия для сравнения среди многочисленных особенностей, касающихся сравниваемых лиц (положений) должны быть отобраны лишь те, что отвечают на вопрос о том, равны ли соответствующие положения в контексте оспариваемого обстоятельства.

Следует отметить, что лица, из числа детей, потерявших родителей и лишенных родительской опеки, получают закрепленную в Законе соответствующую льготу, как уже было указано по двум важным причинам (критериям).

Из обстоятельств конституционного дела видно, что заявитель Дж.Гафаров отвечает обоим критериям. Так, он лишен возможности содержания родителями и получает очное образование. Кроме того он, не может заниматься трудовой деятельностью без причинения ущерба образованию, так как он получает очное образование.

Таким образом, заявитель и лица, из числа детей, потерявших родителей и лишенных родительской опеки, указанные в статье 5 Закона, находятся в равном положении.

Единственное различие между ними заключается в том, что один лишился родительской поддержки до достижения 18 лет, а другой после достижения 18 лет. Однако данная особенность в контексте вышеуказанных двух критериев не может считаться разумным основанием для различения соответствующих прав обоих лиц.

Так, данное правовое положение составляет противоречие с частью 1 статьи 25 Конституции.

Пленум Конституционного Суда отмечает, что в настоящем положении нет необходимости считать абзац 12 статьи 1 Закона утратившим силу. Так, признание абзаца 12 статьи 1 Закона утратившим силу, может привести к ослаблению социальной защиты других лиц, находящихся под защитой данного Закона.

В то же время следует учитывать широкую свободу усмотрения законодателя относительно данного вопроса. Как уже было отмечено, законодатель в статье 38.3 Закона “Об образовании” установил обязанность направления прибыли, полученной государственными высшими и средними специальными образовательными учреждениями, только на развитие образования, социальную защиту обучающихся и преподавателей.

Применяя данную норму, также следует учитывать, что согласно смыслу пункта 1.2 Указа Президента Азербайджанской Республики “О применении Закона Азербайджанской Республики от 29 декабря 2015 года “О юридических лицах публичного права”“, государственные высшие учебные заведения относятся к юридическим лицам публичного права. На основании статьи 2.2 Закона Азербайджанской Республики “О юридических лицах публичного права”, публичное юридическое лицо – организация, не являющаяся государственным или муниципальным органом, занимающаяся деятельностью, носящей общегосударственное и (или) общественное значение, создаваемая от имени государства и муниципалитета или публичным юридическим лицом.

В то же время, в целях эффективного осуществления государственных высшими учебными заведениями стоящих перед ними задач в сфере образования, в налоговом законодательстве предусмотрено освобождение от некоторых налогов.

На основании вышеуказанного, а также учитывая то, что с применением статьи 38.3 Закона “Об образовании” возможность устранения в определенной степени неравенства, установленного Пленумом Конституционного Суда, Пленум Конституционного Суда не считает оспариваемую норму Закона утратившей силу.

Однако данное обстоятельство требует усовершенствования законодателем правового регулирования соответствующего вопроса, согласно части 1 статьи 25 Конституции.

На основании вышеуказанного, Пленум Конституционного Суда приходит к следующему выводу:

– в связи с тем, что лица, лишенные родительской поддержки после достижения 18 лет и получающие очное образование в государственных высших учебных заведениях не отнесены к понятию, указанному в абзаце 12 статьи 1 Закона “О социальной защите детей, потерявших родителей и лишенных родительской опеки”, что составляет несоответствие с частью 1 статьи 25 Конституции, рекомендовать Милли Меджлису согласовать данную норму с правовой позицией, отраженной в описательно-мотивировочной части настоящего Постановления;

– до решения в законодательном порядке вопроса, указанного в пункте 1 заключительной части настоящего Постановления, со ссылкой на требования части 1 статьи 25 Конституции, в случае, если лица, получающие очное образование в государственных высших учебных заведениях на платной основе, оказались лишены родительской поддержки после достижения 18 лет по причинам, указанным в абзаце 12 статьи 1 Закона “О социальной защите детей, потерявших родителей и лишенных родительской опеки”, оплата из обучения в период получения образования (до 23 лет) должна быть обеспечена в соответствии со статьей 38.3 Закона “Об образовании”.

Руководствуясь частями V и IX статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, статьями 34.5, 52, 62, 63, 65-67 и 69 Закона Азербайджанской Республики “О Конституционном Суде”, Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

П О С Т А Н О В И Л :

1. В связи с тем, что лица, лишенные родительской поддержки после достижения 18 лет и получающие очное образование в госу-

дарственных высших учебных заведениях не отнесены к понятию, указанному в абзаце 12 статьи 1 Закона Азербайджанской Республики “О социальной защите детей, потерявших родителей и лишенных родительской опеки”, что составляет несоответствие с частью 1 статьи 25 Конституции Азербайджанской Республики, рекомендовать Милли Меджлису Азербайджанской Республики согласовать данную норму с правовой позицией, отраженной в описательно-мотивировочной части настоящего Постановления.

2. До решения в законодательном порядке вопроса, указанного в пункте 1 заключительной части настоящего Постановления, со ссылкой на требования части 1 статьи 25 Конституции Азербайджанской Республики в случае, если лица, получающие очное образование в государственных высших учебных заведениях на платной основе, оказались лишены родительской поддержки после достижения 18 лет по причинам, указанным в абзаце 12 статьи 1 Закона Азербайджанской Республики “О социальной защите детей, потерявших родителей и лишенных родительской опеки”, оплата их обучения в период получения образования (до 23 лет) должна быть обеспечена в соответствии со статьей 38.3 Закона Азербайджанской Республики “Об образовании”.

3. Постановление вступает в силу со дня опубликования.

4. Постановление опубликовать в газетах “Азербайджан”, “Республика”, “Халг газети”, “Бакинский рабочий” и “Вестнике Конституционного Суда Азербайджанской Республики”.

5. Постановление является окончательным и не может быть отменено, изменено или официально истолковано ни одним органом или лицом.

**ON BEHALF OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN
DECISION
OF THE CONSTITUTIONAL COURT
OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN**

On verification of conformity of some provisions of the Law of the Republic of Azerbaijan “On social security of children who have lost their parents and were deprived of parental care” with Article 25.1 of the Constitution on complaint of Javidan Gafarov

25 January 2017

Baku city

The Plenum of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan composed of Farhad Abdullayev (Chairman), Sona Salmanova, Sudaba Hasanova, Rovshan Ismaylov (Reporter-Judge), Mahir Muradov, Jeyhun Garajayev, Rafael Gvaladze, Isa Najafov and Kamran Shafiyev;

attended by the Court Clerk Elmassin Huseynov,

applicant – Javidan Gafarov and his representative Turgay Huseynov; representative or respondent body – Magomed Bazigov, Senior Advisor of the Department for Social Legislation of Milli Majlis of the Republic of Azerbaijan;

specialists – Rasim Huseynov, Deputy Head of Legal Department of the Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan; Fuad Nasirov, Head of Legal and Personnel Department of the State Fund of Social Protection at the Ministry of Labour and Social Protection of the Population of the Republic of Azerbaijan,

expert – Mais Aliyev, Professor of Labour and Ecological Board of Law Faculty of the Baku State University,

in accordance with the Article 130.5 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan and Article 34.5 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On Constitutional Court” examined in open judicial session via special constitutional proceedings the case on verification of conformity of some provisions of the Law of the Republic of Azerbaijan “On social security of children who have lost their parents and were deprived of parental care” with Article 25.1 of the Constitution on complaint of Javidan Gafarov.

having heard the report of Judge Rovshan Ismaylov, the reports of the applicants and representative of respondent body and specialist, and opinion of expert, examined the materials of the case the Plenum of Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan

D E T E R M I N E D   A S   F O L L O W S :

Javidan Gafarov having applied to the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan (hereinafter referred to as the Constitutional Court) asks for verification of conformity of some provisions of the Law of the Republic of Azerbaijan “On social security of children who have lost their parents and were deprived of parental care” with Constitution of the Republic of Azerbaijan (hereinafter referred to as the Constitution).

Apparently from the complaint, the applicant is 21 years old and he five-year student of the Medical University of Azerbaijan on a paid basis. J.Gafarov's father has died on May 19, 2016, and mother is a disabled person of 1st group. The applicant has addressed to the administration of the Medical University of Azerbaijan with the purpose of application of the privileges provided by the law, having referred to lack of an opportunity to pay for education due to the above-mentioned reasons. Thus, according to Article 5.1 of the Law, children who have lost their parents and are deprived of parental care, studying at state higher educational institutions of all types at the master level of scientific organization established by relevant authority of executive power and also in municipal and private highest and secondary special educational institutions, as well as persons referred to them, shall be eligible for full state support until graduation from the relevant educational institution.

In the response letter to J.Gafarov it has been explained that, being the state higher educational institution, the Medical University of Azerbaijan is not authorized to exempt students from payment of education fee without legal justification. At the same time in the letter it has been noted that with the purpose to clarify this matter the address to the Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan was sent.

In turn, the Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan has specified in the letter that according to the Law, under the children who lost their parents and were deprived of parental care or persons equated to them (one parent is deceased, and another one is a disabled person of 1st and 2nd groups) are understood children aged up to 18 years. From

this point of view, the guarantees for education specified in Article 5 of the Law do not extend to persons who lost both parents and were deprived of parental care during having higher education (students of the II-VI courses at the age of 19-23 years).

In the complaint it was specified that, as per the Law, these provisions govern the relations connected with social security of children. According to value of the Article 1 of the Law of the Republic “On Rights of Child” (hereinafter referred to as the Law “On Rights of Child”), child is a person who did not reach 18 years (maturity) and do not have full capability.

However, the content of the Articles 1 and 5 of this Law read that also the persons that are not considered any more as children could use such privileges, i.e. persons aged up to 23 years who lost both parents being aged up to 18 years, and also deprived of care of both parents and students in presentia in highest and secondary special educational institutions at master level in scientific organizations established by appropriate authority of executive power shall also be covered by this provision. However, these persons receive these privileges in case of loss of parents and deprivation of parental care aged up to 18 years.

According to the applicant the main objective of the Law consists in providing the state ensuring of social protection of the children who have lost parents and were deprived of parental care, and also the persons referred to them up to 23 years. That is, accepting a factor of deprivation of parental care as a basis, the state provides them with the state social protection. As a condition of use of social support is taking into account the deprivation of parental care only to persons aged up to 18 years, and providing a continuity of the right for education of other persons at the age of 18-23 years that have appeared in a similar situation is not provided.

According to J.Gafarov, these provisions of the Law violate his rights provided by Articles 25 and 42 of the Constitution.

Considering contents of the complaint, the Plenum of the Constitutional Court notes that a subject of this constitutional case is verification of conformity of Articles 1 and 5 of the Law concerning part I of Article 25 and Article 42 of the Constitution in that part where are not provided the rights of persons after 18 years who deprived of parental care, studying in presentia in the state higher educational institutions, for a possibility of use of the privileges listed in these norms.

In connection with the complaint the Plenum of the Constitutional Court considers necessary to note the following.

According to Article 42 of the Constitution, every citizen has the right for education. The state guarantees free obligatory secondary education. The system of education is under the state control. The state guarantees continuation of education for most gifted persons irrespective of their financial position. The state establishes minimum educational standards.

This right has also found the reflection in a number of international legal documents on human rights. According to Article 12.2 of the Constitution, the rights and liberties of a person and citizen listed in the present Constitution are implemented in accordance with international treaties wherein the Republic of Azerbaijan is one of the parties and also experience of the appropriate international bodies.

Thus, in Article 13 of the International Covenant “On Economic, Social and Cultural Rights” (hereinafter referred to as the International Covenant) is specified the following:

1. The States Parties to the present Covenant recognize the right of everyone to education. They agree that education shall be directed to the full development of the human personality and the sense of its dignity, and shall strengthen the respect for human rights and fundamental freedoms. They further agree that education shall enable all persons to participate effectively in a free society, promote understanding, tolerance and friendship among all nations and all racial, ethnic or religious groups, and further the activities of the United Nations for the maintenance of peace.

2. The States Parties to the present Covenant recognize that, with a view to achieving the full realization of this right:

- (a) Primary education shall be compulsory and available free to all;
- (b) Secondary education in its different forms, including technical and vocational secondary education, shall be made generally available and accessible to all by every appropriate means, and in particular by the progressive introduction of free education;
- (c) Higher education shall be made equally accessible to all, on the basis of capacity, by every appropriate means, and in particular by the progressive introduction of free education;
- (d) Fundamental education shall be encouraged or intensified as far as possible for those persons who have not received or completed the whole period of their primary education;

(e) The development of a system of schools at all levels shall be actively pursued, an adequate fellowship system shall be established, and the material conditions of teaching staff shall be continuously improved.

3. The States Parties to the present Covenant undertake to have respect for the liberty of parents and, when applicable, legal guardians to choose for their children schools, other than those established by the public authorities, which conform to such minimum educational standards as may be laid down or approved by the State and to ensure the religious and moral education of their children in conformity with their own convictions.

4. No part of this article shall be construed so as to interfere with the liberty of individuals and bodies to establish and direct educational institutions, subject always to the observance of the principles set forth in paragraph I of this article and to the requirement that the education given in such institutions shall conform to such minimum standards as may be laid down by the State.

According to Article 2 of the Protocol No. 1 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter referred to as the Convention), no person shall be denied the right to education. In the exercise of any functions which it assumes in relation to education and to teaching, the State shall respect the right of parents to ensure such education and teaching in conformity with their own religious and philosophical convictions.

The right for education is the social right that is an important condition for development of the identity of the person and realization of some other rights and freedoms listed in the Constitution. Implementation of the right for education gives the chance to bring benefit to society, having created conditions for active and effective participation in public life.

Importance of this right has also been noted in the CESCR General Comment No. 13: The Right to Education (Art. 13) adopted on December 8, 1999.

According to this position education is both a human right in itself and an indispensable means of realizing other human rights. As an empowerment right, education is the primary vehicle by which economically and socially marginalized adults and children can lift themselves out of poverty and obtain the means to participate fully in their communities. Increasingly, education is recognized as one of the best financial investments States can make.

The European Court of Human Rights (hereinafter referred to as the European Court) in this regard has noted that, unlike some other public services, education is the right which is directly protected by the Convention, and this fact should not be missed. Education is one of the most important public services in a modern State which not only directly benefits those using it but also serves broader societal functions. The court has noted that “in democratic society the right for education is necessary for maintenance of human rights and plays the main role” (decision of June 21, 2011 on case of Ponomaryovi v. Bulgaria, § 33).

As it is indicated in the Article 42 of the Constitution every citizen has the right to education. The right to education includes not only opportunity to get the free compulsory general secondary education, but also to satisfy natural inquiries in creativity, acquisition of new knowledge, increase of experience in various areas (decision of the Plenum of Constitutional Court on case of June 30, 2014 “On interpretation of the provision “those who have the higher legal education” stipulated in Article 126 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan and in some normative legal acts”).

On the other hand, it is necessary to consider that, apparently from the content of part IV of Article 42 of the Constitution, the state guarantees continuation of education for most gifted persons irrespective of their financial position.

Thus, based on contents of the relevant provisions of the Constitution, it should be noted that the right to the higher education is covered by the Constitution.

As for the content of this right, it should be noted the necessity of existence of the corresponding education system realizing it. The right to the higher education also provides equal availability of higher educational institutions according to abilities of citizens. This restriction, that is selection according to abilities, proceeds from the nature, the purpose and tasks of the higher education. The requirement of equal availability is based on Article 25 of the Constitution forbidding restriction of the rights and freedoms of the person and citizen.

Thus, the volume of the tasks of the state connected with getting of free education considerably differs depending on education level. So, unlike obtaining the right for free compulsory general secondary education, the state guarantees continuation of education for most gifted persons irrespective of their financial position (part IV of Article 42 of the Constitution). It follows from that the various education levels in human

life have different value, and also from financial opportunities of the state. Such constitutional regulation proceeds from necessity of creation of balance between interests of society in general and the person separately.

Thus, considering the existing of requirements of society for various spheres, the state undertakes a task of preparation of the corresponding number of experts.

It, in turn, should not limit unreasonably the right to education at the expense of means of the persons wishing to finance independently the higher education. The right for education can be carried out on a condition of having higher education of high-quality, providing it by necessary material, technical and human resources within the requirements established by state.

Thus, Article 42 of the Constitution does not provide the right of every citizen for getting of free higher education.

As it was noted, the right to the higher education is also provided in a certain volume in the International Covenant. According to the point “c” of part 2 of Article 13 of the International Covenant the higher education shall be made equally accessible to all, on the basis of capacity, by every appropriate means, and in particular by the progressive introduction of free education. In the General Comments of Committee, concerning given provision it is noted that According to the Article 13 (2) (c), higher education is not to be “generally available”, but only available “on the basis of capacity”. The “capacity” of individuals should be assessed by reference to all their relevant expertise and experience. From the point of view of requirements of part 1 of Article 2 and Article 13.2 (c) of the International Covenant, the right to the higher education has to be gradually exercised depending on financial opportunities of the state. According to Committee the requirement that “an adequate fellowship system shall be established” provided in the Article 13.2 (e) of the International Covenant should be read with the Covenant's non-discrimination and equality provisions; the fellowship system should enhance equality of educational access for individuals from disadvantaged groups.

Unlike the International Covenant, in the Convention the liberal point of view of the right for education is emphasized. It in the first sentence of the Article 2 of the Protocol No. 1 to the Convention expresses as the negative right. Along with it, the European Court marked that the word “respect” in Article 2 of Protocol No. 1 means more than “acknowl-

edge” or “take into account”; in addition to a primarily negative undertaking, it implies some positive obligation on the part of the State (decision of Grand Chamber of March 18, 2011 on case of “Lautsi and others v. Italy”, §61).

As it is indicated in the decision of Grand Chamber of May 27, 2014 on case of “Velyo Velev v. Bulgaria” Article 2 of Protocol No. 1 cannot be interpreted as imposing a duty on the Contracting State to set up or subsidize particular educational establishments, any State doing so will be under an obligation to afford effective access to them. Put differently, access to educational institutions existing at a given time is an inherent part of the right set out in the first sentence of Article 2 of Protocol No. 1. This provision applies to primary, secondary and higher levels of education.

The European Court in a number of decisions has noted that, in spite of its importance, the right for education is not absolute, but may be subject to limitations; these are permitted by implication since the right of access “by its very nature calls for regulation by the State (decisions of Grand Chamber on case of Catan and others v. Moldova and Russia dated October 19, 2012 §140 and on case of Tarantino and others v. Italy of April 2, 2013 §44).

It was unanimously accepted that regulation of institutes of education can differ on time and place according to needs and resources of society, and also various lines of education levels. Similar regulation cannot affect the main content of the right for education and contradict other rights provided with the Convention. Therefore, the Convention means fair balance between protection of common interests of society and respect for fundamental human rights (decision of the European Court of July 23, 1968 on case “Relating to certain aspects of the laws on the use of languages in education in Belgium”).

As it was noted, in spite of the fact that the right of every citizen for free general higher education is not provided in the Article 42 of the Constitution, in case of consideration of this article together with the principle of the social state following from the Constitution it leads to the fact that in the legislation the certain measures promoting equal opportunities of formation of economic availability of the higher education are reflected.

The Plenum of Constitutional Court in this connection noted that the principle of social state provides for ensuring the fair social system as the legal commitment of the state. This principle proceeds from the Preamble of the Constitution that declares the adequate standards of liv-

ing for everybody in accordance with the fair economical and social norms. Namely the effective social state policy ensures the establishment of peace and prosperity within society. Without disclosing the concept of the social state the Constitution envisages the development of economy based on the different types of ownership, and serves for the increasing the welfare of people. In order to recognize the state as the social one the Constitution contains the outlines and duties of social policy that is subject to the attention of state. Thus, according to the provisions of the Constitution, state undertook the commitment to set up the civil society, social security of a human being by state in the conditions of market economy as well as to respect the principle of social justice by means of policy implemented in the field of social and economic rights (decisions of the Plenum of Constitutional Court of November 29, 2002 on interpretation of Article 144.2 of the Labour Code of the Republic of Azerbaijan and of October 21, 2016 on verification of conformity of Article 965.2.2 of the Civil Code of the Republic of Azerbaijan with Articles 25.4, 35.6 and parts I, III of Article 149 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan).

The Plenum of Constitutional Court considers noteworthy positions in practice of bodies of the constitutional justice of foreign countries concerning availability of the higher education in the social state. Thus, in the decision of the Federal Constitutional Court of Germany of May 8, 2013 it has been noted that the principle of the welfare state do, however, require the legislature to ensure the existence of equal educational opportunities in the context of access to higher education; it must regulate the range of options and access according to appropriate criteria that even the disadvantaged can reasonably be expected to satisfy. This does not mean that all hardships connected to charging tuition have to be compensated completely by accompanying social measures. The Constitution does not require the compensation of every social inequality, especially economic ones, including those that may originate from the familial, social or individual background of persons seeking an education. Nevertheless, the legislature must not entirely ignore these circumstances insofar as they lead to unequal educational opportunities.

At the same time, it should be noted that from the point of view of provisions of Articles 94 and 95 of the Constitution, definition of bases of maintenance of the tasks connected with the social state belongs to discretion of the legislator. In this area, legislator having broad freedom of a discretion works within financial opportunities of the state.

Such approach corresponds to the positions reflected in a number of decisions of the Plenum of the Constitutional Court concerning social rights. Thus, in difference from personal, economic and in a sense the political and cultural rights rational realization of social rights is connected with financial possibilities of the state which can provide these rights. At the same time, it is necessary to consider that in case of implementation of the social rights the importance is represented not a legal discretion, but approach of the legislator to the principles of rendering of social services, an economic situation of the state, availability of need of a government assistance or support for society or its part. In this connection the legislator, regulating these rights, has broad freedom of a discretion (decisions of the Plenum of Constitutional Court “On conformity of Article 8.1 and 8.3 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On Labour Pensions” with the Constitution of the Republic of Azerbaijan” of December 1, 2010 and on verification of conformity of Article 37.3.4 of the Law “On Labor Pensions” with the Constitution of the Republic of Azerbaijan of November 14, 2014).

Thus, the freedom of a discretion specified by the legislator is not boundless and is limited to the requirements stated in the Constitution, including, the principle of equality described in Article 25.1 of the Constitution.

Proceeding from the above, the Plenum of the Constitutional Court notes the following.

A number of the provisions expanding access to higher education are listed in the legislation on education of the Republic of Azerbaijan. Thus, according to Articles 38.3 and 38.7 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On Education” (hereinafter referred to as the Law “On Education”) an educational institution may only use its income for development of education and social protection of learners and educators. State provides long-term and individual loans to support development of educational institutions and for eligible students to cover their tuitions and other related costs, as well as grants for scientific-research activities, financing of doctoral programs, studying the international experience and other purposes. The procedures and conditions for receiving educational loans and grants are defined and regulated under relevant legislative acts. The state grants for education and scientific-research may not be used to finance other activities of an educational institution.

Formation of system of material support for creation to children and youth from needy families of equal opportunities for education and expansion of financial mechanisms, including systems of the student's credits for the purpose of improvement of opportunities to education is provided in points 5.9 and 5.14 of “National Strategy for the development of education in the Republic of Azerbaijan” approved by Order No. 13 of President of the Republic of Azerbaijan dated 24 October 2013.

Regarding Article 5.1 of Law within the freedom of a discretion the legislator has defined a possibility of full state providing of children who have lost parents and were deprived of parental care, studying in the state educational institutions of all types, and also in municipal and private highest and average special educational institutions and also the persons referred to them before the termination of this educational institution and at the level of a magistracy of the scientific organization established by appropriate authority of executive power. In the 12th paragraph of the Article 1 of the Law it is specified that the persons considered as children who lost their parents and are deprived of parental care are persons at the age of until 23 that study full-time in academic, special and professional schools and institutions as well as high-schools who lost both of their parents or were deprived of care on behalf of both parents until they reached the age of 18.

Apparently, three groups of persons can use the corresponding privilege:

- the children who have lost parents;
- the children deprived of parental care;
- the persons at the age of until 23 that are studying full-time in academic, special and professional schools and institutions as well as high-schools established by appropriate authority of executive power.

By these articles as an exception of the general rule concerning necessity of the state support proceeding from Article 17 of the Constitution, to the children deprived of a possibility of maintenance from parents for this reason for persons in need in social protection that is to the persons who have not reached 18 years old and not having full capacity (Article 1 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On Rights of Children” and Article 49.1 of the Family Code of the Republic of Azerbaijan), the legislator extends action of the Law also to the persons who have reached 18 years old.

Thereby, these persons have an opportunity of use of the appropriate measures of social support up to 23 years therefore, the uniform general

approach by definition of bases of social protection of citizens is provided (the similar age limit has been also set in Laws of the Republic of Azerbaijan “On social benefits” and “On Labour Pensions”).

Considering saving of the former status of the persons deprived of a possibility of maintenance from parents and also absence at the persons getting an internal education, opportunities to work for the objective reason without damage to their education and complexity of material security of as a result of it, realization of legal regulation in this direction carries the purpose of rendering of additional social support to them and is aimed at providing their interests.

However the fact that J.Gafarov cannot use the privileges provided in the Law can lead to violation of the principle of equality. According to the legal position formed by the Plenum of the Constitutional Court, concerning the content of the principle of equality, the identical treatment concerning the persons who are in the same or similar situation is required. The different treatment to these persons is possible only if for this purpose there is an objective and reasonable ground (decision of the Plenum of the Constitutional Court of February 25, 2014 according to complaint of O.Gerekmezli).

It should be noted that for an assessment of whether the challenged norm corresponds to the Article 25.1 of the Constitution, it is important to find out what persons are in similar situation by equal or certain criteria whether the challenged norm provides equal or various treatment concerning such persons, and also existence of an objective and reasonable ground on the similar treatment.

In the decision of Grand Chamber of the European Court of July 7, 2011 on case of *Stummer v. Austria* was noted that discrimination means treating differently, without an objective and reasonable justification, persons in relevantly similar situations. “No objective and reasonable justification” means that the distinction in issue does not pursue a “legitimate aim” or that there is not a “reasonable relationship of proportionality between the means employed and the aim sought to be realized” (§87).

European Court also indicates that the Contracting State enjoys a margin of appreciation in assessing whether and to what extent differences in otherwise similar situations justify a different treatment (see *Burden*, cited above, §60). The scope of this margin will vary according to the circumstances, the subject-matter and the background. A wide margin is usually allowed to the State under the Convention when it comes to general measures of economic or social strategy. Because of their direct

knowledge of their society and its needs, the national authorities are in principle better placed than the international judge to appreciate what is in the public interest on social or economic grounds, and the Court will generally respect the legislature's policy choice unless it is “manifestly without reasonable foundation” (decision of Grand Chamber of March 16, 2010 on case of Carson and others v. the United Kingdom, §61).

Considering the above, the Plenum of the Constitutional Court considers what for examination of the issue which is brought up in the complaint concerning part I of Article 25 of the Constitution it is necessary to determine what persons are in similar situation by equal or certain criteria.

At the same time, it is necessary to consider that two groups of people never are absolutely identical, that is there cannot be a full equality by various criteria of comparison. Thus, at the choice of criteria for comparison among the numerous features relating to the compared persons (situations) those which answer a question whether the corresponding situations only in the context of disputable cases are equal have to be chosen.

It should be noted that the persons referred to the children who have lost parents and were deprived of parental care acquire the corresponding privileges stated in the Law as it is specified, for two important reasons (criteria).

As evident from circumstances of the constitutional case, the applicant J.Gafarov meet both criteria. So, he is deprived of a possibility of maintenance from parents and gets an education in presentia. And also, as he studies in presentia, he cannot be engaged in work without damage to education. Thus, the applicants and persons referred to category of children who lost parents and were deprived of parental care, specified in the Article 5 of the Law are in similar situation.

The only difference between them is that one lost parental care aged up to 18 years, and another – after 18 years. But for distinction of the corresponding rights of both persons this feature cannot be a reasonable ground in the context of two above-mentioned criteria.

Thus, this legal situation contradicts with part I of the Article 25 of the Constitution.

The Plenum of the Constitutional Court notes that in this case there is no need for recognition of the 12th paragraph of Article 1 of the Law as invalid. So, recognition of the 12th paragraph of Article 1 of the Law as

invalid can lead to weakening of social protection of other persons protected by the Law.

At the same time, it is necessary to consider broad freedom of discretion of the legislator on this matter. As it was already noted, in Article 38.3 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On Education” the legislator has defined that an educational institution may only use its income for the development of education and the social protection of learners and educators.

At use of this norm, it is also necessary to consider that according to sense of paragraph 1.2 of the Decree of the President of the Republic of Azerbaijan on application of the Law of the Republic of Azerbaijan as of December 29, 2015 “On Public Legal Entities”, the state higher educational institutions are public legal entities. According to Article 2.2 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On Public Legal Entities”, public legal entity is the organization that is not the public or municipal authority, engaged in the activity carrying nation-wide and public value, created on behalf of the state and municipality or by the public legal entity.

Along with it, some tax exemptions are provided in the tax law for the purpose of effective implementation of the tasks facing the state higher educational institutions in the field of education.

According to the above, and also considering established by the Plenum of the Constitutional Court with application of Article 38.3 of the Law “On Education” that the possibility of elimination of inequality is not excluded to some extent, the Plenum of the Constitutional Court does not consider the challenged provision of the law as invalid.

However, this circumstance demands improvement by the legislator of legal adjustment of an appropriate issue according to part I of Article 25 of the Constitution.

According to the above, the Plenum of the Constitutional Court comes to such conclusion:

– Non covering by a concept of 12th paragraph of Article 1 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On social security of children who have lost their parents and were deprived of parental care” of persons deprived of maintenance of parents after 18 years, who study at state higher educational institutions does not correspond with part I of the Article 25 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan and in this connection it is necessary to recommend to the Milli Majlis of the Republic of Azerbaijan to coordinate this norm with legal position reflected in a descriptive and motivation part of the present Decision;

– Until the resolution in a legislative order of an issue specified in point 1 of a resolutive part of the present Decision, based on the requirement of part I of the Article 25 of the Constitution in case the persons studying at a paid basis in presentia in the state higher educational institutions lose parental support after 18 years for the reasons specified in the 12th paragraph of Article 1 of the Law “On social security of children who have lost their parents and were deprived of parental care”, repayment of their payment during education (up to 23 years age) has to be provided according to Article 38.3 of the Law “On Education”.

Being guided by the parts V and IX of Article 130 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan and Articles 34.5, 52, 62, 63, 65-67 and 69 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On Constitutional Court”, Plenum of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan

D E C I D E D:

1. Non covering by a concept of 12th paragraph of the Article 1 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On social security of children who have lost their parents and were deprived of parental care” of persons deprived of maintenance of parents after 18 years who study at state higher educational institutions does not correspond with part I of the Article 25 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan and in this connection it is necessary to recommend to the Milli Majlis of the Republic of Azerbaijan to coordinate this norm with legal position reflected in a descriptive and motivation part of this Decision.

2. Until the resolution in a legislative order of the issue specified in point 1 of a resolutive part of the present Decision, based on the requirement of part I of Article 25 of the Constitution in case the persons studying at a paid basis in presentia in the state higher educational institutions lose parental support after 18 years for the reasons specified in the 12th paragraph of Article 1 of the Law “On social security of children who have lost their parents and were deprived of parental care”, repayment of their payment during education (up to 23 years age) has to be provided according to Article 38.3 of the Law “On Education”.

3. The decision shall come into force from the date of its publication.

4. The decision shall be published in “Azerbaijan”, “Respublika”, “Xalq Qazeti” and “Bakinskiy Rabochiy” newspapers, and “Bulletin of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan”.

5. The decision is final, and may not be cancelled, changed or officially interpreted by any institution or official.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R I****Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin
54.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair****31 yanvar 2017-ci il****Bakı şəhəri**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Südabə Həsənova (məruzəçi-hakim), Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə, məhkəmə katibi – Fəraid Əliyevin,

maraqlı subyektlərin nümayəndələri – Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi Vidadi Cəfərovun və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının İnzibati və hərbi qanunvericilik şöbəsinin baş məsləhətçisi Eldar Əsgərovun,

ekspert – Bakı Dövlət Universitetinin Konstitusiya hüququ kafedrasının dosenti, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Sübhan Əliyevin,

mütəxəssislər – Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cınayət Kollegiyasının sədri Şahin Yusifovun və Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun Elmi-Tədris Mərkəzinin rəisi Nazir Bayramovun, Sumqayıt şəhər prokuroru Sərdar İmanovun iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə müvafiq olaraq xüsusi konstitusiya icraatı üzrə açıq məhkəmə iclasında Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 54.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin müraciəti əsasında konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim S.Həsənovanın məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələrinin və mütəxəssislərin çıxışlarını, ekspertin rəyini dinləyib, iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiyaya Məhkəməsi) müraciət edərək Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin (bundan sonra – İnzibati Xətlər Məcəlləsi) 54.3-cü maddəsinin şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Müraciətdə göstərilir ki, 18 aprel 2016-cı il tarixində İ.Abbasova Sumqayıt şəhər Polis İdarəsinin 3-cü Polis Bölməsinə müraciət edərək qardaşı V.Abbasov tərəfindən döyüldüyünü göstərmiş, onun cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsini xahiş etmişdir.

Həmin müraciət üzrə polis bölməsində təhqiqat aparılmış və Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra – Cinayət-Prosessual Məcəllə) 39.1.2-ci maddəsinə əsasən cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi barədə qərar qəbul edilmişdir.

Sonradan polis bölməsi tərəfindən V.Abbasov barəsində 7 iyun 2016-cı il tarixli inzibati xəta haqqında protokol tərtib edilərək baxılması üçün Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinə göndərilmişdir.

Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin 7 iyun 2016-cı il tarixli qərarı ilə V.Abbasov barəsində İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 157-ci maddəsi ilə tərtib edilmiş inzibati xəta haqqında protokol və digər sənədlər inzibati xəta haqqında protokol tərtib edilməzdən əvvəl zərər çəkmiş şəxsin ərizəsinin alınmaması əsası ilə onu tərtib etmiş orqana – Sumqayıt şəhər Polis İdarəsinin 3-cü Polis Bölməsinə qaytarılmışdır.

Sumqayıt şəhər prokuroru apellyasiya protesti verərək Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin həmin qərarının ləğv edilməsini və yeni qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi prokurorluq orqanlarından belə xarakterli protestlərin daxil olması hallarının artmasını və prokurorun İnzibati Xətlər Məcəlləsinə uyğun olaraq belə qərardan protest vermək hüququnun olması ilə bağlı qeyri-müəyyənliyi nəzərə alaraq Konstitusiyaya Məhkəməsinə müraciət etmək qərarına gəlmişdir. Müraciət edənin qənaətinə görə, prokurorun iştirak etdiyi işlərlə yanaşı, daha hansı qərarlardan protest vermək hüququnun olması qanunvericilikdə aydın müəyyən edilməmişdir.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu müraciətlə əlaqədar aşağıdakıları qeyd etməyi zəruri hesab edir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiyaya) 12-ci maddəsində insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqları-

nın, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi dövlətin ali məqsədi kimi müəyyən edilmişdir.

Dövlət orqanları insan hüquq və azadlıqlarının qanunsuz məhdudlaşdırılmasından çəkinməklə yanaşı, cəmiyyətdə qanunçuluğun təmin edilməsini həyata keçirməlidirlər. Konstitusiyanın 71-ci maddəsinin I hissəsinə görə, Konstitusiyada təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını gözləmək və qorumaq qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının borcudur. Konstitusiyanın bu norması insan hüquq və azadlıqlarının müdafiə vasitələri ilə yanaşı, həmin hüquqların təminatı kimi cinayət, inzibati və digər repressiv və preventiv hüquq sahələrinin qoruyucu normalarını da nəzərdə tutur.

İnzibati idarəçilik sahəsində inzibati münasibətlərin qoruyucu normaları 1 mart 2016-cı il tarixindən qüvvəyə minmiş İnzibati Xətalər Məcəlləsində əks olunmuşdur.

Həmin Məcəllənin 2-ci maddəsinə görə, Azərbaycan Respublikasının inzibati xətalər qanunvericiliyinin vəzifələri insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını, onların sağlamlığını, əhəlinin sanitariya-epidemioloji salamatlığını, ictimai mənəviyyəti, mülkiyyəti, şəxslərin iqtisadi maraqlarını, ictimai qaydanı və ictimai təhlükəsizliyi, ətraf mühiti, idarəçilik qaydalarını qorumaqdan, qanunçuluğu möhkəmləndirməkdən və inzibati xətalərin qarşısını almaqdan ibarətdir.

Bu Məcəllə insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının dövlət orqanları (vəzifəli şəxslər) tərəfindən pozulmasının qarşısının alınmasını və onlara hörmət olunmasını təmin edir (İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 5.2-ci maddəsi).

İnzibati Xətalər Məcəlləsi insan və vətəndaş hüquqlarına və azadlıqlarına hörmət edilməsi, qanunçuluq, qanun qarşısında bərabərlik, təqsirsizlik prezumpsiyası, ədalətlik və inzibati xətalərin qarşısının alınması prinsiplərinə əsaslanır (İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 4-cü maddəsi).

Məcəllənin maddi normaları xəta növünü müəyyən etməklə inzibati idarəçilik sahəsində hər bir subyektin hüquq və qanuni maraqlarını təmin edir. İnzibati xətalər (inzibati delikt) qanunvericiliyi səlahiyyətli orqanla fiziki, hüquqi və vəzifəli şəxslər arasında inzibati xətalərlə bağlı yaranan mübahisələri tənzimləyir və bu münasibətlərdə əsas subyekt kimi səlahiyyətli dövlət orqanı çıxış edir.

İnzibati xətalər haqqında işlərə baxmağa səlahiyyəti olan orqanlar (vəzifəli şəxslər) İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 40-cü maddəsində göstərilmişdir. Bu normaya əsasən, inzibati xətalər haqqında işlərə rayon (şəhər) məhkəmələri, yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqla-

rının müdafiəsi üzrə komissiyalar (kollegial orqan), müvafiq icra hakimiyyəti orqanları, Mərkəzi Bank, müvafiq icra hakimiyyəti orqanının yaratdığı qurum (vəzifəli şəxslər) baxırlar.

Səlahiyyətli orqan (vəzifəli şəxs) xəta törətmiş subyektə qarşı məsuliyyət tədbirlərini tətbiq edərkən inzibati xarakterli məcburetmə səlahiyyətlərinə malikdir. İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 42.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq, inzibati xətalər haqqında işlərə baxmağa səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslər bu Məcəllənin Xüsusi hissəsində nəzərdə tutulmuş inzibati tənbehləri yalnız xidməti vəzifələrinin icrası zamanı tətbiq edə bilirlər.

İnzibati xətalər qanunvericiliyinin tələbinə görə, inzibati tənbeh tətbiq edən orqan və vəzifəli şəxslərdən fərqli olaraq, rayon (şəhər) məhkəmələri nisbətən ağır sanksiya (tənbeh) ilə nəticələnən inzibati xətalərə dair işlərə baxırlar. Baxılması rayon (şəhər) məhkəmələrinə aid edilən inzibati xətalər haqqında işlər İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 43-cü maddəsində nəzərdə tutulmuşdur.

Eyni zamanda, inzibati məsuliyyətə cəlb edilməsi mümkün sayılan subyektlərin dairəsi İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 16, 17 və 18-ci maddələrində göstərilmişdir. Bu subyektlərə fiziki, vəzifəli, habelə hüquqi şəxslər aid edilir.

İnzibati xətalər haqqında işlərə baxılmasının prosessual qaydaları isə bu Məcəllənin III və IV bölmələrində müəyyən edilmişdir.

Göründüyü kimi, inzibati xətalər qanunvericiliyi inzibati xətalərə dair işlər üzrə icraatın həyata keçirilməsinin prosessual qaydalarını tənzimləyərək inzibati xətalər üzrə işlərə baxmağa səlahiyyəti olan orqanların (vəzifəli şəxslərin) və inzibati məsuliyyətə cəlb edilməsi mümkün sayılan subyektlərin dairəsini dəqiq müəyyən etmişdir.

Azərbaycan Respublikasının inzibati xətalər qanunvericiliyinin vəzifələrinin həyata keçirilməsində qanunçuluq prinsipi xüsusi əhəmiyyətə malikdir. İnzibati Xətalər Məcəlləsinin qanunçuluq prinsipindən bəhs edən 6-cı maddəsinə görə, inzibati xətaya görə inzibati tənbeh bu Məcəlləyə uyğun olaraq tətbiq edilir. İnzibati xəta haqqında iş üzrə icraatın təmin olunması tədbirləri tətbiq edilərkən qanunvericiliyin tələblərinə əməl olunması yuxarı orqanların və vəzifəli şəxslərin idarə nəzarəti ilə, məhkəmə və prokuror nəzarəti ilə və şikayət etmək hüququ ilə təmin edilir.

İnzibati Xətalər Məcəlləsində prokuror nəzarətinə xüsusi yer verilmişdir. Belə ki, Məcəllənin 54.1-ci maddəsinə əsasən, prokuror inzibati xətalər haqqında işlər üzrə icraat zamanı baş vermiş qanun pozuntusu-

nu aradan qaldırmaq üçün vaxtında tədbirlər görür və inzibati xətalər haqqında işlər üzrə icraatın aparılmasında Konstitusiyanın və qanunların tətbiqinə və icrasına prokuror nəzarətini həyata keçirir.

İnzibati xətalara dair işlər üzrə icraatda qanunçuluğun təmin edilməsində prokuror nəzarətinin həyata keçirilməsi Konstitusiyanın 133-cü maddəsinin müddəalarına əsaslanır.

Konstitusiyanın 133-cü maddəsinin I hissəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının Prokurorluğu qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada və hallarda qanunların icra və tətbiq olunmasına nəzarət edir; qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda cinayət işləri başlayır və istintaq aparır; məhkəmədə dövlət ittihamını müdafiə edir; məhkəmədə iddia qaldırır; məhkəmə qərarlarından protest verir.

“Prokurorluq haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra – “Prokurorluq haqqında” Qanun) 4-cü maddəsində prokurorluğun digər fəaliyyət istiqamətləri ilə yanaşı, məhkəmədə iddia qaldırmaq, mülki və iqtisadi mübahisələrə dair işlərə baxılmasında iddiaçı kimi iştirak etmək; məhkəmədə cinayət işlərinə baxılmasında tərəf kimi iştirak etmək, dövlət ittihamını müdafiə etmək; məhkəmə qərarlarından protest vermək səlahiyyəti də göstərilmişdir.

Həmin Qanunun 27-ci maddəsinə görə, prokuror prosesual qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada və hallarda məhkəmə qərarlarından protest verir. Protest prokurorun iştirak etdiyi iş üzrə məhkəmə qərarından onun yuxarı məhkəməyə verdiyi şikayətdir və öz hüquqi statusuna, hüquqi nəticələrinə görə digər tərəfin şikayətinə bərabər tutulur.

İnzibati xətalara dair işlər üzrə icraat zamanı prokuror nəzarətinin hədləri İnzibati Xətalər Məcəlləsi ilə dəqiq müəyyən edilmişdir.

İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 54.2-ci maddəsində konkret inzibati xəta növləri üzrə icraatın prokuror tərəfindən başlanması müəyyən edilmişdir. Həmin maddəyə görə, bu Məcəllənin 191.1, 195.1, 197.3, 197.4, 197.5, 205, 249, 284.2, 339.2 – 339.5, 340.2, 341, 376, 399, 410.3, 531, 558.2, 558.3, 559, 563.2, 567, 568, 569, 573, 594-1, 595.2, 596, 601 və 606.1-ci maddələrində nəzərdə tutulan inzibati xətalər haqqında işlər üzrə icraatın başlanması haqqında qərar prokuror tərəfindən qəbul edilir. Prokuror, bu Məcəllənin 99.3-cü maddəsinə əsasən, digər inzibati xətalər haqqında işlər üzrə də icraatın başlanması haqqında qərar qəbul etmək hüququna malikdir.

Həmin Məcəllənin 99.1 və 99.2-ci maddələrində inzibati xəta hadisəsinin mövcudluğunu göstərən kifayət qədər halların səlahiyyətli vəzifəli şəxs tərəfindən bilavasitə və ya xüsusi texniki vasitələrin köməyi

ilə aşkar edilməsi; dövlət orqanlarından və təşkilatlarından və ya bələdiyyələrdən məlumatların daxil olması; fiziki və ya hüquqi şəxslər tərəfindən təqdim edilən, yaxud kütləvi informasiya vasitələrində dərc olunmuş məlumatlar inzibati xəta haqqında iş üzrə icraata başlamağa səbəb kimi göstərilmişdir. Məlumatlara inzibati xəta haqqında iş üzrə icraata başlamaq səlahiyyəti olan vəzifəli şəxs tərəfindən baxılır. Həmin məlumatlarda inzibati xətanın əlamətlərinin olması və inzibati xəta haqqında iş üzrə icraatı rədd edən halların olmaması inzibati xəta haqqında işin başlanmasına əsasdır.

Bu Məcəllənin 99.1-ci maddəsində göstərilən səbəblərdən biri və bu Məcəllənin 99.2-ci maddəsində göstərilən kifayət qədər əsaslar olduqda, səlahiyyətli vəzifəli şəxs tərəfindən inzibati xəta haqqında iş üzrə icraat başlanılır (İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 99.3-cü maddəsi).

İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 54.2-ci maddəsinin birinci cümləsində sadalanan inzibati xətalərin təhlili göstərir ki, dövlət orqanları və ya təşkilatları, habelə onların vəzifəli şəxsləri tərəfindən üzərlərinə qoyulmuş funksiyaların yerinə yetirilməsi zamanı dövlət mənafeələrinə, insanların hüquq və azadlıqlarına zərər vuran inzibati xəta törədildikdə prokuror bu inzibati xətalər üzrə icraatın başlanması haqqında qərar qəbul edir.

Məcəllənin 54.4-cü maddəsinə müvafiq olaraq, prokuror bu Məcəllənin 99.1.2 və 99.1.3-cü maddələrində nəzərdə tutulan məlumatlara baxaraq, on beş gün müddətində inzibati xətalər haqqında işlər üzrə icraatın başlanması haqqında qərar və ya inzibati xəta haqqında işin başlanmasının rədd edilməsi haqqında əsaslandırılmış qərardad qəbul edir. Qərardadın surəti məlumatları vermiş şəxslərə göndərilir. Həmin qərardaddan onun rəsmi qaydada verildiyi vaxtdan on gün müddətində yuxarı prokurora və ya məhkəməyə şikayət verilə bilər.

Göründüyü kimi, inzibati xətalər qanunvericiliyi prokurora qanunçuluğun təmin edilməsi məqsədilə Məcəllənin 99.1-99.3-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş hallarda da inzibati xəta haqqında iş üzrə icraatın başlanması və ya bu icraatın başlanmasının rədd edilməsi haqqında qərar qəbul etmək hüququ vermişdir.

Bununla yanaşı, İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 54.6-cı maddəsində qeyd edilir ki, yetkinlik yaşına çatmayanlar barəsində inzibati xətalər haqqında, habelə öz təşəbbüsü ilə başlanmış inzibati xətalər haqqında işlərin baxılmasının yeri və vaxtı prokurora bildirilir. Həmin işə prokurorun iştirakı olmadan yalnız o hallarda baxıla bilər ki, iş baxılmasının yeri və müddətinin ona vaxtında bildirilməsi barədə məlumat olsun və ya işə baxılmasını təxirə salmaq haqqında ondan vəsatət daxil olsun.

Eyni zamanda, inzibati xətlər qanunvericiliyi prokurorun inzibati xətlərə dair işlər üzrə məhkəmə icraatında iştirakının hədlərini dəqiq müəyyən etmişdir.

Belə ki, Məcəllənin 54.3-cü maddəsinə görə, prokuror, həmçinin inzibati xətlər haqqında işlərin baxılmasında iştirak etmək, işin baxılması zamanı baş verən məsələlər üzrə rəy və ya vəsatət vermək, inzibati xəta haqqında iş üzrə qəbul edilən qərardan və ya qərardaddan protest vermək hüququna malikdir.

Göründüyü kimi, prokurorun digər hüquqları ilə yanaşı, İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 54.3-cü maddəsində daha üç hüququ nəzərdə tutulmuşdur: inzibati xətlərə dair işlərin məhkəmədə baxılmasında iştirak etmək; işin baxılması zamanı rəy və ya vəsatət vermək; inzibati xəta haqqında iş üzrə qəbul edilən qərardan və ya qərardaddan protest vermək.

Qeyd olunmalıdır ki, İnzibati Xətlər Məcəlləsinin prokurorun səlahiyyətlərini nəzərdə tutan 54.1-ci maddəsi və prokurorun hüquqlarını müəyyən edən 54.3-cü maddəsi bir-biri ilə sistemli əlaqədə olan və normativ vahidliyi ilə xarakterizə olunan müddəalardır.

Belə ki, prokuror yalnız inzibati xətlər haqqında işlər üzrə icraatı başladıda (qərar qəbul etdikdə) həmin iş məhkəmədə baxılmasında iştirak etmək, rəy və ya vəsatət vermək, nəticə ilə razılaşmadıda həmin iş üzrə çıxarılmış məhkəmə qərarından və ya qərardadından protest vermək hüququ əldə edir.

Bununla yanaşı, prokurorun məhkəmə qərarlarından protest vermək hüququ həmin Məcəllənin 128.1-ci maddəsində də müəyyən edilmişdir. Bu normaya görə, inzibati xəta haqqında iş üzrə barəsində qərar çıxarılmış fiziki şəxs, yetkinlik yaşına çatmayanların qanuni nümayəndəsi, hüquqi şəxsin nümayəndəsi, zərər çəkmiş şəxs, müdafiəçi və nümayəndə, həmçinin bu Məcəllənin 43.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan vəzifəli şəxs inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan şikayət, prokuror isə protest verə bilər.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 128.1-ci maddəsinin şərhinə dair” 2 noyabr 2016-cı il tarixli Qərarında belə nəticəyə gəlmişdir ki, həmin Məcəllənin 128.1-ci maddəsində şikayət vermək hüququ olan subyektlərin dairəsi dəqiq göstərildiyinə görə geniş təfsir edilə bilməz və yalnız həmin maddədə sadalanan şəxslər inzibati xəta haqqında iş üzrə qərardan şikayət, prokuror isə protest verə bilər.

Göstərilənləri nəzərə alaraq Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 54.3-cü maddəsinə uyğun

olaraq prokuror inzibati xətalər haqqında işlərin baxılmasında iştirak etdikdə həmin işlər üzrə qəbul olunmuş məhkəmə qərarından və ya qəraradlarından yuxarı instansiya məhkəməsinə protest verə bilər.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun bu mövqeyi ölkəmizdə yeni Konstitusiyanın qəbulundan sonra həyata keçirilən məhkəmə-hüquq islahatlarına da uyğun gəlir. Belə ki, ölkəmizdə hüquqi dövlət və demokratik cəmiyyətin tələblərinə cavab verən və hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyətini tənzimləyən yeni qanunvericilik aktları, o cümlədən Cinayət, Cinayət-Prosessual, Mülki, Mülki-Prosessual, İnzibati Xətalər və sair Məcəllələr qəbul edilmişdir. Yeni qanunvericilikdə əvvəlki sovet qanunvericiliyinin bir çox müddəalarından imtina olunmuş, prokuror nəzarəti institutunun mahiyyəti dəyişdirilmişdir.

Mülki mühakimə icraatında prokurorun iştirakı məhdudlaşdırılaraq yalnız xüsusi icraat işləri üzrə nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra – Mülki-Prosessual Məcəllə) 306.3-cü maddəsinə görə, dövlət idarə və təşkilatlarının və ya təsisçiləri dövlət və ya dövlət idarələri, yaxud təşkilatları olan hüquqi şəxslərin müvafiq müraciəti olduğu halda dövlət mənafeyinin müdafiəsi üçün prokuror mülkiyyət hüququ üzrə əmlaka sahiblik, ondan istifadə və onun barəsində sərəncam vermək haqqında işlər üzrə və daşınar əşyanın sahibsiz hesab edilməsi və daşınmaz əşya üzərində dövlət mülkiyyəti hüququnun tanınması haqqında işlər üzrə ərizə verə bilər.

Mülki-Prosessual Məcəllənin 50.2-ci maddəsinə əsasən, özünün və ya başqasının mənafeyi naminə iddia qaldırmış fiziki və hüquqi şəxslər, habelə dövlət idarə və təşkilatlarının və ya təsisçisi dövlət və ya dövlət idarəsi, yaxud təşkilatı olan hüquqi şəxslərin müvafiq müraciəti olduğu hallarda dövlət mənafeyinin müdafiəsi üçün iddia qaldırmış prokuror iddiaçılar hesab edirlər.

Prokuror yuxarıda göstərilən hallarda məhkəmə baxışında iddiaçı və ya ərizəçi olarsa məhkəmə aktlarından protest verə bilər. Mülki-Prosessual Məcəllənin 357.3-cü maddəsinə müvafiq olaraq, prokurorun protesti iştirak etdiyi iş üzrə onun tərəfindən apellyasiya instansiyası məhkəməsinə verilən şikayətdir və öz hüquqi mahiyyətinə, hüquqi nəticələrinə görə apellyasiya şikayətinə bərabər tutulur.

Cinayət-Prosessual Məcəllənin 383.2-ci maddəsinə əsasən isə apellyasiya protesti vermək hüququna onun gəldiyi nəticələrin və təkliflərin nəzərə alınmadığı hissədə birinci instansiya məhkəməsində işə baxılmasında iştirak etmiş dövlət ittihamçısı malikdir.

Qeyd olunmalıdır ki, qanunverici prokurorluq orqanlarının fəaliyyətini ifadə etmək üçün “prokuror nəzarəti” terminindən istifadə etsə də, həmin terminin məzmununu açıqlamamışdır. Lakin prokuror nəzarətinin mahiyyəti və hədləri konkret olaraq sahəvi qanunvericilik aktlarında, baxılan məsələ ilə bağlı isə İnzibati Xətalara Məcəlləsində müəyyən edilmişdir.

Prosessual qanunvericilik, bir qayda olaraq, məhkəmə aktlarından şikayətin və ya protestin verilməsini şəxsən prosesdə tərəf olmasından asılı etmişdir. İnzibati xətalara dair işlər üzrə prokurorun protest vermək hüququ digər prosessual qanunvericiliklərdə olduğu kimi onun həmin prosesdə iştirakı ilə əlaqələndirilmişdir.

Göründüyü kimi, inzibati xətalara, mülki və cinayət prosessual qanunvericiliyin, eləcə də “Prokurorluq haqqında” Qanunun normaları prokurorun məhkəmə qərarlarından protest vermək hüququnu yalnız onun məhkəmədə konkret işin baxılmasında iştirakı ilə şərtləndirir.

Bununla yanaşı qeyd olunmalıdır ki, 1 sentyabr 2000-ci ildən qüvvəyə minmiş Cinayət-Prosessual Məcəlləyə xüsusi icraatlar qaydasında “Məhkəmə nəzarətinin həyata keçirilməsi” adlı LII fəsil əlavə edilmişdir.

Cinayət-Prosessual Məcəllənin 442.1-ci maddəsinə əsasən, məhkəmə nəzarəti istintaq hərəkətlərinin məcburi aparıldığı, prosessual məcburiyyət tədbirinin tətbiq edildiyi və ya əməliyyat-axtarış tədbirinin həyata keçirildiyi yer üzrə səlahiyyəti daxilində müvafiq birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən həyata keçirilir.

Məhkəmə nəzarəti, eyni zamanda, “Prokurorluq haqqında” Qanunun 45-ci maddəsində də əksini tapmışdır. Həmin maddəyə əsasən, Konstitusiyada nəzərdə tutulmuş insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını məhdudlaşdıran prosessual hərəkətlərin prokurorluq tərəfindən həyata keçirilməsinə qanunla müəyyən edilmiş qaydada və hallarda məhkəmənin qərarına əsasən yol verilir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu yuxarıda göstərilən qanunvericilik aktlarını təhlil edərək belə qənaətə gəlir ki, inzibati xətalara dair işlər üzrə prokuror nəzarəti əvvəlki qanunvericilikdən fərqli olaraq heç də məhkəmələrin fəaliyyətinə, məhkəmələr tərəfindən inzibati xətalara dair işlərə baxılması zamanı Konstitusiyanın və qanunların tətbiqinə və icrasına nəzarət kimi qəbul edilməməlidir.

Qeyd olunmalıdır ki, İnzibati Xətalara Məcəlləsində nəzərdə tutulan Konstitusiyanın və qanunların tətbiqinə və icrasına prokuror nəzarəti əsasən inzibati xətalara dair işlər üzrə icraatla bağlı müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının fəaliyyətini əhatə etməklə bu fəaliyyətin həyata

keçirilməsi zamanı yol verilmiş qanun pozuntularının vaxtında aradan qaldırılması üçün tədbirlərin görülməsini ehtiva edir.

Analoji məsələ üzrə Rusiya Federasiyasının İnzibati Xətalara Məcəlləsinin 24.6-cı maddəsi müəyyən etmişdir ki, Rusiya Federasiyasının Baş Prokuroru və onun tərəfindən təyin edilən prokurorlar öz səlahiyyətləri dairəsində inzibati xətalara dair işlər üzrə icraatda, məhkəmənin icraatında olan işlər istisna olmaqla, Konstitusiyanın və qanunların tətbiqinə və icrasına nəzarəti həyata keçirirlər.

Göründüyü kimi, Azərbaycan Respublikasının inzibati xətalara qanunvericiliyində olduğu kimi Rusiya Federasiyasının qanunvericiliyində də prokuror nəzarəti məhkəmə icraatında olan işləri əhatə etmir.

Lakin Azərbaycan Respublikası inzibati xətalara qanunvericiliyindən fərqli olaraq, Rusiya Federasiyasının İnzibati Xətalara Məcəlləsi prokurorun işdə iştirak edib-etməməsindən asılı olmayaraq inzibati xətalara dair iş üzrə qərarlardan protest vermək hüququnu nəzərdə tutmuşdur (Rusiya Federasiyasının İnzibati Xətalara Məcəlləsinin 25.11-ci maddəsi).

Bununla yanaşı, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, prokurorun iştirak etmədiyi inzibati xətalara dair işlər üzrə çıxarılmış məhkəmə qərarlarından protest vermək hüququnun tanınması Konstitusiyanın 127-ci maddəsində nəzərdə tutulan hakimlərin müstəqilliyi, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinin şərtləri, eləcə də tərəflərin hüquq bərabərliyi və çəkişmə prinsiplərinin pozulması və onların hüquqlarına, habelə məhkəmələrin müstəqil şəkildə fəaliyyətinə müdaxilə kimi qiymətləndirilə bilər.

Göstərilənlərlə yanaşı Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu məhkəmələrin diqqətinə bir daha çatdırır ki, inzibati xətalara dair işlərə sadələşdirilmiş qaydada baxılmasını, inzibati xəta törətmiş şəxs barəsində qanunvericiliyin tələbinə görə yalnız üç ay müddətində inzibati tənbeh tətbiq edilməsinin mümkünlüyünü və tərtib edilmiş materialların tamamlanmasının bilavasitə onların da vəzifəsinə aid edildiyini nəzərə alaraq, daxil olmuş materiallara qanunvericiliyə əməl olunmaqla obyektiv və qərəzsiz baxmalı, onların əsassız geri qaytarılmasından çəkinməli, məhkəmə qərarı və qəraradlarından verilmiş apellyasiya şikayətlərinin (protestlərinin) vaxtında yuxarı instansiya məhkəməsinə göndərilməsini təmin etməlidirlər. Eləcə də qeyd olunmalıdır ki, hazırkı iş üzrə Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin göstərilən qərarından inzibati xəta haqqında protokol tərtib etmiş vəzifəli şəxs qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş müddətdə apellyasiya şikayəti verməklə öz mövqeyini müdafiə edə bilərdi.

Göstərilənlərə əsasən Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu belə nəticəyə gəlir ki, İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 54.3-cü maddəsinə uyğun olaraq prokuror inzibati xətalər haqqında işlərin baxılmasında iştirak etdikdə, həmin işlər üzrə məhkəmə tərəfindən qəbul edilən qərar və ya qəraradlardan protest vermək hüququna malikdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini, “Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I :

1. Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 54.3-cü maddəsinə uyğun olaraq prokuror inzibati xətalər haqqında işlərin baxılmasında iştirak etdikdə, həmin işlər üzrə məhkəmə tərəfindən qəbul edilən qərar və ya qəraradlardan protest vermək hüququna malikdir.

2. Qərar dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.

3. Qərar “Azərbaycan”, “Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Bakinski raboçi” qəzetlərində və “Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

4. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir oluna bilməz.

ИМЕНЕМ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

**П О С Т А Н О В Л Е Н И Е
ПЛЕНУМА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**По делу о толковании статьи 54.3 Кодекса Азербайджанской
Республики об Административных Проступках**

31 января 2017 года

город Баку

Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики, в составе Фархада Абдуллаева (председатель), Соны Салмановой, Судабы Гасановой (судья – докладчик), Ровшана Исмаилова, Джейхуна Гараджаева, Рафаэля Гваладзе, Махира Мурадова, Исы Наджафова и Кямрана Шафиева,

при участии секретаря суда – Фараида Алиева,

представителей заинтересованных субъектов – судьи Сумгайытского апелляционного суда Видади Джафарова и старшего консультанта Отдела административного и военного законодательства Апарата Милли Меджлиса Азербайджанской Республики Эльдара Аскерова,

эксперта – доцента кафедры Конституционного права Бакинского государственного университета, доктора философии по праву Субхана Алиева,

специалистов – председателя Уголовной Коллегии Верховного Суда Азербайджанской Республики Шахина Юсифова, начальника Научно-образовательного центра Генеральной Прокуратуры Азербайджанской Республики Назира Байрамова и прокурора города Сумгайыт Сардара Иманова,

в соответствии с частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, в открытом судебном заседании по особому конституционному производству, на основании обращения Сумгайытского апелляционного суда, рассмотрел конституционное дело о толковании статьи 54.3 Кодекса Азербайджанской Республики об Административных Проступках.

Заслушав по делу доклад судьи С.Гасановой, выступления представителей заинтересованных субъектов и специалистов, заключение эксперта, изучив и обсудив материалы дела, Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

У С Т А Н О В И Л :

Сумгайытский апелляционный суд, обратился в Конституционный Суд Азербайджанской Республики (далее – Конституционный Суд), относительно толкования статьи 54.3 Кодекса Азербайджанской Республики об Административных Проступках (далее – Кодекс об Административных Проступках).

В обращении указано, что 18 апреля 2016 года И.Аббасова, обратившись в 3-е Отделение полиции Сумгайытского городского Управления полиции, сообщила о том, что была избита ее братом В.Аббасовым, и просила привлечь его к уголовной ответственности.

По данному обращению в отделении полиции было проведено расследование и на основании статьи 39.1.2 Уголовно-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики (далее – Уголовно-Процессуальный Кодекс), было принято решение об отказе в возбуждении уголовного дела.

В последствии, отделением полиции был составлен протокол об административном проступке от 7 июня 2016 года и направлен для рассмотрения в Сумгайытский городской суд.

Определением Сумгайытского городского суда от 7 июня 2016 года протокол об административном проступке, составленный в отношении В.Аббасова по статье 157 Кодекса об Административных Проступках и другие документы были возвращены в составивший их орган – 3-е Отделение Полиции Сумгайытского городского Управления полиции, на основании того, что до составления протокола об административном проступке, не было получено заявления потерпевшего.

Прокурор города Сумгайыт, подав апелляционный протест, просил отменить данное определение Сумгайытского городского суда и вынести новое решение.

Сумгайытский апелляционный суд, учитывая увеличением случаев поступления из органов Прокуратуры протестов такого характера и неопределенность, связанную с тем, обладает ли прокурор правом подачи протеста на такое определение в соответствии с Кодексом об Административных Проступках, принял решение обратиться в Кон-

ституционный Суд. По мнению обратившегося, законодательством не установлено, на какие ещё определения прокурор вправе подавать протест, помимо дел, в которых он принимает участие.

В связи с обращением, Пленум Конституционного Суда считает необходимым отметить следующее.

В статье 12 Конституции Азербайджанской Республики (далее – Конституция), обеспечение прав и свобод человека и гражданина, достойного уровня жизни гражданам Азербайджанской Республики, установлено как высшая цель государства.

Государственные органы, воздерживаясь от незаконного ограничения прав и свобод человека, должны обеспечивать законность в обществе. Согласно части 1 статьи 71 Конституции, соблюдать и защищать права и свободы человека и гражданина, закрепленные в Конституции, является обязанностью органов законодательной, исполнительной и судебной властей. Данная норма Конституции, наряду со средствами защиты прав и свобод человека, предусматривает в качестве гарантии этих прав, нормы защиты уголовных, административных и других репрессивных и превентивных правовых сфер.

В сфере административного управления нормы, охраняющие административные отношения, отражены в Кодексе об Административных Проступках, вступившем в силу 1 марта 2016 года.

Согласно статье 2 данного Кодекса, в обязанности законодательства Азербайджанской Республики об административных проступках входят защита прав и свобод человека и гражданина, охрана здоровья и санитарно-эпидемиологического благополучия населения, общественной морали, собственности, экономических интересов лиц, общественного порядка и общественной безопасности, окружающей среды и правила управления, укрепление законности и предупреждение административных проступков.

Настоящий Кодекс обеспечивает предупреждение государственными органами (должностными лицами) нарушения прав и свобод человека и гражданина и уважение к этим правам и свободам (статья 5.2 Кодекса об Административных Проступках).

Кодекс об Административных Проступках основан на принципах уважения прав и свобод человека и гражданина, законности, равенства перед законом, презумпции невиновности, справедливости и предупреждения административных проступков. (статья 4 Кодекса об Административных Проступках).

Материальные нормы Кодекса, устанавливая вид проступка, обеспечивают права и законные интересы каждого субъекта в сфере ад-

министративного управления. Законодательство об административных проступках (административный деликт) регулирует споры, возникающие между полномочным органом и физическими, юридическими и должностными лицами в связи с административными проступками, в качестве основного субъекта в данных отношениях выступает уполномоченный государственный орган.

Органы (должностные лица), уполномоченные рассматривать дела об административных проступках, указаны в статье 40 Кодекса об Административных Проступках. На основании данной нормы, дела об административных проступках, рассматривают районные (городские) суды, комиссии (коллегиальный орган) по защите дел и прав несовершеннолетних, соответствующие органы исполнительной власти, Центральный Банк, структура (должностные лица), созданная соответствующим органом исполнительной власти.

Уполномоченный орган (должностное лицо), при применении мер ответственности против субъекта, совершившего проступок, обладает полномочиями на использование мер административного принуждения. В соответствии со статьей 42.1 Кодекса об Административных Проступках, должностные лица, уполномоченные рассматривать дела об административных проступках, могут применять административные взыскания, предусмотренные в Особой части настоящего Кодекса, только при исполнении служебных обязанностей.

Согласно требованию законодательства об Административных проступках, районные (городские) суды, в отличие от органа и должностных лиц, применяющих административное взыскание, рассматривают дела об административных проступках, завершающиеся относительно тяжкими санкциями (взысканиями). Дела об административных проступках, рассмотрение которых относится к районным (городским) судам, предусмотрены в статье 43 Кодекса об Административных Проступках.

В то же время, круг субъектов, привлечение которых к административной ответственности считается возможным, указан в статьях 16, 17 и 18 Кодекса об Административных Проступках. К этим субъектам относятся физические, должностные, а также юридические лица.

Процессуальные правила рассмотрения дел об административных проступках, установлены в разделах III и IV данного Кодекса.

Как видно, законодательство об административных проступках, регулируя процессуальные правила осуществления исполнения по делам об административных проступках, точно определяет круг органов (должностных лиц), уполномоченных рассматривать дела об ад-

министративных проступках и субъектов, привлечение которых к административной ответственности считается возможным.

Принцип законности имеет особое значение при осуществлении задач законодательства Азербайджанской Республики об административных проступках. Согласно статье 6 Кодекса об Административных Проступках, посвященной принципу законности, административное взыскание за административные проступки применяется в соответствии с настоящим Кодексом. Соблюдение требований законодательства при применении мер по обеспечению исполнения по делам об административных проступках, обеспечивается посредством ведомственного контроля со стороны вышестоящих органов и должностных лиц, судебного и прокурорского надзора и правом на обжалование.

В Кодексе об Административных Проступках особое место уделяется прокурорскому надзору. На основании статьи 54.1 Кодекса, прокурор принимает своевременные меры для устранения правонарушения, произошедшего при производстве по делам об административных проступках, и осуществляет прокурорский надзор над применением и исполнением Конституции и законов в ведении производства по делам об административных проступках.

Осуществление прокурорского надзора в обеспечении законности в производстве по делам об административных проступках, основано на статье 133 Конституции.

На основании части 1 статьи 133 Конституции, прокуратура Азербайджанской Республики осуществляет в предусмотренных законом порядке и случаях, надзор за исполнением и применением законов; в предусмотренных законом случаях возбуждает уголовные дела и ведет следствие; поддерживает в суде государственное обвинение; возбуждает в суде иск; приносит протесты на решения суда.

В статье 4 Закона Азербайджанской Республики “О прокуратуре” (далее – Закон “О прокуратуре”), наряду с другими направлениями деятельности прокуратуры, указаны такие полномочия, как возбуждение в суде иска, участие в качестве истца при рассмотрении дел по гражданским и экономическим спорам; участие в качестве стороны при рассмотрении в суде уголовных дел, защита государственного обвинения; подача протеста против решений суда.

Согласно статье 27 данного Закона прокурор, в порядке и случаях, предусмотренных процессуальным законодательством, подает протест против решений суда. Протест – это жалоба, подаваемая прокурором в вышестоящий суд на решение суда по делу, в котором

он принимал участие, и приравниваемая по своему правовому статусу и результатам к жалобе противоположной стороны.

Пределы прокурорского надзора во время исполнения по делам об административных проступках, четко установлен в Кодексе об Административных Проступках.

В статье 54.2 Кодекса об Административных Проступках, установлено, что производство по конкретным видам административного проступка начинается прокурором. Согласно данной статье, решение о начале производства по делам об административных проступках, предусмотренных статьями 191.1, 195.1, 197.3, 197.4, 197.5, 205, 249, 284.2, 339.2-339.5, 340.2, 341, 376, 399, 410.3, 531, 558.2, 558.3, 559, 563.2, 567, 568, 569, 573, 595.2, 596, 601 и 606.1 настоящего Кодекса, принимается прокурором. На основании статьи 99.3 данного Кодекса, прокурор имеет право принимать решение о начале производства и по другим делам об административных проступках.

В статьях 99.1 и 99.2 данного Кодекса, в качестве причины возбуждения производства по делу об административном проступке указаны выявление полномочным должностным лицом непосредственно или с помощью специальных технических средств, достаточных оснований, указывающих на наличие административного проступка; поступление сведений из государственных органов и организаций или муниципалитетов; сведения, представленные физическими и юридическими лицами или опубликованные в средствах массовой информации. Сведения рассматриваются должностным лицом, уполномоченным начать производство по делу об административном проступке. Наличие в данных сведениях признаков административного проступка и отсутствие обстоятельств, исключающих производство по делу об административном проступке, является основанием к возбуждению дела об административном проступке.

При наличии одной из причин, указанных в статье 99.1. настоящего Кодекса, и достаточных оснований, указанных в статье 99.2 настоящего Кодекса, полномочное должностное лицо возбуждает производство по делу об административном проступке. (Статья 99.3 Кодекса об Административных Проступках).

Анализ административных проступков, перечисленных в первом предложении статьи 54.2 Кодекса об Административных Проступках показывает, что при совершении государственными органами или организациями, а также их должностными лицами, при выполнении возложенных на них функций, совершат административный проступок, наносящий ущерб интересам государства, правам и свободам че-

ловека, прокурор принимает решение о возбуждении производства по данному административному проступку.

В соответствии со статьей 54.4 Кодекса, прокурор, рассматривая сведения, предусмотренные статьями 99.1.2 и 99.1.3 настоящего Кодекса, в течение пятнадцати дней принимает решение о начале производства по делам об административных проступках или обоснованное определение об отклонении возбуждения дела об административном проступке. Копия определения направляется предоставившим сведения лицам. Данное определение может быть обжаловано в течение десяти дней со дня его официального принятия вышестоящему прокурору либо в суд.

Как видно, законодательство об административных проступках, в целях обеспечения законности, предоставило прокурору право принимать решение о возбуждении производства по делу об административных проступках или отклонении возбуждения данного производства также в случаях, предусмотренных статьями 99.1-99.3 Кодекса.

Наряду с этим, в статье 54.6 Кодекса об Административных Проступках отмечается, что прокурор уведомляется о месте и времени рассмотрения дел об административных проступках в отношении несовершеннолетних, а также дел об административных проступках, возбужденных им по собственной инициативе. Данное дело может быть рассмотрено без участия прокурора только в тех случаях, когда известно о своевременном сообщении ему о месте и сроках рассмотрения дела или если от него не поступало ходатайства об отложении рассмотрения дела.

В то же время, законодательство об административных проступках точно установило пределы участия прокурора в судебном производстве по делам об административных проступках.

Так, согласно статье 54.3 Кодекса, прокурор также имеет право принимать участие в рассмотрении дел об административных проступках, давать заключения или ходатайства по вопросам, возникающим в ходе рассмотрения дела, подавать протест на решение или определение, принятое по делу об административном проступке.

Как видно, наряду с другими правами, в статье 54.3 Кодекса об Административных Проступках предусмотрено еще три права прокурора: участвовать при рассмотрении в суде дел об административных проступках; подавать заключение или ходатайство при рассмотрении дела, подавать протест на решение или определение, принятое по делу об административном проступке.

Надо отметить, что статья 54.1 Кодекса об Административных Проступках, предусматривающая полномочия прокурора, и статья 54.3, устанавливающая права прокурора, являются положениями, находящимися в системной связи друг с другом и характеризующимися нормативным единством.

Так, прокурор получает право участия при рассмотрении дела в суде, подачи заключения и ходатайства, подачи протеста на решение или определение, принятое по делу об административном проступке, только при возбуждении производства (принятии решения) по делам об административных проступках.

Помимо этого, право прокурора подавать протест на решения суда, установлено также статьей 128.1 данного Кодекса. Согласно этой норме, физическое лицо, в отношении которого принято решение по делу об административном проступке, законный представитель несовершеннолетних, представитель юридического лица, потерпевший, защитник и представитель, а также должностное лицо, предусмотренное в статье 43.2 настоящего Кодекса, могут обжаловать, а прокурор – опротестовать решение по делу об административном проступке.

В Постановлении Пленума Конституционного Суда от 2 ноября 2016 года “О толковании статьи 128.1 Кодекса Азербайджанской Республики об Административных Проступках”, пришли к такому заключению, ввиду того, что в статье 128.1 этого Кодекса четко указан круг субъектов, обладающих правом обжалования, она не может быть подробно истолкована и только, перечисленные в этой статье лица, могут обжаловать, а прокурор – опротестовать решение по делу об административном проступке.

Учитывая вышеуказанное, Пленум Конституционного Суда считает, что в соответствии со статьей 54.3 Кодекса об Административных Проступках, прокурор, при участии в рассмотрении дел об административных проступках, может подавать протест в суд вышестоящей инстанции на решение или определение, принятое по данным делам.

Эта позиция Пленума Конституционного Суда соответствует также судебно-правовым реформам, проводимым в нашей стране после принятия новой конституции. Так, в нашей стране были приняты новые законодательные акты, отвечающие требованиям правового государства и демократического общества и регулирующие деятельность правоохранительных органов, в том числе Уголовный, Уголовно-Процессуальный, Гражданский, Гражданско-Процессуальный Кодексы, Кодекс об Административных Проступках и пр. В новом зако-

нодательстве не нашли отражения многие статьи прежнего советского законодательства, была изменена суть института прокурорского надзора.

Ограничение участия прокурора в гражданском судопроизводстве предусмотрено только по делам особого производства. Так, согласно статье 306.3 Гражданско-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики (далее – Гражданско-Процессуальный Кодекс), в случае соответствующего обращения государственных учреждений или организаций, юридических лиц, учредителями которых являются государство, государственные организации, прокурор вправе подать заявление в целях защиты интересов государства по делам о владении, пользовании и распоряжении имуществом на праве собственности; по делам о признании движимого имущества бесхозным и о признании права государственной собственности на недвижимое имущество.

На основании статьи 50.2 Гражданско-Процессуального Кодекса, истцами признаются физические и юридические лица, возбудившие иск в своих или в интересах других лиц, а в случае соответствующего обращения со стороны юридических лиц, учредителями которых являются государство, государственные учреждения или организации, – прокурор, возбудивший иск в целях защиты интересов государства.

Если, в вышеуказанных случаях, прокурор является истцом или заявителем на судебном рассмотрении то он может подать протест на судебные акты. В соответствии со статьей 357.3 Гражданско-Процессуального Кодекса, протест прокурора есть жалоба в суд апелляционной инстанции, поданная им по делу, в котором он участвует, и по своей правовой сути и правовым последствиям приравнивается к апелляционной жалобе.

А на основании статьи 383.2 Уголовно-Процессуального Кодекса, право подачи апелляционного протеста имеет государственный обвинитель, участвовавший при рассмотрении дела в суде первой инстанции, в той части, в которой сделанные им выводы и предложения не были учтены.

Следует отметить, что, несмотря на использование законодателем термина “прокурорский надзор” для выражения деятельности органов прокуратуры, тем не менее, он не раскрыл содержания данного термина. Однако, суть и пределы прокурорского надзора были конкретно установлены в отраслевых законодательных актах, а в связи с рассматриваемым вопросом – в Кодекса об Административных Проступках.

Процессуальное законодательство, как правило, ставит подачу жалобы или протеста на судебные акты в зависимость от участия лица в процессе, в качестве стороны. Право прокурора подавать протест по делам об административных проступках, связано с его участием в данном процессе ровно, как и в других процессуальных законодательствах.

Как видно, нормы законодательства об административных проступках, гражданского и уголовно-процессуального законодательства, а также Закона “О прокуратуре”, обуславливают право прокурора подавать протест на судебные решения только его участием при рассмотрении конкретного дела в суде.

Наряду с этим, следует отметить, что в Уголовно-Процессуальный Кодекс, вступивший в силу 1 сентября 2000 года, в порядке особого производства была включена глава ЛП, под названием “Осуществление судебного надзора”.

На основании статьи 442.1 Уголовно-Процессуального Кодекса, судебный надзор осуществляется в рамках своих полномочий, соответствующим судом первой инстанции по месту принудительного проведения следственных действий, применения меры процессуального принуждения или осуществления оперативно-розыскной меры.

Судебный надзор, также нашел отражение в статье 45 Закона “О прокуратуре”. На основании данной статьи, осуществление прокуратурой процессуальных действий, ограничивающих права и свободы человека и граждан, предусмотренных Конституцией, допускается на основании решения суда в порядке и случаях, установленных законом.

Пленум Конституционного Суда, анализируя вышеуказанные законодательные акты, приходит к выводу, что прокурорский надзор по делам об административных проступках, в отличие от прежнего законодательства, ни в коем случае не следует воспринимать как надзор за деятельностью судов, применением и исполнением Конституции и законов при рассмотрении судами дел об административных проступках.

Надо отметить, что прокурорский надзор за применением и исполнением Конституции и законов, предусмотренный в Кодексе об Административных Проступках, охватывая в основном деятельность соответствующих органов исполнительной власти, в связи с исполнением по делам об административных проступках, включает принятие мер для своевременного устранения нарушений закона, допущенных при осуществлении данной деятельности.

Статья 24.6 Кодекса об Административных Правонарушениях Российской Федерации, по аналогичному вопросу установила, что Генеральный прокурор Российской Федерации и назначаемые им прокуроры, осуществляют в рамках своих полномочий надзор за соблюдением Конституции и исполнением законов при производстве по делам об административных проступках, за исключением дел, находящихся в производстве суда.

Как видно, в законодательстве Российской Федерации, как и в законодательстве Азербайджанской Республики об административных проступках, прокурорский надзор не распространяется на дела, находящиеся в производстве суда.

Однако, в отличие от законодательства Азербайджанской Республики об административных проступках, Кодекс Российской Федерации об Административных Правонарушениях предусматривает право приносить протест против постановления по делу об административных правонарушениях независимо от участия в деле прокурора (статья 25.11 Кодекса Российской Федерации “Об Административных Правонарушениях”).

Наряду с этим, Пленум Конституционного Суда отмечает, что признание права подачи прокурором протеста на решения суда, вынесенные по делам об административных проступках, без его участия можно расценивать как нарушение предусмотренной статьей 127 Конституции независимости судей, условий осуществления правосудия, а также равноправия сторон и принципов состязательности, и как вмешательство в их права, а также в независимую деятельность судов.

Наряду с вышеуказанным, Пленум Конституционного Суда еще раз доводит до сведения судов, что учитывая рассмотрение дел об административных проступках в упрощенном порядке, возможность применения согласно требованию законодательства административного взыскания в отношении лица, совершившего административный проступок, только в трёхмесячный срок, а также то, что завершение составленных материалов относится непосредственно и к их обязанностям, они должны объективно и беспристрастно рассматривать поступившие материалы с соблюдением законодательства, воздерживаться от их необоснованного возвращения, обеспечивать своевременное направление апелляционных жалоб (протестов), поданных на решения и определения суда в суд вышестоящей инстанции. Также следует отметить, что должностное лицо, составившее протокол об административном проступке из указанного определения Сумгайытского городского суда по настоящему делу, мог защитить свою пози-

цию, подав апелляционную жалобу в предусмотренный законодательством срок.

На основании вышеуказанного, Пленум Конституционного суда приходит к такому выводу, что в соответствии со статьей 54.3 Кодекса об Административных Проступках прокурор, в случае его участия в рассмотрении дел об административных проступках, вправе подавать протест на решения или определения, принятые судом по данным делам.

Руководствуясь частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, статьями 60, 63, 65-67 и 69 Закона Азербайджанской Республики “О Конституционном Суде”, Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

П О С Т А Н О В И Л :

1. В соответствии со статьей 54.3 Кодекса Азербайджанской Республики “Об Административных Проступках” прокурор, в случае его участия в рассмотрении дел об административных проступках, вправе подавать протест на решения или определения, принятые судом по данным делам.

2. Постановление вступает в силу со дня опубликования.

3. Постановление опубликовать в газетах “Азербайджан”, “Республика”, “Халг газети”, “Бакинский рабочий” и “Вестнике Конституционного Суда Азербайджанской Республики”.

4. Постановление является окончательным и не может быть отменено, изменено или официально истолковано ни одним органом или лицом.

**ON BEHALF OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN
DECISION
OF THE CONSTITUTIONAL COURT
OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN**

**On interpretation of Article 54.3 of the Code on Administrative
Offences of the Republic of Azerbaijan**

31 January 2017

Baku city

The Plenum of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan composed of Farhad Abdullayev (chairman), Sona Salmanova, Sudaba Hasanova (reporter-judge), Rovshan Ismaylov, Mahir Muradov, Jeyhun Garajayev, Rafael Gvaladze, Isa Najafov and Kamran Shafiyev;

attended by the Court Clerk Faraid Aliyev,

representatives of interested parties – Vidadi Jafarov, Judge of Court of Appeal of Sumgait city; Eldar Askerov, Senior Advisor of the Department for Administrative and Military Legislation of Milli Mejlis of the Republic of Azerbaijan,

expert – Subhan Aliyev, Docent of Board of Constitutional Law of the Baku State University, Doctor of Legal Sciences,

specialists – Shahin Yusifov, Chair of the Criminal Board of Supreme Court of the Republic of Azerbaijan; Nazir Bayramov, Head of Scientific-educational Center of the Prosecutor's Office of the Republic of Azerbaijan; Sardar Imanov, Public Prosecutor of Sumgait city,

in accordance with the Article 130.6 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan examined in open judicial session via special constitutional proceedings the case concerning inquiry of Court of Appeal of Sumgait city on interpretation of Article 54.3 of the Code on Administrative Offences of the Republic of Azerbaijan.

having heard the report of Judge S.Hasanova, the reports of the legal representatives of the subjects interested in special constitutional proceedings and specialists, conclusions of expert, examined the materials of the case the Plenum of Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan

DETERMINED AS FOLLOWS:

The Court of Appeal of Sumgait city having applied to the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan (hereinafter referred to as the Constitutional Court) asks for interpretation of Article 54.3 of the Code on Administrative Offences of the Republic of Azerbaijan (hereinafter referred to as the Code on Administrative Offences).

In the inquiry it is indicated that on April 18, 2016 I.Abbasov, having appealed to the 3rd Police Department of the Municipal Police Department of Sumgait city, reported that her brother was beaten by V.Abbasov, and asked to bring him to trial.

According to this appeal, the Police Department held an investigation and on the basis of the Article 39.1.2 of the Criminal Procedural Code of the Republic of Azerbaijan (hereinafter referred to as the Criminal Procedural Code), the decision on refusal in initiation of legal proceedings has been made.

Then Police Department made the protocol on administrative offense as of June 7, 2016, which was sent to the Sumgait City Court for consideration.

By the ruling of the Sumgait City Court as of June 7, 2016 the protocol on administrative offense made under the Article 157 of the Code on Administrative Offences concerning V.Abbasov and other documents were returned to the state body, which made them (the 3rd Police Department of the Municipal Police Department of Sumgait city).

The prosecutor of the Baku city, having given an appeal protest, has asked to cancel this ruling of the Sumgait District Court and to adopt the new decision. The Court of Appeal of Sumgait city, considering the uncertainty connected with increase in cases of receipt of protests of such character from Prosecutor's Office and existence at the prosecutor of the right of giving of a protest by such ruling according to the Code on Administrative Offences, has come to the decision to appeal to the Constitutional Court. According to the conclusion of applicant, by the legislation it is not clearly established by what else ruling the prosecutor has rights of giving of a protest, along with cases in which he participates.

The Plenum of the Constitutional Court in connection with the inquiry considers necessary to note the following.

In the Article 12 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan (hereinafter referred to as the Constitution), ensuring of human rights

and civil liberties and an adequate standard of living for the citizens of the Republic of Azerbaijan is established as the supreme objective of the State.

State bodies, along with evasion from illegal restriction of the human rights and freedoms, shall provide legitimacy in society. According to Article 71.1 of the Constitution, the legislative, executive and judicial powers shall observe and protect human rights and freedoms fixed in the Constitution. This regulation of the Constitution, along with remedies of the human rights and freedoms, provides regulations of protection of criminal, administrative and other repressive and preventive rights as a guarantee of these rights.

In the sphere of administration the norms, which protect the administrative relations are reflected in the Code on Administrative Offences that came into force on March 1, 2016.

According to Article 2 of this Code the legislation of the Republic of Azerbaijan on administrative offences has objectives on protection of rights and freedom of people and citizens, protection of health, sanitary-epidemiology welfare of population, public moral, property, economic interest of persons, public order and public security, environment, management rules, strengthening legalities and preventing administrative violations.

This Code provides prevention by the state authorities (officials) violation of humans and citizens' rights and freedoms and respect for these rights and freedoms (Article 5.2 of the Code on Administrative Offences).

This Code is based on principles of respect for rights and freedoms of humans and citizens, legality, equality before law, presumption of innocence, justice and prevention of administrative offences (Article 4 of the Code on Administrative Offences).

Material norms of the Code provide the rights and legitimate interests of each subject in the sphere of administration with establishment of a type of offense. Administrative offenses (the administrative delict) regulate the disputes arising in connection with administrative offenses between legislative authorized bodies and individuals, legal entities and officials and in these disputes the authorized state body acts as the main subject.

In the Article 40 of the Code on Administrative Offences are specified the bodies (officials) authorized to consider the cases connected with administrative offenses. Based on these norms, the cases connected with

administrative offenses are considered by district (city) courts, commissions (collegial body) on protection of rights of minors and the Central Bank, the structure (officials) created by relevant organs of the executive authority.

The authorized body (official), in case of application of measures of responsibility against the subject who made offense has powers of coercion of administrative nature. According to Article 42.1 of the Code on Administrative Offences, officials, authorized to consider cases of administrative punishments, can apply the administrative punishments provided by the Special Part of this Code only during execution of service duties.

On demand of the legislation on administrative offenses, district (city) courts, in difference from body and officials applied an administrative penalty considers the cases concerning the administrative penalties, which are coming to the end with rather heavy sanctions (punishments). Cases of administrative offenses which consideration concerns the district (city) courts are provided in the Article 43 of the Code on Administrative Offences.

At the same time, the circle of subjects which administrative prosecution is found possible is specified in Articles 16, 17 and 18 of the Code on Administrative Offences. Among these subjects are individuals, official and legal entities.

The procedural order of consideration of cases concerning administrative offenses are established in Parts III and IV of the present Code.

Apparently, the legislation on administrative offenses, having regulate a procedural order of implementation of execution on cases concerning administrative offenses is precisely determines a circle of bodies (officials), authorized to consider cases concerning administrative punishments and subjects whose administrative prosecution is found possible.

The principle of legality has special value in case of implementation of obligations of the legislation of the Republic of Azerbaijan on administrative offenses. According to the Article 6 of the Code on Administrative Offences, disciplinary actions for administrative violations are applied in compliance with this Code. Observance of requirements of the legislation, when applying measures on provision of execution of administrative violation cases, is ensured by managerial supervision of the higher authorities and officials, by court and prosecutor supervisions and by the right of appeal.

The special place in the Code on Administrative Offences is allocated to public prosecutor's supervision. According to the Article 54.1, the prosecutor undertakes timely measures for elimination of an offense, committed during proceeding on cases of administrative offenses, and exercises public prosecutor's supervision over application and execution of the Constitution and laws under the authority of proceeding on cases of administrative offenses.

Implementation of public prosecutor's supervision in case of law enforcement in proceeding on cases of administrative punishments is based on the Article 133 of the Constitution.

According to the Article 133.1 of the Constitution the Prosecutor's Office of the Republic of Azerbaijan, in the procedure and cases, specified by law, exercises control over the accurate and uniform execution and application of laws; supports in court State prosecution; brings in an action; institutes and proceedings and holds investigations; brings objections to the court's decisions.

In Article 4 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On Prosecutor's Office” (hereinafter referred to as the Law “On Prosecutor's Office”), along with other activities of prosecutor's office, also specified such powers as prosecution of claim in court, participation as the claimant at consideration of cases concerning civil and economic disputes; participation as the party at consideration of criminal cases in court, to protect crown case; lodging protest against the judgments.

According to the Article 27 of this law, prosecutors in the order and cases provided by the procedural legislation submit the protest against the judgments. The protest is the complaint made by the prosecutor in superior court concerning the judgment on case in which he took part, and equated on the legal status, legal results to the claim of the counter party.

The limit of public prosecutor's supervision during execution on cases concerning administrative offenses is precisely defined in the Code on Administrative Offences.

In the Article 54.2 of the Code on Administrative Offences, the decision on the beginning of proceeding on cases of administrative offenses provided by Articles 191.1, 195.1, 197.3, 197.4, 197.5, 205, 249, 284.2, 339.2-339.5, 340.2, 341, 376, 399, 410.3, 531, 558.2, 558.3, 559, 563.2, 567, 568, 569, 573, 595.2, 596, 601 and 606.1 of this Code shall be made by the prosecutor. Based on the Article 99.3 of this Code, the prosecutor

is also entitled to make a decision concerning beginning of proceeding on other cases of administrative offenses.

In the Articles 99.1 and 99.2 of this Code, direct detection or detection by means of special technical equipment by the authorized official of the reasonable grounds specifying availability of an event of administrative offense are the reasons of initiation of proceedings on administrative offense; receipt of materials from state bodies and organizations or municipalities; the information provided by individuals and legal entities or announced in mass media. Information is considered by the official who authorized on initiation of proceedings on administrative offense. The basis for initiation of proceedings on administrative offense is availability in this information of signs of administrative offense and lack of the circumstances excluding proceedings on administrative offense.

At the presence of one of the reasons specified in the Article 99.1 of this Code and reasonable grounds specified in the Article 99.2 of this Code, the authorized official initiates proceedings on administrative offense (the Article 99.3 of the Code on Administrative Offences).

The analysis of the administrative offenses listed in the first sentence of the Article 54.2 of the Code on Administrative Offences shows that if state bodies or the organizations, and also their officials, during accomplishment of the functions assigned to them, make the administrative offense causing damage to interests of the state, to the human rights and freedoms, then the prosecutor makes the decision on initiation of proceeding on this administrative offense.

According to the Article 54.4 of the Code, the prosecutor, considering the data provided by the Articles 99.1.2 and 99.1.3 of this Code within fifteen days makes the decision on the beginning of proceeding on cases of administrative offenses or reasonable ruling on a deviation of initiation of proceedings on administrative offense. The copy of ruling goes to the persons who provided these data. This ruling can be appealed within ten days from the date of presentation in an official order with submission of the claim to the higher prosecutor or to court.

Apparently, by the legislation on administrative offenses to the prosecutor, with the purpose of law enforcement, was granted the right to make decisions on initiation of proceedings on administrative offenses or on a deviation of initiation of proceedings in the cases provided by the Articles 99.1 – 99.3 of the Code.

Along with it, in the Article 54.6 of the Code on Administrative Offences it is specified that the prosecutor is informed concerning the place and time of consideration of cases concerning administrative offenses concerning minors, and also the proceedings on administrative offenses initiated at the initiative of the prosecutor. Such case can be considered without participation of the prosecutor only when there are data on the timely information of him concerning the place and terms of consideration of the case or if there are no petition from him concerning adjournment of consideration of the case.

At the same time, the legislation on administrative offenses precisely set a limit of participation of the prosecutor in judicial proceedings on the case concerning administrative offenses.

Thus, according to the Article 54.3 of the Code, the prosecutor also has the right to be involved in hearing of cases concerning administrative offenses, to counsel or submit petitions on the issues arising during consideration of the case, to submit a protest on the decisions or ruling adopted on the case of administrative offense.

As evident, along with other rights of the prosecutor, in the Article 54.3 of the Code on Administrative Offences are provided three more rights: to be involved in judicial review of cases concerning administrative offenses; during consideration of the case to submit the conclusion or the petition, to submit a protest on the decisions or rulings adopted on the case concerning administrative offense.

It should be noted that Article 54.1 of the Code on Administrative Offences providing powers of the prosecutor, and the Article 54.3 determining the prosecutor's rights are articles that are in system connection with each other and characterized by normative unity.

Thus, the prosecutor can be involved in judicial review of case, submit the conclusion and the petition, to give a protest on the decisions or rulings adopted on case of administrative offense only in case of initiation of proceeding (adoption of decision) on the case of administrative offenses.

In addition, the right of prosecutor to submit a protest against the decision was stipulated in the Article 128.1 of this Code. According to this norm, individual, legal representative of the minor, representative of the legal entity concerning which the decision is adopted, victim, defender and representative, and also the official provided in the Article 43.2 of this Code have the right to appeal the decision on case of administrative offense, and the prosecutor – to protest it.

In the decision of the Plenum of the Constitutional Court as of November 2, 2016 “On interpretation of the Article 128.1 of the Code on Administrative Offences of the Republic of Azerbaijan”, it was concluded that as in the Article 128.1 of this Code the circle of the subjects having rights of submission of the complaint is not specified precisely, then it cannot be widely commented and only the persons listed in this article have the right to appeal the decision on case of administrative offense, and the prosecutor – to protest it.

Taking into consideration the foregoing, the Plenum of the Constitutional Court considers that according to the Article 54.3 of the Code on Administrative Offences, the prosecutor, participating at consideration of cases concerning administrative offenses, can submit a protest to courts of higher instance against the decisions or rulings adopted on such case.

This provision of the Plenum of the Constitutional Court corresponds to the judicial and legal reforms undertaken in our country after adoption of the new Constitution. Thus, in our country the new acts regulating activity of law enforcement agencies and meeting to the constitutional state and democratic society, including Criminal, Criminal Procedure, Civil, Civil Procedure Codes, the Code on Administrative Offences and other Codes have been adopted. In new legislations many articles of the former Soviet legislation have been rejected, the essence of institute of public prosecutor's supervision was changed.

Participation of the prosecutor in civil court was limited and provided only for special proceeding. Thus, according to the Article 306.3 of the Civil Procedure Code of the Republic of Azerbaijan (hereinafter referred to as the Civil Procedure Code) if an appropriate application is filed by legal entity whose founders are state (state bodies or organizations), a prosecutor may – for the protection of state interests – give statements on cases concerning possession of property with regard to ownership right, its use and disposition thereof; on cases concerning acknowledgement of movable property ownerless and recognition of state ownership right over immovable property.

According to the Article 50.2 of the Civil Procedure Code the individuals and legal entities filing a claim for protection of their personal interests or interests of a third party, a prosecutor filing a claim for protection of interests of state upon application of legal entities, founded by the state or state authorities, or organizations are recognized as the claimants.

If the prosecutor is a claimant or the applicant on judicial review in the above-stated cases, then he can give a protest under judicial acts. According to Article 357.3 of the Civil Procedure Code, the protest of the prosecutor is the complaint to court of appeal instance in respect of case where he participates, and shall be equivalent of appeal complaint by its legal nature and legal consequences.

According to the Article 383.2 of the Criminal Procedure Code the public prosecutor participating in the examination of a case in the court of first instance have the right to lodge an appeal against any part of the judgment which does not take into consideration his/her conclusions and proposals.

It should be noted that, despite of usage of term “public prosecutor's supervision” for expression of activities of legal body of prosecutor's office, the essence of this term was not disclosed. However, the essence of public prosecutor's supervision and limits were specifically determined in the legislation, and in connection with a case in point are determined in the Code on Administrative Offences.

The procedural legislation, in a single order, delivered submission of the claim or a protest under judicial acts in dependence on participation of the person in process as the parties. The right of the prosecutor to submit a protest on cases concerning administrative offenses connected with his participation in this process as in other procedural legislation.

Apparently, according to norms of administrative offenses, the civil and criminal procedural legislation, and also the Law “On Prosecutor's Office”, the right of the prosecutor to submit a protest to the judgment is caused only by his participation in consideration in court of the specific case.

Along with it, it should be noted that the section LII that is referred to as “implementation of judicial supervision” was entered into the Criminal Procedural Code, which came into force on September 1, 2000 in an order of special proceeding.

According to the Article 442.1 of the Criminal Procedure Code, judicial supervision is exercised by the relevant court of first instance within the bounds of its authority in places where compulsory investigative procedures, coercive procedural measures or search operations are conducted.

Judicial supervision, at the same time, found the reflection in the Article 45 of the Law “On Prosecutor's Office”. Based on this article, implementation by prosecutor's office of the legal proceedings limiting

the humans' and the citizens' rights and freedoms provided by the Constitution is allowed based on the court's decision in order and cases established by the law.

Plenum of the Constitutional Court, analyzing the above-stated legal acts, came to such conclusion that public prosecutor's supervision on cases concerning administrative offenses unlike the former legislation, neither in activity of the courts, nor during hearing of cases concerning administrative offenses, should not be accepted as supervision over application and execution of the Constitution and laws.

It should be noted that public prosecutor's supervision over application and execution of the Constitution and the laws provided in the Code on Administrative Offences includes taking measures for timely elimination of the violations of the law allowed during implementation of these activities covering activities of relevant organs of the executive authority connected with execution on cases concerning administrative offenses.

On a similar issue the Article 24.6 of the Code on Administrative Offences of the Russian Federation has established that the Prosecutor General of the Russian Federation and prosecutors appointed by him shall exercise, within the scope of their jurisdiction, supervision over observance of the Constitution of the Russian Federation and the laws related to proceedings in cases concerning administrative offences, effective on the territory of the Russian Federation, except for cases which are being in court proceeding.

Apparently, in the legislation on administrative offenses of the Republic of Azerbaijan as well as in the legislation of the Russian Federation, public prosecutor's supervision covers the cases, being in court proceeding.

However, unlike the legislation of the Republic of Azerbaijan on administrative offenses, the Code on Administrative Offences of the Russian Federation provides the right to lodge a protest against a decision in respect of a case concerning an administrative offence, regardless of his participation in the case (Article 25.11 of the Code on Administrative Offences of the Russian Federation).

Along with it, the Plenum of the Constitutional Court notes that recognition of the right of submitting of a protest against the decision adopted on cases concerning administrative offenses at the prosecutor's participation is estimated as the independence of judges provided by Article 127 of the Constitution, conditions of implementation of fair trial and

also as violation the right of equality of the parties and their rights and also as intervention in activity of the courts.

Along with the specified, the Plenum of the Constitutional Court once again informs courts that considering hearing of cases concerning administrative offenses in the simplified order, a possibility of application of an administrative penalty only for the term of three months upon the demand of the legislation concerning the person who has made administrative offense, and the direct concern towards them of the applied materials, the arrived materials have to be considered objectively and incessantly with compliance with the law, abstention from their groundless return, have to provide the timely direction to the court of highest authority of the appeal complaint (protest) submitted according to the decision and ruling of court. Also it is necessary to mark that the official who made the protocol on administrative offense by the ruling specified by the Sumgait City Court on the given case can protect the situation with submission of the appeal complaint in term, provided by the legislation.

On the basis of the above, the Plenum of the Constitutional Court has come to such conclusion that according to Article 54.3 of the Code on Administrative Offences the prosecutor involved in hearing of cases concerning administrative offenses, has rights to submit a protest on the decisions or ruling adopted on this case.

Being guided by the Article 130.6 of the Constitution of the Republic of Azerbaijan and Articles 60, 63, 65-67 and 69 of the Law of the Republic of Azerbaijan “On Constitutional Court”, Plenum of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan

D E C I D E D:

1. According to the Article 54.3 of the Code on Administrative Offences of the Republic of Azerbaijan the prosecutor involved in hearing of cases on administrative offenses shall be entitled to submit a protest on the decisions or rulings adopted on this case.

2. The decision shall come into force from the date of its publication.

3. The decision shall be published in “Azerbaijan”, “Respublika”, “Xalq Qazeti” and “Bakinskiy Rabochiy” newspapers, and “Bulletin of the Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan”.

4. The decision is final, and may not be cancelled, changed or officially interpreted by any institution or official.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R I****A.Aslanov və L.Səbizovanın şikayətləri üzrə Azərbaycan
Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi
Kollegiyasının 18 may 2016-cı il tarixli qərarlarının
Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və
qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair****10 mart 2017-ci il****Bakı şəhəri**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Südabə Həsənova, Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev (məruzəçi-hakim), Rafael Qvaladze, Mahir Muradov, İsa Nəcəfov və Kamran Şəfiyevdən ibarət tərkibdə, məhkəmə katibi – Fəraid Əliyevin,

ərizəçilər – Adil Aslanov və onun nümayəndəsi Muxtar Mustafayevin, Leyla Səbizova və onun nümayəndəsi Camal Həsənzadənin,

cavabverən orqanın nümayəndəsi – Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Aparatının böyük məsləhətçisi Nərgiz Ocaqverdiyevanın,

mütəxəssislər – Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi Sərvət Hüseynovun, Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyi Aparatının Hüquq şöbəsinin müdiri Anar Əliyevin, Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının İstehlakçıların və investorların müdafiəsi idarəsinin böyük mütəxəssisi Emin Salmanovun və Hüquqi təminatlar idarəsinin aparıcı hüquqşünası Tural Hacıyevin, Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi Hüquq departamentinin baş direktorunun müavinləri Cavanşir Nuriyev və Anar Rzayevin iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin V hissəsinə müvafiq olaraq, konstitusiya məhkəmə icraatı qaydasında açıq məhkəmə iclasında A.Aslanov və L.Səbizovanın şikayətləri üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 18 may 2016-cı il tarixli qərarlarının Azərbaycan Respublikasının Kons-

titusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim C.Qaracayevin məruzəsini, ərizəçilərin və cavabverən orqanın nümayəndələrinin, mütəxəssislərin, habelə məhkəmə instansiyalarında tərəf qismində iştirak etmiş şəxsin nümayəndələrinin çıxışlarını dinləyib, iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Adil Aslanov və Leyla Səbizova Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiya Məhkəməsi) ayrılıqda müraciət edərək Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının (bundan sonra – Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası) 18 may 2016-cı il tarixli qərarlarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına (bundan sonra – Konstitusiya) və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasını xahiş etmişlər.

Şikayətlərdən və iş materiallarından məlum olur ki, A.Aslanov və L.Səbizova müxtəlif vaxtlarda Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Bakı Vergilər Departamentinə (bundan sonra – Bakı Vergilər Departamenti) qarşı cavabdehin qərarlarının ləğv edilməsi və sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi mükəlləfiyyətlərinin bərpa edilməsi tələblərinə dair iddia ərizələri ilə 2 saylı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə müraciət etmişlər.

İddia ərizələri onunla əsaslandırılmışdır ki, onlar sığorta agentləri qismində sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğuldurlar. Sahibkarlıq fəaliyyətinə başlayarkən vergi orqanlarında sığorta agentləri olaraq sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi kimi qeydiyyatda alınmışlar. Vergi agentləri qismində sadələşdirilmiş qaydada 4 faizlə vergi ödəsələr də, vergi orqanı onlardan son 3 il ərzində əldə etdikləri gəlirdən gəlir vergisi ödəmələrini tələb etmişdir. Vergi orqanı öz qərarlarında göstərmişdir ki, qeyd edilən sığorta agentləri hüquqi şəxs yaratmadan sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirdiklərinə görə Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin (bundan sonra – Vergi Məcəlləsi) 101.3-cü maddəsinə əsasən onların vergiyə cəlb edilən gəlirlərindən 20 faiz dərəcə ilə vergi tutulmalıdır. Belə ki, onlar sığorta təşkilatı hesab edildiklərindən həmin Məcəllənin 218.5.2-ci maddəsinə uyğun olaraq sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi ola bilməzlər.

2 saylı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 15 sentyabr 2015-ci il tarixli qərarı ilə A.Aslanovun iddia tələbi təmin edilmiş, Bakı Vergilər

Departamentinin 2013-2014-cü illər üzrə əlavə vergi məbləğinin hesablanması barədə qərarları ləğv edilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 8 dekabr 2015-ci il tarixli qərarı ilə 2 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin həmin qərarı dəyişdirilmədən qüvvədə saxlanılmış, cavabdeh Bakı Vergilər Departamenti tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin edilməmişdir.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 18 may 2016-cı il tarixli qərarı ilə cavabdehin kassasiya şikayəti təmin edilmiş, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 8 dekabr 2015-ci il tarixli qərarı ləğv olunmuş və A.Aslanovun iddiası rədd edilmişdir.

Digər ərizəçi L.Səbizovanın şikayətindən və ona əlavə edilmiş sənədlərdən görünür ki, 2 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 7 avqust 2015-ci il tarixli qərarı ilə iddia tələbi təmin edilmiş, cavabdeh Bakı Vergilər Departamentinin vergilərin hesablanması barədə 5 may 2015-ci il tarixli qərarı ləğv olunmuş və L.Səbizovanın sadələşdirilmiş vergi mükəlləfiyyəti bərpa edilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 8 dekabr 2015-ci il tarixli qərarı ilə birinci instansiya məhkəməsinin həmin qərarı dəyişdirilmədən qüvvədə saxlanılmış, cavabdeh Bakı Vergilər Departamenti tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin edilməmişdir.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 18 may 2016-cı il tarixli qərarı ilə cavabdehin kassasiya şikayəti təmin edilmiş, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 8 dekabr 2015-ci il tarixli qərarı ləğv olunmuş və L.Səbizovanın iddiası rədd edilmişdir.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi hər iki qərarını onunla əsaslandırmışdır ki, “sığorta agentı” anlayışı “sığorta təşkilatları” anlayışına daxil edildiyindən, həmçinin qiymətli kağızları sığortalayarkən qiymətli kağızlar bazarının iştirakçısı hesab edildiyindən onlardan gəlir vergisi tutulmalıdır.

Ərizəçilər hesab edirlər ki, kassasiya instansiyası məhkəməsinin qərarları ilə Konstitusiyanın 29 və 73-cü maddələrinin və Vergi Məcəlləsinin 218.5.2-ci maddəsinin tələbləri pozulmuşdur.

Ərizəçilər konstitusiya şikayətlərini onunla əsaslandırmışlar ki, onlar sığorta agentı qismində fiziki şəxs kimi fəaliyyət göstərirlər, vergi orqanlarında sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi kimi qeydiyyatla alınmışlar və onların fəaliyyəti sığorta təşkilatlarının fəaliyyəti ilə eyniləşdirilə bilməz.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu şikayətlərin predmetinin eyni məsələyə aid olduğunu (sığorta agentinin sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi olmaq hüququndan məhrum edilməsi) nəzərə alaraq, Konstitusiya Məhkəməsinin Daxili Nizamnaməsinin 17-ci maddəsinin I hissəsinə uyğun olaraq onların bir icraatda birləşdirilməsini məqsədə müvafiq hesab etmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu şikayətlərlə əlaqədar aşağıdakıları qeyd etməyi zəruri hesab edir.

Konstitusiyanın 29-cu maddəsinin I və II hissələrinə əsasən, hər kəsin mülkiyyət hüququ vardır. Mülkiyyətin heç bir növünə üstünlük verilmir. Mülkiyyət hüququ, o cümlədən xüsusi mülkiyyət hüququ qanunla qorunur.

Konstitusiya mülkiyyət hüququnu təsbit etməklə yanaşı, bu hüququn effektiv vasitələrlə təmin olunmasına da zəmanət vermişdir. Demokratik cəmiyyətdə mülkiyyətin tam həcmdə müdafiəsi hüquqi dövlətə xas olan ali dəyərlərdən biri kimi qiymətləndirilir.

Konstitusiyada təsbit edilmiş hüquq və azadlıqlar hər kəsin cəmiyyət və başqa şəxslər qarşısında məsuliyyətini və vəzifələrini də əhatə edir, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş əsaslarla məhdudlaşır.

Konstitusiyanın 73-cü maddəsinə əsasən, qanunla müəyyən edilmiş vergilər və başqa dövlət ödənişlərini tam həcmdə və vaxtında ödəmək hər kəsin borcudur. Heç kəs qanunla nəzərdə tutulmuş əsaslar olmadan və qanunda göstərilmiş həcmdən əlavə vergilər və başqa dövlət ödənişləri ödəməyə məcbur edilə bilməz.

Vergiləri ödəmək vəzifəsi ilk növbədə fərdin dövlət qarşısında ictimai-hüquqi xarakterli vəzifəsini müəyyən edir və dövlətin şərtsiz tələbi kimi bütün vergi ödəyicilərinə şamil olunur. Vergi ödəyicisinin bu vəzifəsində cəmiyyətin bütün üzvlərinin ictimai maraqları öz əksini tapır. Buna görə də dövlət yalnız vergi ödəyicilərinin deyil, həmçinin cəmiyyətin digər üzvlərinin də hüquq və qanuni mənafelərinin qorunması məqsədilə vergi hüquq münasibətlərini tənzimləmək sahəsində qanuni tədbirlər görməyə borcludur.

Digər tərəfdən, Konstitusiyanın 73-cü maddəsinin II hissəsi vergi münasibətlərinin əsas şərti kimi vergilərin və başqa dövlət ödənişlərinin ödənilməsinin yalnız qanunvericiliklə müəyyən edilməsini nəzərdə tutur.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu “Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 78.3, 85.4, 90.3 və 93.1.1-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” 12 yanvar 2011-ci il tarixli Qərarında bildirmişdir ki, vergi orqanının tələbləri və vergi ödəyicisinin öhdəlikləri müqavilədən de-

yil, qanundan irəli gəlir. Məhz bu səbəbdən vergi orqanlarının vergi ödəyicilərinə qarşı hər bir tələbi yalnız mövcud qanunvericilik normalarına əsaslanmaqla irəli sürülə bilər.

Vergi Məcəlləsinin 3.8-ci maddəsinə əsasən, heç bir şəxsin üzərinə bu Məcəllə ilə müəyyən edilən vergilərin xüsusiyyətlərinə malik olan və bu Məcəllə ilə müəyyən edilməyən, yaxud bu Məcəllə ilə müəyyən edilən qaydalardan fərqli olaraq müəyyən edilən vergilər ödəmək vəzifəsi qoyula bilməz.

Həmin Məcəllənin 3.11-ci maddəsinə görə isə vergilər haqqında qanunvericiliyin bütün ziddiyyətləri və aydın olmayan məqamları vergi ödəyicisinin xeyrinə şərh edilməlidir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Vergi qanunvericiliyinin iqtisad məhkəmələri tərəfindən tətbiqi təcrübəsinin bəzi məsələləri haqqında” 27 noyabr 2003-cü il tarixli Qərarı ilə məhkəmələrə tövsiyə edilmişdir ki, Vergi Məcəlləsinin 3.11-ci maddəsinə əsasən vergilərlə bağlı işlərə baxılarkən iş üzrə aydın olmayan məqamlar, vergilər haqqında qanunvericiliyin bütün ziddiyyətləri və aydın olmayan halları, habelə vergi qanunvericiliyinin pozulmasında vergi ödəyicisinin təqsirinin olmasında aradan qaldırılmaz şübhələr olduqda onlar vergi ödəyicisinin xeyrinə şərh olunmalıdır.

Qeyd olunmalıdır ki, müasir bazar münasibətlərində subyektlərin səlahiyyətlərini, vəzifə və hüquqlarını tənzimləyən qanunvericilik normalarının aydınlığı və müəyyənliyi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Vergi Məcəlləsinin 13.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq, bu Məcəllədə istifadə olunan mülki, ailə və Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericilik sahələrinin anlayışları, əgər bu Məcəllədə digər mənə nəzərdə tutulmamışdırsa, həmin qanunvericilik sahələrində qəbul edilmiş mənada tətbiq edilir.

Bu baxımdan şikayətdə qaldırılan məsələlərin həlli üçün ilk növbədə sığorta münasibətlərinə, “sığorta təşkilatı” və “sığorta agentləri” anlayışlarına müvafiq qanunvericilik aktlarına müraciət etməklə aydınlıq gətirmək lazımdır.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra – Mülki Məcəllə) 884.1-ci maddəsinə əsasən, sığorta münasibətləri sığortalının və ya sığorta olunanın əmlakı, həyatı, sağlamlığı, mülki məsuliyyəti, qanunvericiliklə qadağan olunmayan fəaliyyəti, o cümlədən sahibkarlıq fəaliyyəti ilə bağlı olan əmlak mənafelərinin müdafiəsi sahəsində risklərin ötürülməsinə və ya bölüşdürülməsinə əsaslanır.

Mülki Məcəllənin 884.2-ci maddəsinə görə, sığorta və ya təkrar sığorta müqaviləsinin tərəfi olan, yaxud belə müqavilənin həyata keçirilməsi üzrə hüquqlara və (və ya) vəzifələrə malik olan şəxslər sığorta münasibətlərinin subyektləridir. Həmin Məcəllənin 883.1-ci maddəsində sığorta müqaviləsinin anlayışı açıqlanaraq göstərilir ki, sığorta müqaviləsi sığortalının müvafiq sığorta haqqı ödəməsi müqabilində sığorta obyektinin məruz qala biləcəyi risklərlə bağlı itkilərin, dəyən zərərin əvəzinin və ya razılaşıdırılan pul məbləğinin müəyyən bir hadisənin baş verməsi əsasında ödənilməsinin sığortaçı tərəfindən öhdəlik kimi götürülməsi şərtlərinin təsbit edildiyi razılaşmadır. Bu Məcəllənin 884.3 və 884.4-cü maddələri isə sığortaçını və sığortalını sığorta müqaviləsinin tərəfi adlandırır.

Mülki Məcəllənin 937.1, 937.2 və 938.1-ci maddələrinə uyğun olaraq, sığorta (təkrarsığorta) müqaviləsi tərəflər arasında həm birbaşa, həm də sığorta vasitəçilərinin – sığorta agentlərinin və ya sığorta brokerlərinin xidmətindən istifadə etməklə bağlana bilər. Sığortaçı müəyyən sığorta əməliyyatlarında onun adından çıxış edən sığorta agentinin vasitəçilik xidmətlərindən tapşırıq müqaviləsi bağlamaqla istifadə edə bilər. Sığorta müqaviləsi sığorta agentini vasitəsilə bağlandıqda sığorta agentini müqaviləni həmin sığortaçının adından yalnız onun yazılı qaydada verdiyi səlahiyyət əsasında imzalaya bilər.

“Sığorta fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra – “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Qanun) 5.2-ci maddəsinə görə, sığortaçılar, təkrarsığortaçılar, sığorta vasitəçiləri, aktuarilər, müstəqil auditorlar, müstəqil ekspertlər və sığorta sahəsində yardımçı fəaliyyət göstərən hüquqi şəxslər sığorta bazarının peşəkar iştirakçılarıdır.

Həmin Qanunun 82.1 və 82.2-ci maddələrində göstərilir ki, sığorta agentləri və sığorta brokerləri sığorta vasitəçiləri hesab edilir. Sığorta agentini sığortaçının adından və onun verdiyi səlahiyyətlər daxilində sığorta müqavilələrinin bağlanmasında, davam etdirilməsində və ya yenilənməsində, habelə tərəflər arasında danışıqların aparılmasında vasitəçilik fəaliyyəti göstərən fiziki, yaxud hüquqi şəxsdir. Sığorta agentini bir neçə sığortaçının sığorta agentini kimi fəaliyyət göstərə bilər.

Yuxarıda qeyd edilən qanunvericilik normalarından görüldüyü kimi, sığorta agentini sığorta müqaviləsinin tərəfi hesab edilmir və sığortalı qarşısında sığorta riski ilə bağlı hər hansı öhdəlik daşımır. Sığorta agentinin fəaliyyəti sığorta fəaliyyətinə, sığorta agentləri isə sığorta bazarının peşəkar iştirakçılarına aid edilsə də, onları “sığorta təşkilatı” hesab etmək olmaz.

Belə ki, qüvvədən düşmüş “Sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 1-ci maddəsində sığortaçıya aşağıdakı kimi anlayış verilmişdi:

“Sığortaçı – yalnız sığorta və təkrar sığorta fəaliyyətini göstərmək məqsədilə yaradılmış, qanunvericiliklə müəyyənləşdirilmiş qaydada xüsusi razılıq almış hüquqi şəxs olan sığorta təşkilatıdır”.

“Sığorta təşkilatı” anlayışından hazırda qüvvədə olan “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Qanunda istifadə olunmasa da, Mülki Məcəllənin 312.2-ci maddəsində bu anlayışdan istifadə edilmişdir. Həmin maddəyə görə, əgər əşya sığortalanmışsa, şərait pisləşdikdən sonra sığorta təşkilatı sığortalıya sığorta məbləğini yalnız zərərin baş verməsi faktının ipoteka saxlayana bildirildiyi vaxt ödəyə bilər. Həmçinin, “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Qanunun 1.1.3-cü maddəsi sığortaçı anlayışını müəyyən edərək göstərir ki, sığortaçı – bu Qanun əsasında sığorta fəaliyyətini həyata keçirmək üçün müvafiq lisenziyaya malik olan, sığorta müqaviləsində nəzərdə tutulan sığorta hadisəsi baş verdiyi halda icbari sığorta qanunlarında və ya müqavilə ilə müəyyən olunmuş qaydada sığorta ödənişini vermək öhdəliyi daşıyan sığorta müqaviləsinin tərəfi olan yerli hüquqi şəxsdir.

Beləliklə, yuxarıda göstərilən qanunvericilik normalarından belə nəticəyə gəlmək olar ki, sığorta təşkilatı dedikdə, müştərilər qarşısında sığorta ödənişi vermək öhdəliyi olan hüquqi şəxs (sığorta şirkəti) nəzərdə tutulur. Sığorta agentinin isə bu növ öhdəliyi yoxdur və onun işi yalnız sığorta məhsullarının satışında vasitəçilik etməkdir. Sığorta agentisi sığorta müqaviləsi üzrə sığortaçının öz öhdəliyini yerinə yetirməsinə və sığorta ödənişinin həyata keçirilməsinə görə məsuliyyət daşımır. Eləcə də, sığorta agentisi sığortaçı olmadan, yaxud sığortaçı ilə sığorta agentisi xidmətinə dair müqavilə bağlamadan sərbəst şəkildə sığorta müqaviləsi bağlaya bilməz.

Qeyd olunmalıdır ki, Vergi Məcəlləsinin 116.1-ci maddəsində istifadə edilən “sığorta təşkilatı” sözləri “Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2012-ci il 21 dekabr tarixli Qanunu ilə “sığortaçılar” sözü ilə əvəz edilsə də, həmin Məcəllənin 218.5.2-ci maddəsində “sığorta təşkilatı” sözləri olduğu kimi saxlanılmışdır.

Bununla yanaşı qeyd etmək lazımdır ki, sığortaçının ictimai əhəmiyyətli qurum olmasını, bağladığı sığorta müqavilələri üzrə sığortalılar qarşısında öhdəlik daşmasını nəzərə alaraq, qanunverici sığortalıların, həmçinin dövlətin mənafeələrinin müdafiəsi məqsədilə sığortaçılar üçün

səhmdarlar, korporativ idarəetmə, məcmu kapital və s. məsələlərə dair konkret tələblər müəyyən etmişdir. Belə ki, “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Qanunun 7.6-cı maddəsinə əsasən, sığortaçı kommersiya təşkilatı olan hüquqi şəxs olmaqla yalnız açıq səhmdar cəmiyyəti təşkilatı-hüquqi formasında fəaliyyət göstərə bilər.

Lakin mövcud qanunvericilik sığortaçıdan fərqli olaraq, sığorta agentinin sahibkarlıq subyekti kimi hüquqi formasına xüsusi tələb qoymur. “Sığorta fəaliyyəti haqqında” Qanunun 82.7-ci maddəsinə əsasən, hüquqi şəxs olan sığorta vasitəçiləri istənilən təşkilatı-hüquqi formaya malik ola bilər.

Mövcud qanunvericilik normalarından çıxış edərək Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, sığorta agentini sığorta müqavilələrinin bağlanılmasında vasitəçilik funksiyasını yerinə yetirdiyindən onun sığorta münasibətlərində statusu fakultativ xarakter daşıyır. Məhz bu səbəbdən sığorta agentini sığorta müqaviləsi üzrə tərəf hesab edilmir, əsas öhdəlikləri daşımır və “sığorta təşkilatı” anlayışına daxil deyildir.

Sığorta agentinin fəaliyyəti maliyyə münasibətləri ilə bağlıdır. Vergi Məcəlləsinin 13.2.14.7-ci maddəsinə əsasən, sığorta və təkrar sığorta əməliyyatları, habelə bu əməliyyatlarla bağlı sığorta agentini və sığorta brokeri xidmətləri maliyyə xidmətləri sırasına daxildir. Vergi Məcəlləsi maliyyə xidməti ilə məşğul olan subyektlərin sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi olmasına qadağa qoymur.

Eyni zamanda qeyd edilməlidir ki, vergilərin növlər üzrə bölüşdürülməsi vasitəsilə dövlət balanslaşdırılmış iqtisadi və maliyyə siyasəti həyata keçirir. Sahibkarlıq fəaliyyətinin kiçik, orta və iri növlərə bölünməsi, həmçinin vergilərin qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada könnüllü və şəffaf ödənilməsinin təmin etmək məqsədi daşıyır. Azad sahibkarlığın və xüsusən kiçik sahibkarlığın inkişafı məqsədilə dövlət bu növ fəaliyyətə dair mütənasib şəkildə imtiyazlı ödənişlər (sadələşdirilmiş vergi və s.) tətbiq edir.

Sadələşdirilmiş vergi kiçik sahibkarlığın inkişafına yönələn və həmin sahədə vergi ödəyiciləri üçün asan, ümumiləşdirilmiş vergi ödəmələri şəraitinin yaradılmasına xidmət edir. Vergi qanunvericiliyində kiçik sahibkarlıq subyektlərinin dairəsinə ayda vergi tutulan əməliyyatların həcmi 200.000 manatdan az olan şəxslər aid edilmişdir.

Vergi Məcəlləsinin 218.1-ci maddəsinə əsasən, aşağıda göstərilən şəxslər sadələşdirilmiş verginin ödəyicisi olmaq hüququna malikdir:

- bu Məcəllənin XI fəslinin müddəaları nəzərə alınmaqla, ƏDV məqsədləri üçün qeydiyyatdan alınmamış və ardıcıl 12 aylıq dövrün

istənilən ayında (aylarında) vergi tutulan əməliyyatların həcmi 200.000 manat və ondan az olan şəxslər;

- vergi tutulan əməliyyatlarının həcmi ardıcıl 12 aylıq dövrün istənilən ayında (aylarında) 200.000 manatdan artıq olan ticarət və (və ya) ictimai iaşə fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər;
- bina tikintisi fəaliyyəti ilə məşğul olan şəxslər (özünə məxsus və ya cəlb edilən vəsait hesabına əhalinin fərdi (şəxsi) ehtiyaclarını ödəmək və ya kommersiya məqsədləri üçün öz gücü ilə və ya müvafiq ixtisaslı peşəkar sifarişçi və ya podratçı cəlb etməklə bina tikdirən, habelə bu tikintinin və ya başa çatmış obyektin mülkiyyətçisi olan hüquqi və ya fiziki şəxslər).

Vergi Məcəlləsinin 218.5-ci maddəsinə əsasən, aşağıda göstərilən şəxslərin sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi olmaq hüququ yoxdur: aksizli mallar istehsal edən şəxslər; kredit və sığorta təşkilatları, investisiya fondları, qiymətli kağızlar bazarında lisenziyalaşdırılan şəxslər, lombardlar; qeyri-dövlət pensiya fondları; əmlakın icarəyə verilməsindən və royaltidən gəlir əldə edən şəxslər; müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş təbii inhisar subyektləri; mülkiyyətində olan əsas vəsaitlərin ilin əvvəlinə (bu Məcəllənin 218.1.2, 218.1.3 və 218.4-cü maddələrində göstərilən şəxslər istisna olmaqla) qalığ dəyəri 1.000.000 manatdan artıq olan şəxslər.

Beləliklə, Vergi Məcəlləsi kiçik sahibkarlıqla məşğul olan subyektlərə sadələşdirilmiş vergi metodunu sərbəst seçmək hüququ verir, digər tərəfdən isə həmin Məcəllənin 218.5-ci maddəsində mahiyyət etibarı ilə böyük dövriyyə vəsaitləri olan subyektlərin, yəni bankların, sığorta təşkilatlarının, investisiya fondlarının, lombardların və digərlərinin bu metoddan istifadəsinə qadağa qoyur.

Qeyd olunduğu kimi, sığorta agentləri mahiyyət etibarı ilə kiçik sahibkarlıq subyekti sayılır və sığorta münasibətlərində vasitəçilik funksiyasını yerinə yetirərək mükafatını komissiya şəklində alır. Sığorta agentinin əldə etdiyi komissiya mükafatı tam şəkildə onun gəliri sayıla bilməz. Ona görə ki, sığorta agentinin vasitəçilik funksiyasının icrasında müəyyən xərclər də nəzərdə tutulur (təşkilatçılıq, kargüzərlik, nəqliyyat və s.) və bu baxımdan komissiya mükafatının bir hissəsi həmin xərclərin ödənilməsinə istifadə olunur. Buna əsaslanaraq qeyd edilməlidir ki, sığorta agentinin əldə etdiyi komissiya mükafatının tam həcmi vergi ödənilməsi obyektinə hesab edilə bilməz.

Vergi Məcəlləsinin 24.0.1-ci maddəsinə əsasən, vergi orqanları vergilərin düzgün hesablanmasına, tam və vaxtında ödənilməsinə nəzarət,

vergi qanunvericiliyinə tam və dəqiq riayət etməyi təmin etmək vəzifəsini daşıyır. Vergi ödəyicisi tərəfindən hər hansı qanun pozuntusu baş verdikdə, vergi orqanları vaxtı-vaxtında onu aşkar edib təqsirini sübut etməli və məsuliyyət növünü tətbiq etməlidir.

Vergi Məcəlləsinin 94.0-cı maddəsinə uyğun olaraq, vergi ödəyicisinin hesablamalarının səhv olduğunu sübut etmək vəzifəsi vergi orqanının, vergi orqanının hesablamalarının səhv olduğunu sübut etmək vəzifəsi isə vergi ödəyicisinin üzərinə düşür.

Nəzərə alınmalıdır ki, vergi münasibətlərində “vicdanlılıq prezumpsiyası” mövcuddur. Bu prezumpsiyaya əsasən, hər bir vergi ödəyicisinin güzəştli vergi ödəmək imkanı əldə etməsi iqtisadi cəhətdən özünü doğruldur, vergi bəyannaməsində göstərdiyi hesabatlar isə mahiyyətinə görə olduğu kimi qəbul edilməlidir. Vergi ödəyicisi tərəfindən vergi orqanlarına qanunvericiliyə uyğun təqdim edilən güzəştli vergi ödəmələri əldə etmək üçün tələb olunan sənədlərin tamlığı, düzgünlüyü, rəsmiliyi müvafiq qaydada vergi orqanları tərəfindən mübahisələndirilmədikdə, həmin məlumatlar əsas verir ki, vergi ödəyicisi vergi güzəştlərini əldə etməkdə haqlı hesab edilsin.

Beləliklə, sadələşdirilmiş vergi ödəyicilərinin bu vergi ödəmə metodundan istifadə etmələrinə hüquqi əsaslar olmadıqda vergi orqanları həmin faktı Vergi Məcəlləsinin 94.0-cı maddəsinə görə sübut etməli və gəlir vergisinin tam və vaxtında ödənilməsinə nəzarət etməlidirlər. Digər halda sığorta agentinin sadələşdirilmiş vergi metodu əsasında vergi ödəməsi ilə razılaşsın, lakin uzun müddət keçdikdən sonra (3 ildən çox) bu metodun istifadəsini qanunsuz hesab edərək, onun təqsiri olmadığını nəzərə almadan, həmin subyektə qarşı maliyyə sanksiyasının tətbiqi Vergi Məcəlləsinin 54-cü maddəsinin tələblərinin pozulmasına gətirib çıxarmış olar.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi (bundan sonra – Avropa Məhkəməsi) vergi qanunvericiliyi sahəsində “retroaktiv effekt” ilə bağlı göstərmişdir ki, vergi qanunvericiliyinin normalarının geriyyə şamil edilməsi effekti “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsinin pozulmasına səbəb ola bilər (The National & Provincial Building Society, the Leeds Permanent Building Society and the Yorkshire Building Society Birləşmiş Krallığa qarşı iş üzrə 23 oktyabr 1997-ci il tarixli Qərar).

Avropa Məhkəməsi Bulves AD Bolqarıstana qarşı iş üzrə 22 yanvar 2009-cu il tarixli Qərarında şikayətçi şirkətin dövlət tərəfindən müəyyən edilmiş normalara müvafiq vergiləri ödəməsinə və öz vəzifələrini

icra etməməsi haqda məlumatı olmamasını nəzərə alaraq hesab etmişdir ki, o qanuna müvafiq vergi güzəştlərini əldə edə bilərdi və ondan təkrarən vergi və dəbbə pulu tutula bilməz.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası 18 may 2016-cı il tarixli qərarlarında sığorta agentini “sığorta təşkilatı” anlayışına daxil edərək onları sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi olmaq hüququ olmayan şəxslərə aid etməklə yanlış nəticəyə gəlmişdir. Bununla da Məhkəmə Kollegiyası apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarlarını ləğv edərək yuxarıda qeyd edilən qanunvericilik normalarını onların məzmununa uyğun olmayan qaydada şərh etmiş, nəticədə Konstitusiyanın 29-cu maddəsinin I və II hissələrinin və 73-cü maddəsinin II hissəsinin tələbləri pozulmuşdur.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun bu Qərarında əks olunmuş hüquqi mövqeləri Qərarın qüvvəyə minməsindən sonra yaranan münasibətlərə, habelə hazırda məhkəmələrin icraatında olan mübahisələrə şamil olunur.

Yuxarıda göstərilənlərə əsasən Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu belə nəticəyə gəlir ki, A.Aslanov və L.Səbizovanın vergi orqanına qarşı vergi orqanının əlavə vergi məbləğinin hesablanması barədə qərarlarının ləğv edilməsi və sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi mükəlləfiyyətinin dəyişdirilməsinə qadağa qoyulması tələblərinə dair işlər üzrə Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 18 may 2016-cı il tarixli qərarları Konstitusiyanın 29-cu maddəsinin I və II hissələrinə, 73-cü maddəsinin II hissəsinə və Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin 96-cı maddəsinə uyğun olmadığından qüvvədən düşmüş hesab edilməlidir. İşlərə bu Qərara uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının inzibati və mülki prosessual qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada və müddətdə yenidən baxılmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin V və IX hissələrini, “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 52, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I :

1. Adil Aslanovun Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Bakı Vergilər Departamentinə qarşı vergi orqanının əlavə vergi məbləğinin hesablanması barədə qərarlarının ləğv edilməsi və sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi mükəlləfiyyətinin dəyişdirilməsinə qadağa qoyul-

ması tələbinə dair iş üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 18 may 2016-cı il tarixli qərarı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 29-cu maddəsinin I və II hissələrinə, 73-cü maddəsinin II hissəsinə və Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin 96-cı maddəsinə uyğun olmadığından qüvvədən düşmüş hesab edilsin. İşə bu Qərara uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının inzibati və mülki prosessual qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada və müddətdə yenidən baxılsın.

2. Leyla Səbizovanın Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi yanında Bakı Vergilər Departamentinə qarşı vergi orqanının 5 may 2015-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsi və sadələşdirilmiş vergi ödəyicisi mükəlləfiyyətinin bərpa edilməsi tələbinə dair iş üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 18 may 2016-cı il tarixli qərarı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 29-cu maddəsinin I və II hissələrinə, 73-cü maddəsinin II hissəsinə və Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin 96-cı maddəsinə uyğun olmadığından qüvvədən düşmüş hesab edilsin. İşə bu Qərara uyğun olaraq Azərbaycan Respublikasının inzibati və mülki prosessual qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada və müddətdə yenidən baxılsın.

3. Qərar dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.

4. Qərar “Azərbaycan”, “Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Bakinski raboçi” qəzetlərində və “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir oluna bilməz.

ИМЕНЕМ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

**П О С Т А Н О В Л Е Н И Е
ПЛЕНУМА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**О проверке соответствия постановлений Административно-
Экономической Коллегии Верховного Суда Азербайджанской
Республики от 18 мая 2016 года Конституции и законам
Азербайджанской Республики по жалобам
А.Асланова и Л.Сабизовой**

10 марта 2017 года

город Баку

Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики в составе Фархада Абдуллаева (председатель), Соны Салмановой, Судабы Гасановой, Ровшана Исмаилова, Джейхуна Гараджаева (судья-докладчик), Рафаэля Гваладзе, Махира Мурадова, Исы Наджафова и Кямрана Шафиева,

с участием секретаря суда – Фараида Алиева,

заявителей – Адила Асланова и его представителя Мухтара Мустафаева, Лейлы Сабизовой и ее представителя Джамала Гасанзаде,

представителя органа-ответчика – старшего консультанта Апарата Верховного Суда Азербайджанской Республики Наргиз Оджагвердиевой,

специалистов – судьи Бакинского апелляционного суда Сарвата Гусейнова, заведующую правовым отделом Министерства Экономики Азербайджанской Республики Анара Алиева, старшего специалиста Управления защиты потребителей и инвесторов Палаты по контролю за финансовыми рынками Азербайджанской Республики Эмина Салманова и ведущего юриста Управления правового обеспечения Палаты по Контролю за Финансовыми Рынками Азербайджанской Республики Турала Гаджиева, заместителей генерального директора Юридического департамента Министер-

ства Налогов Азербайджанской Республики Джаваншира Нуриева и Анара Рзаева,

в соответствии с частью V статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, рассмотрел в открытом судебном заседании, в порядке конституционного судопроизводства конституционное дело, по жалобам А.Асланова и Л.Сабизовой о проверке соответствия постановлений Административно-Экономической Коллегии Верховного Суда Азербайджанской Республики от 18 мая 2016 года Конституции и законам Азербайджанской Республики.

Заслушав доклад судьи Дж.Гараджаева по делу, выступления представителей заявителей и органа-ответчика, специалистов, а также представителей лица участвовавшего в качестве стороны в судебных инстанциях, изучив и обсудив материалы дела, Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

У С Т А Н О В И Л :

Адиль Асланов и Лейла Сабизова, обратившись в отдельности в Конституционный Суд Азербайджанской Республики (далее – Конституционный Суд), просили проверить соответствие постановлений Административно-Экономической Коллегии Верховного Суда Азербайджанской Республики от 18 мая 2016 года Конституции и законам Азербайджанской Республики (далее – Конституции).

Из жалоб и материалов дела, что А.Асланов и Л.Сабизова в разное время обратились в Бакинский Административно-Экономический суд номер 2 с исковыми заявлениями против Бакинского Налогового Департамента при Министерстве налогов Азербайджанской Республики (далее – Бакинский Налоговый Департамент) об отмене решений ответчика и восстановлении обязательств плательщика упрощенного налога.

Исковые заявления были обоснованы тем, что они занимались предпринимательской деятельностью в качестве страхового агента. Приступая к предпринимательской деятельности, они, являясь страховыми агентами, были зарегистрированы в налоговых органах как плательщики упрощенного налога. Хотя они в качестве налоговых агентов выплачивали в упрощенном порядке 4 процентный налог, налоговый орган потребовал у них выплаты подоходного налога, тем не менее, с дохода, полученного за последние 3 года. На-

логовый орган в своих решениях указал что, упомянутые страховые агенты занимались предпринимательской деятельностью без создания юридического лица, поэтому на основании статьи 101.3 Налогового Кодекса Азербайджанской Республики (далее – Налоговый Кодекс) с их налогооблагаемых доходов должен взиматься налог по ставке 20 процентов. Так, как они считаются страховой организацией, в соответствии со статьей 218.5.2 данного Кодекса не могут являться плательщиками упрощенного налога.

Решением Бакинского Административно-Экономического Суда номер 2 от 15 сентября 2015 года исковое требование А.Асланова было удовлетворено, решения Бакинского Налогового Департамента о начислении дополнительной суммы налога по 2013-2014 годам было отменено.

Решением Административно-экономической коллегии Бакинского апелляционного суда от 8 декабря 2015 года данное решение Бакинского административно-экономического суда номер 2 было оставлено без изменения, апелляционная жалоба, поданная ответчиком Бакинским Налоговым Департаментом отклонена.

Решением Административно-экономической коллегии Верховного суда от 18 мая 2016 года кассационная жалоба ответчика была удовлетворена, решение Административно-экономической коллегии Бакинского апелляционного суда от 8 декабря 2015 года отменено, иск А.Асланова отклонен.

Из жалобы и приложенных к ней документов другой заявительницы Л.Сабизовой как, решением Бакинского административно-экономического суда номер 2 от 7 августа 2015 года исковое требование было удовлетворено, решение ответчика Бакинского налогового Департамента от 5 мая 2015 года о начислении налогов отменено и обязанности Л.Сабизовой как плательщика упрощенного налога восстановлены.

Решением Административно-экономической коллегии Бакинского апелляционного суда от 8 декабря 2015 года данное решение суда первой инстанции оставлено в силе без изменений, апелляционная жалоба, поданная ответчиком Бакинским Налоговым Департаментом, была отклонена.

Решением Административно-экономической коллегии Верховного Суда от 18 мая 2016 года кассационная жалоба ответчика была удовлетворена, решение Административно-экономической кол-

легии Бакинского апелляционного суда от 8 декабря 2015 года отменено, иск Л.Сабизовой отклонен.

Суд кассационной инстанции обосновал оба своих решения тем, что понятие “страховой агент” входит в понятие “страховые организации”, кроме того, при страховании ценных бумаг он становится участником рынка ценных бумаг, поэтому с него должен удерживаться подоходный налог.

Заявители считают, что решениями суда кассационной инстанции были нарушены требования статей 29 и 73 Конституции и статьи 218.5.2 Налогового Кодекса.

Заявители обосновали свои конституционные жалобы тем, что осуществляют свою деятельность в качестве страхового агента как физическое лицо, зарегистрированы в налоговых органах как плательщики упрощенного налога, что их деятельность не может приравниваться к деятельности страховых организаций.

Пленум Конституционного Суда, принимая во внимание то, что предмет жалоб относится к одному и тому же вопросу (лишение страхового агента права являться плательщиком упрощенного налога), признал целесообразным в соответствии с частью I статьи 17 Внутреннего Устава Конституционного Суда, объединить их в одно производство.

Пленум Конституционного Суда в связи с жалобами считает необходимым отметить следующее.

В соответствии с частями I и II статьи 29 Конституции, каждый имеет право собственности. Ни один вид собственности не превагирует над другими. Право собственности, в том числе право частной собственности, охраняется законом.

Закрепляя права собственности, Конституция одновременно гарантирует обеспечение данного права эффективными средствами. В демократическом обществе защита права собственности в полном объеме расценивается как одна из высших ценностей, присущих правовому государству.

Отраженные в Конституции права и свободы охватывают также ответственность и обязанности каждого перед обществом и другими лицами, ограничиваются установленными законодательством основаниями.

В соответствии со статьей 73 Конституции, выплачивать установленные законом налоги и другие государственные сборы в пол-

ном объеме и своевременно является долгом каждого. Никто не может быть принужден выплачивать налоги и другие государственные сборы при отсутствии предусмотренных законом оснований и сверх объема, указанного в законе.

Обязанность платить налоги в первую очередь устанавливает обязанность общественно-правового характера индивида перед государством и как безоговорочное требование государства распространяется на всех налогоплательщиков. В данной обязанности налогоплательщика находят свое отражение публичные интересы всех членов общества. Поэтому государство в целях защиты прав и законных интересов не только налогоплательщиков, но и других членов общества, обязано принимать законные меры в области регулирования налоговых правоотношений.

С другой стороны, часть II статьи 73 Конституции предусматривает в качестве основного условия налоговых отношений установление лишь законодательством выплаты налогов и других государственных сборов.

В своем Постановлении “О толковании статей 78.3, 85.4, 90.3 и 93.1.1 Налогового Кодекса Азербайджанской Республики от 12 января 2011 года Пленум Конституционного Суда заявил, что требования налогового органа и обязанности налогоплательщика вытекают не из договора, а из закона. Именно по этой причине каждое требование налоговых органов против налогоплательщиков могут выдвигаться, лишь основываясь на нормах действующего законодательства.

В соответствии со статьей 3.8 Налогового Кодекса, ни на кого не может быть возложена обязанность уплачивать налоги, обладающие установленными настоящим Кодексом признаками налогов и не установленные настоящим Кодексом либо установленные по иным правилам, чем это определено настоящим Кодексом.

Согласно же статье 3.11 данного Кодекса все противоречия и неясности в законодательстве о налогах толкуются в пользу налогоплательщика.

Постановлением Пленума Верховного Суда Азербайджанской Республики “О некоторых вопросах практики применения налогового законодательства экономическими судами” от 27 ноября 2003 года судам было рекомендовано, при рассмотрении дел связанных с налогами на основании статьи 3.11 Налогового Кодекса, неясно-

сти по делу, все противоречия и неясности в налоговом законодательстве, а также наличие неустранимых сомнений в виновности налогоплательщика в нарушении налогового законодательства, толковать в пользу налогоплательщика.

Следует отметить что, ясность и определенность законодательных норм регулирующих полномочия, обязанности и права субъектов в современных рыночных отношениях имеют особое значение.

В соответствии со статьей 13.1 Налогового Кодекса, понятия гражданского, семейного и иных отраслей законодательства Азербайджанской Республики, используемые в настоящем Кодексе, применяются в том значении, в каком они приняты в этих отраслях законодательства, если иное не предусмотрено настоящим Кодексом.

В этом контексте для разрешения поднятых в жалобе вопросов, в первую очередь, необходимо обратившись к соответствующим законодательным актам, внести ясность в понятия страховых отношений, “страховая организация” и “страховой агент”.

На основании статьи 884.1 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики (далее – Гражданский Кодекс) страховые отношения основываются на передаче или распределении рисков в сфере защиты имущественных интересов, связанных с имуществом, жизнью, здоровьем, гражданской ответственностью, не запрещенной законом деятельностью, в том числе с предпринимательской деятельностью страхователя или застрахованного.

Согласно статье 884.2 Гражданского Кодекса, субъекты страховых отношений – лица, являющиеся сторонами договора страхования или перестрахования, либо обладающие правами и (или) обязанностями по осуществлению такого договора. В статье 883.1 данного Кодекса, где раскрывается понятие страхового договора указано, что договор страхования – соглашение, в котором закрепляются условия принятия страховщиком на себя обязательства выплаты на основании определенного случая возмещения или согласованной денежной суммы за причиненный ущерб, убытки в связи с рисками, которым может подвергнуться объект страхования, взамен уплаты страхователем соответствующего страхового взноса. Статьи же 884.3 и 884.4 данного Кодекса именуют страховщика и страхователя сторонами договора страхования.

В соответствии со статьями 937.1, 937.2 и 938.1 Гражданского Кодекса, Договор страхования (перестрахования) может быть заключен как прямо между сторонами, так и посредством услуг страховых посредников – страховых агентов или страховых брокеров. Страховщик может пользоваться посредническими услугами путем заключения договора поручительства выступающего от его имени страхового агента. В определенных страховых операциях, если договор страхования заключается посредством страхового агента, он может заключить договор от имени страховщика только на основании полномочий, представленных ему в письменной форме.

Согласно статье 5.2 Закона Азербайджанской Республики “О страховой деятельности” (далее – Закон “О страховой деятельности”) профессиональными участниками страхового рынка являются страховщики, перестраховщики, страховые посредники, актуарии, независимые аудиторы, независимые эксперты и юридические лица, осуществляющие вспомогательную деятельность в сфере страхования.

В статьях 82.1 и 82.2 указано, что страховыми посредниками считаются страховые агенты и страховые брокеры. Страховой агент – физическое, либо юридическое лицо, оказывающее посредническую деятельность от имени страховщика и в рамках предоставленных им полномочий при заключении, продлении или обновлении договоров страхования, а также проведении переговоров между сторонами. Страховой агент может осуществлять деятельность в качестве страхового агента нескольких страховщиков.

Как видно из выше отмеченных норм законодательства, страховой агент не считается стороной договора страхования и не несет перед страхователем никаких обязательств, связанных со страховым риском. Хотя деятельность страхового агента отнесена к страховой деятельности, а страховые агенты отнесены к профессиональным участникам страхового рынка, тем не менее их нельзя считать “страховой организацией”.

Так, в статье 1 утратившего силу Закона Азербайджанской Республики “О страховании” было дано следующее определение страховщику: “Страховщик – страховая организация, являющаяся юридическим лицом, созданным только в целях осуществления страховой и перестраховой деятельности, получившим в определенном законодательством порядке специальное разрешение”.

Несмотря на то, что понятие “Страховая организация” в действующем в настоящее время Законе “О страховой деятельности” не используется, тем не менее, оно используется в статье 312.2 Гражданского Кодекса. Согласно данной статье, если вещь застрахована после ухудшения обстановки, страховая организация вправе выплатить страхователю страховую сумму только при уведомлении ипотекодержателя о факте убытков. Кроме того, статья 1.1.3 Закона “О страховой деятельности” определяя понятие страховщика указывает, что страховщик – местное юридическое лицо, являющееся стороной договора страхования и обладающее соответствующей лицензией на осуществление страховой деятельности на основании настоящего Закона, на котором в случае наступления страхового случая, предусмотренного в договоре страхования, лежит обязательство по выплате страхового возмещения в порядке, предусмотренном законами об обязательном страховании или договором.

Таким образом, из вышеуказанных норм законодательства можно прийти к такому выводу, что над страховой организацией, подразумевается юридическое лицо (страховая компания), который имеет обязательство перед клиентами по выплате страхового возмещения. У страхового же агента такого обязательства нет, его работа заключается лишь в осуществлении посредничества в продаже страховой продукции. Страховой агент не несет ответственности за выполнение страховщиком своих обязательств по договору страхования и выплату страхового возмещения. Кроме того страховой агент не может свободно заключать договор страхования без страховщика, либо без заключения со страховщиком договора относительно услуг страхового агента.

Следует отметить, что хотя Законом Азербайджанской Республики от 21 декабря 2012 года “О внесении изменений в Налоговый Кодекс Азербайджанской Республики” слова “страховая организация” используемые в статье 116.1 Налогового Кодекса заменены словом “страховщик”, тем не менее в статье 218.5.2 данного Кодекса слова “страховая организация” были оставлены без изменения.

Вместе с тем необходимо отметить, что учитывая то, что страховщик является общественно значимой структурой, несет обязательства перед страхователями по заключенным договорам страхо-

вания, законодатель в целях защиты интересов страхователей, а также государства установил для страховщиков конкретные требования, касающиеся акционеров, корпоративного управления, совокупного капитала и др. вопросов. Так, на основании статьи 7.6 Закона “О страховой деятельности”, страховщик, являясь юридическим лицом, являющимся коммерческой организацией, может осуществлять свою деятельность только в организационно-правовой форме открытого акционерного общества.

Однако действующее законодательство не ставит в отличие от страховщика специального требования относительно к юридической формы страхового агента, как субъекта предпринимательства. На основании статьи 82.7 Закона “О страховой деятельности”, страховые посредники являющиеся юридическим лицом могут обладать любой организационно-правовой формой.

Исходя из норм существующего законодательства, Пленум Конституционного Суда отмечает, что страховой агент, выполняет посредническую функцию при заключении договоров страхования, поэтому его статус в страховых отношениях носит факультативный характер. Именно по этой причине страховой агент не считается стороной по договору страхования, не несет основных обязательств и не входит в понятие “страховая организация”.

Деятельность страхового агента связана с финансовыми отношениями. На основании статьи 13.2.14.7 Налогового Кодекса, операции страхования и перестрахования, а также услуги страхового агента и страхового брокера в связи с этими операциями включены в ряд финансовых услуг. Налоговый Кодекс не запрещает субъектам, занимающимся финансовыми услугами, являться плательщиками упрощенного налога.

В то же время следует отметить, что посредством распределения налогов по видам государство проводит сбалансированную экономическую и финансовую политику. Деление предпринимательской деятельности на малое, среднее и крупное предпринимательство, в том числе преследует цель обеспечить в установленном законом порядке добровольную и прозрачную уплату налогов. В целях развития свободного предпринимательства в особенности малого предпринимательства, государство пропорционально применяет льготные выплаты (упрощенный налог и пр.) относительно данного вида деятельности.

Упрощенный налог направлен на развитие малого предпринимательства и служит созданию для налогоплательщиков легких, обобщенных условий уплаты налогов в данной сфере. В налоговом законодательстве к кругу субъектов малого предпринимательства отнесены лица, ежемесячный объем налогооблагаемых операций у которых составляет менее 200.000 манат.

На основании статьи 218.1. Налогового Кодекса, правом стать плательщиком упрощенного налога обладают следующие лица:

- лица, которые не зарегистрированы в целях НДС с учетом положений главы XI настоящего Кодекса и у которых объем налогооблагаемых операций в течение любого месяца (месяцев) последовательного 12-месячного периода составляет 200.000 и менее манат;
- лица, занимающиеся торговой деятельностью и (или) деятельностью по общественному питанию, у которых объем налогооблагаемых операций в течение любого месяца (месяцев) последовательного 12-месячного периода превышает 200.000 манат;
- лица, занимающиеся деятельностью по строительству зданий (юридические или физические лица, которые за счет своих или привлеченных средств, посредством собственных ресурсов или путем привлечения соответствующего специализированного профессионального заказчика или подрядчика строят здания для удовлетворения индивидуальных (личных) нужд населения или в коммерческих целях, а также которые являются собственниками этой стройки или завершенного объекта).

Согласно статье 218.5. Налогового Кодекса, нижеследующие лица не обладают правом стать плательщиком упрощенного налога: лица, производящие подакцизные товары; кредитные и страховые организации, инвестиционные фонды, профессиональные участники рынка ценных бумаг, ломбарды; негосударственные пенсионные фонды; лица, получающие доход от сдачи имущества в аренду и от роялти; субъекты естественной монополии, установленные соответствующим органом исполнительной власти; лица, у которых на начало года остаточная стоимость основных средств, находящихся в их собственности, превышает 1.000.000 манат (за исключением лиц, указанных в статьях 218.1.2, 218.1.3 и 218.4 настоящего Кодекса).

Таким образом, Налоговый Кодекс наделяет субъекты занимающиеся малым предпринимательством правом свободного выбора метода упрощенного налога, а с другой стороны в статье 218.5 данного Кодекса запрещает использование этого метода субъектам по сути с большим оборотом средств, т.е. банкам, страховым организациям, инвестиционным фондам, ломбардам и др.

Как уже было отмечено, страховой агент по сути считается субъектом малого предпринимательства и осуществляя посредническую функцию в страховых отношениях, получает вознаграждение в виде комиссии. Комиссионное вознаграждение, полученное страховым агентом, не может полностью считаться его доходом, так как при выполнении страховым агентом посреднических функций предусматриваются также определенные расходы (организационная работа, канцелярские дела, транспорт и пр.) и в этом отношении часть комиссионного вознаграждения используется на возмещение данных расходов. На основании этого следует отметить, что полный объем полученного страховым агентом комиссионного вознаграждения не может считаться объектом уплаты налогов.

На основании статьи 24.0.1 Налогового Кодекса, налоговые органы обязаны контролировать правильность исчисления, полноту и своевременность уплаты налогов, полностью и точно соблюдать законодательство о налогах. При каком-либо нарушении закона со стороны налогоплательщика, налоговые органы должны своевременно это выявить, доказать вину и привлечь к ответственности.

В соответствии со статьей 94.0 Налогового Кодекса, при ошибочности расчетов налогоплательщика бремя доказывания ошибочности исчисления налога возлагается на налоговый орган, а при ошибочности расчетов налогового органа – на налогоплательщика.

Следует учесть, что в налоговых отношениях существует “презумпция добросовестности”. На основании данной презумпции получение каждым налогоплательщиком возможность выплачивать льготный налог в экономическом отношении оправдывает себя, а отчеты представленные им в налоговых декларациях, по сути должны приниматься такими, как есть. Если налоговыми органами в соответствующем порядке не оспариваются полнота, правильность, официальность документов, требуемых для выплаты льготного налога, представляемых налогоплательщиком налоговым органам в соответствии с законодательством, то данные сведения да-

ют основание полагать, что налогоплательщик вправе получить налоговые льготы.

Таким образом, если у плательщиков упрощенного налога нет правовых оснований для использования данного метода уплаты налогов, налоговые органы в соответствии со статьей 94.0 Налогового Кодекса должны доказать этот факт и проконтролировать своевременную и полную уплату подоходного налога. В противном случае, если согласившись с уплатой страховым агентом налога на основании метода упрощенного налога и признав по истечении длительного времени (более 3-х лет), использование данного метода незаконным, применение к данному субъекту финансовой санкции без учета его невиновности, приведет к нарушению требований статьи 54 Налогового Кодекса.

Европейский Суд по правам человека (далее – Европейский Суд) указал в связи с “ретроактивным эффектом” в области налогового законодательства, что эффект обратной силы норм налогового законодательства может стать причиной нарушения статьи 1 Протокола 1 Европейской Конвенции “О защите прав человека и основных свобод” (Постановление от 23 октября 1997 года по делу *The National & Provincial Building Society, the Leeds Permanent Building Society and the Yorkshire Building Society vs United Kingdom*).

Европейский Суд в решении по делу *Vulves AD* против Болгарии от 22 января 2009 года принимая во внимание, что компания-заявитель выплачивала налоги в соответствии с нормами установленными государством и не знала о неисполнении своих обязанностей, признал, что она могла получить налоговую льготу в соответствии с законом, и с нее не могут быть повторно удержаны налоги и пеня.

Административно-экономическая коллегия Верховного Суда в постановлениях от 18 мая 2016 года пришла к неверному выводу, включив страхового агента в понятие “страховая организация”, и отнеся его тем самым к лицам, не имеющим права являться плательщиками упрощенного налога. Таким образом, Судебная коллегия, отменив решение суда апелляционной инстанции, истолковала вышеотмеченные нормы законодательства в порядке, несоответствующем их содержанию, в итоге оказались нарушены требования частей I и II статьи 29 и части II статьи 73 Конституции.

Правовые позиции Пленума Конституционного Суда, отраженные в настоящем Постановлении, распространяются на отношения, возникающие после вступления Постановления в силу, а также споры, находящиеся в настоящее время в производстве судов.

На основании вышеуказанного Пленум Конституционного Суда приходит к такому выводу, что из-за несоответствия постановлений Административно-экономической коллегии Верховного Суда от 18 мая 2016 года по делам относительно требований А.Асланова и Л.Сабизовой против налогового органа касающихся отмены решений налогового органа начислении дополнительной суммы налога и запрета на изменение обязанностей плательщика упрощенного налога частям I и II статьи 29, части II статьи 73 Конституции и статье 96 Административно-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики следует считать их утратившими силу. Дела должны быть пересмотрены в соответствии с настоящим Постановлением в порядке и сроки, установленные административным и гражданским процессуальным законодательством Азербайджанской Республики.

Руководствуясь частями V и IX статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, статьями 52, 62, 63, 65-67 и 69 Закона Азербайджанской Республики “О Конституционном Суде”, Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики.

П О С Т А Н О В И Л :

1. Из-за несоответствия постановления Административно-экономической коллегии Верховного Суда Азербайджанской Республики от 18 мая 2016 года по делу Адиля Асланова против Бакинского налогового департамента при Министерстве Налогов Азербайджанской Республики относительно требований касающихся отмены решений налогового органа о начислении дополнительной суммы налога и запрета на изменение обязанностей плательщика упрощенного налога частям I и II статьи 29, части II статьи 73 Конституции Азербайджанской Республики и статье 96 Административно-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики считать его утратившим силу. Дело пересмотреть в соответствии с настоящим Постановлением в порядке и сроки, установленные адми-

нистративным и гражданским процессуальным законодательством Азербайджанской Республики.

2. Из-за несоответствия постановления Административно-экономической коллегии Верховного Суда Азербайджанской Республики от 18 мая 2016 года по делу Лейлы Сабизовой против Бакинского налогового департамента при Министерстве налогов Азербайджанской Республики относительно требований касающихся отмены решений налогового органа о начислении дополнительной суммы налога и запрета на изменение обязанностей плательщика упрощенного налога частям I и II статьи 29, части II статьи 73 Конституции Азербайджанской Республики и статье 96 Административно-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики считать его утратившим силу. Дело пересмотреть в соответствии с настоящим Постановлением в порядке и сроки, установленные административным и гражданским процессуальным законодательством Азербайджанской Республики.

3. Постановление вступает в силу со дня опубликования.

4. Постановление опубликовать в газетах “Азербайджан”, “Республика”, “Халг газети”, “Бакинский рабочий” и “Вестнике Конституционного Суда Азербайджанской Республики”.

5. Постановление является окончательным и не может быть отменено, изменено или официально истолковано ни одним органом или лицом.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA
MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN
Q Ə R A R I****“Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan
Respublikası Qanununun 15-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair****28 mart 2017-ci il****Bakı şəhəri**

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Südabə Həsənova, Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze və Kamran Şəfiyevdən (məruzəçi-hakim) ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi – Elməddin Hüseynovun,

maraqlı subyektlərin nümayəndələri – Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin hakimi Xəyalə Cəmilova və Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının İqtisadi qanunvericilik şöbəsinin baş məsləhətçisi Vasif Əmiraslanovun,

ekspert – Bakı Dövlət Universitetinin Konstitusiya hüququ kafedrasının dosenti, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Sübhan Əliyevin,

mütəxəssislər – Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi Xəqani Məmmədov və Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin Hüquq şöbəsinin müdiri Oktay Həsənovun iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə müvafiq olaraq xüsusi konstitusiya icraatı üzrə açıq məhkəmə iclasında “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 8.0.1 və 15-ci maddələrinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 29-cu maddəsinin I, II və III hissələrinin tələbləri baxımından şərh edilməsinə dair Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin müraciəti əsasında konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim K.Şəfiyevin məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələrinin və mütəxəssislərin çıxışlarını, ekspertin rəyini dinləyib, iş

materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumu

M Ü Ə Y Y Ə N E T D İ :

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiyaya Məhkəməsi) müraciət edərək “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra – “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanun) 8.0.1 və 15-ci maddələrinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiyaya) 29-cu maddəsinin I, II və III hissələrinin tələbləri baxımından şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Müraciətdə göstərilir ki, Şabran rayon Pirəbədil bələdiyyəsi Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin 5 saylı Ərazi İdarəsinə (bundan sonra – DƏDRX-in 5 saylı Ərazi İdarəsi) qarşı iddia ərizəsi ilə Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə müraciət edərək, Şabran rayon Pirəbədil bələdiyyəsinin 30 iyun 2014-cü il tarixli iclas protokolunun qərarı ilə sənədləşdirilməsi nəzərdə tutulmuş Zöhramlı kəndində yerləşən sahəsi 300 kv.m. olan torpaq sahəsi üzərində Şabran rayon Pirəbədil bələdiyyəsinin mülkiyyət hüququnun daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində dövlət qeydiyyatına alınması və bununla bağlı müvafiq çıxarışın Şabran rayon Pirəbədil bələdiyyəsinə təqdim edilməsi öhdəliyinin cavabdehin üzərinə qoyulmasını xahiş etmişdir.

Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 29 iyul 2016-cı il tarixli qərarı ilə iddia təmin edilmiş və həmin torpaq sahəsi üzərində Şabran rayon Pirəbədil bələdiyyəsinin mülkiyyət hüququnun daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində dövlət qeydiyyatına alınaraq çıxarışın verilməsi cavabdehin üzərinə vəzifə olaraq qoyulmuşdur.

Birinci instansiya məhkəməsi iddia tələbini təmin edərkən belə qənaətə gəlmişdir ki, “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 15-ci maddəsində ayrılmış torpaq sahəsinin hansı kateqoriya torpaqlara aid olduğunun göstərilməməsi hüquqların dövlət qeydiyyatına alınmasından imtinanın əsası kimi müəyyən edilməmişdir.

DƏDRX-in 5 saylı Ərazi İdarəsi apellyasiya şikayəti verərək, Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin həmin qərarının ləğv edilməsini xahiş etmişdir. Apellyasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, Pirəbədil bələdiyyəsinin xəritəsində ayrılmış ərazinin hansı kateqoriya torpaq-

lara aid olduğu göstərilmədiyindən həmin torpaq sahəsinin təyinatını müəyyən etmək mümkün deyildir və bu səbəbdən “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 11.1 və 15-ci maddələrinə əsasən iddia təmin olunmamalıdır.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi hesab etmişdir ki, cavabdeh tərəfindən torpaq sahəsinin təyinatının müəyyən edilməsinin mümkün olmaması səbəbindən hüquqların dövlət qeydiyyatına alınmasından imtina edilməsi konstitusiya hüquqlarının pozulmasına gətirib çıxara bilər.

Müraciətdənin fikrincə, belə müraciətlərə münasibətdə inzibati orqan tərəfindən inzibati icraat “İnzibati icraat haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun (bundan sonra – “İnzibati icraat haqqında” Qanun) tələblərinə uyğun şəkildə aparılmalı, torpaq sahəsinin hansı kateqoriyaya aid edildiyi araşdırılmalı və yalnız bundan sonra obyektiv, qanuni və əsaslı inzibati akt qəbul edilməlidir. Məhkəmə həmçinin qeyd edir ki, inzibati orqan bəzi hallarda “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 15.1.1 və 15.1.5-ci maddələrinə təhrif etməklə istinad edərək hüquqların dövlət qeydiyyatına alınmasından imtina edir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin qənaətinə görə, təcrübədə yaranan qeyri- müəyyənliyin aradan qaldırılması və insan hüquq və azadlıqlarının pozulmasının qarşısının alınması məqsədilə “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 8.0.1 və 15-ci maddələrinin şərh edilməsinə zərurət yaranmışdır.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu xüsusi konstitusiya icraatı üzrə işi araşdıraraq belə qənaətə gəlir ki, müraciətdə qaldırılan məsələnin düzgün həll edilməsi üçün “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 15-ci maddəsi Konstitusiyanın 29-cu maddəsinin VI hissəsinin tələbləri nəzərə alınmaqla şərh edilməlidir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu müraciətlə əlaqədar aşağıdakıları qeyd etməyi zəruri hesab edir.

Azərbaycan Respublikasında mülkiyyət toxunulmazdır və dövlət tərəfindən müdafiə olunur. Hər kəsin mülkiyyət hüququ vardır. Mülkiyyətin heç bir növünə üstünlük verilmir. Mülkiyyət hüququ, o cümlədən xüsusi mülkiyyət hüququ qanunla qorunur. Hər kəsin mülkiyyətində daşınar və daşınmaz əmlak ola bilər. Mülkiyyət hüququ mülkiyyətçinin təkbaşına və ya başqaları ilə birlikdə əmlaka sahib olmaq, əmlakdan istifadə etmək və onun barəsində sərəncam vermək hüquqlarından ibarətdir. Heç kəs məhkəmənin qərarı olmadan mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz (Konstitusiyanın 13-cü maddəsinin I hissəsi və 29-cu maddəsinin I, II, III və IV hissələri).

Mülkiyyət hüququ “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın (bundan sonra – Konvensiya) 1 saylı Protokolunun 1-ci maddəsində də öz əksini tapmışdır.

Konstitusiya Məhkəməsinin mülkiyyət hüququ ilə bağlı formalaşdırdığı hüquqi mövqeyi ondan ibarətdir ki, bu hüququn məzmunu Konstitusiyanın 13-cü maddəsinin müddəaları nəzərə alınmaqla başa düşülməlidir. Vətəndaş cəmiyyətinin mühüm institutu olan mülkiyyət iqtisadiyyatın inkişafının əsasını təşkil edən ən vacib amillərdəndir. Buna görə də mülkiyyət Konstitusiyanın 13-cü maddəsi ilə toxunulmaz elan olunaraq dövlət tərəfindən qorunur. Mülkiyyət hüququ isə cəmiyyətdəki hər bir fərdin azadlığının əsası kimi çıxış edir, şəxsiyyətin inkişafı və azad sahibkarlıq üçün zəruri şərtidir. Dövlət mülkiyyət hüququnun səmərəli həyata keçirilməsinə qanunsuz müdaxilələrdən çəkinməli və onların qarşısını almalıdır (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 107-2.1 və 107-5.1-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” 16 dekabr 2011-ci il tarixli Qərarı).

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi (bundan sonra – Avropa Məhkəməsi) mülkiyyət hüququna müdaxilə ilə bağlı qeyd etmişdir ki, Konvensiyanın 1 saylı Protokolunun 1-ci maddəsinin ən mühüm və əsas tələbi ondan ibarətdir ki, dövlət orqanı tərəfindən mülkiyyətə istənilən müdaxilə tam qanuni olmalıdır. Konvensiya baxımından qanunçuluğun tələbi – dövlətdaxili hüquq normalarının qanunun aliliyi prinsipi ilə uzlaşması deməkdir (“Kushoglu Bolqarıstana qarşı” iş üzrə 10 may 2007-ci il tarixli Qərar).

Konstitusiyanın 60-cı maddəsinin I və II hissələrinə əsasən, hər kəsin hüquq və azadlıqlarının inzibati qaydada və məhkəmədə müdafiəsinə təminat verilir. Hər kəsin hüququ var ki, onun işinə qərəzsiz yanaşıl-sın və həmin işə inzibati icraat və məhkəmə prosesində ağılabatan müddətdə baxılsın.

İnzibati ədliyyənin əsas məqsədlərindən biri dövlət idarəçiliyi sahəsində insanın subyektiv hüquqlarının müdafiəsidir. İnzibati sahədə subyektiv hüquqlar, bir qayda olaraq, şəxsin hüquqi norma ilə müəyyən edilmiş çərçivədə davranış azadlığını, müəyyən sosial təzminatlardan istifadə etmək imkanını, müəyyən hərəkətləri etmək və digərlərindən müəyyən hərəkətlərin edilməsini tələb etmək səlahiyyətlərini, hüquqlarının müdafiəsi üçün inzibati orqanlara və məhkəmələrə müraciət etmək hüququnu əhatə edir.

Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 87.2-ci və Azərbaycan Respublikası İnzibati-

Prosessual Məcəlləsinin 2.1-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” 4 aprel 2012-ci il tarixli Qərarında formalaşdırdığı hüquqi mövqeyə görə, inzibati hüquq münasibətləri (idarəçilik sahəsində ümumi (publik) hüquq münasibətləri) dövlət idarəçiliyi və ya yerli özünüidarəetmə sahəsində yaranır və bilavasitə dövlət idarəetmə fəaliyyətinin həyata keçirilməsi prosesində inzibati orqanların vəzifə və səlahiyyətlərinin yerinə yetirilməsi ilə bağlıdır.

Azərbaycan Respublikasında inzibati orqanlar tərəfindən insan hüquq və azadlıqlarına əməl olunmasını təmin etmək və qanunun aliliyinə nail olmaq məqsədilə “İnzibati icraat haqqında” Qanun qəbul edilmişdir. Bu Qanun inzibati aktların qəbul edilməsi, icra olunması və ya ləğv edilməsi ilə bağlı inzibati orqanlar tərəfindən həyata keçirilən fəaliyyətin hüquqi əsaslarını, prinsiplərini və prosedur qaydalarını müəyyən edir.

“İnzibati icraat haqqında” Qanunun 24-cü maddəsinə əsasən, inzibati orqan inzibati icraat zamanı işin düzgün həlli üçün əhəmiyyət kəsb edən bütün faktiki halları hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırmağa borcludur. İnzibati orqan maraqlı şəxslərin xeyrinə olan halların araşdırılmasından və nəzərə alınmasından imtina edə bilməz. İnzibati icraat zamanı işin bütün hallarının araşdırılması inzibati orqanın xidməti vəzifəsindən irəli gəlir. Araşdırmanın üsulu və həcmi inzibati orqan tərəfindən müəyyən edilir. İnzibati orqan maraqlı şəxslərin izahatları ilə və təqdim etdiyi sübutlarla bağlı deyildir. Təqdim olunmuş sübutlar yetərli olmadıqda, inzibati orqan öz təşəbbüsü ilə əlavə sübutlar toplamağa borcludur.

Həmin Qanunun 15-ci maddəsinə görə, qanunla məcburi şərt kimi nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, yalnız formal tələblərə əməl olunmasını təmin etmək məqsədilə inzibati orqanlar tərəfindən fiziki və hüquqi şəxslərin üzərinə bu və ya başqa öhdəliklərin qoyulması qadağandır. Qanunda birbaşa nəzərdə tutulmadığı hallarda fiziki və ya hüquqi şəxslər tərəfindən formal tələblərə əməl olunmaması və ya lazımı qaydada əməl olunmaması inzibati orqanlar tərəfindən müvafiq qərarın qəbul olunmasından imtina üçün əsas ola bilməz.

“İnzibati icraat haqqında” Qanunun 23.1-ci maddəsində göstərilir ki, inzibati orqan ərizə, şikayət və ya vəsatətlərin verilməsində, ərizə, şikayət və ya vəsatətlərdə buraxılmış səhvlərin aşkar edilməsində və onların aradan qaldırılmasında maraqlı şəxsə yardım etməyə, inzibati icraatda iştirak edən şəxsin malik olduğu hüquq və vəzifələri ona izah etməyə borcludur.

Qanunun 32.2-ci maddəsinə müvafiq olaraq isə ərizəçi qanun və digər normativ hüquqi aktlarda nəzərdə tutulan və işin həlli üçün zəruri olan sənədləri və ya məlumatları təqdim etmədiyi halda, inzibati orqan əlavə sənədlərin və ya məlumatların təqdim olunmasını tələb edə bilər.

“İnzibati icraat haqqında” Qanunun qeyd olunan normalarından görünür ki, inzibati orqan hər bir müraciəti hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırmalı, formal səbəblərə görə müvafiq qərarın qəbul olunmasından imtina etməməli və maraqlı şəxsə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş bütün vasitələrdən istifadə etməklə yardım göstərməli, eləcə də inzibati icraatda iştirak edən şəxsin malik olduğu hüquq və vəzifələri ona izah etməlidir.

Daşınmaz əmlaka hüquqların dövlət qeydiyyatı Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi (bundan sonra – Mülki Məcəllə) və “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunla müəyyən edilmiş qaydada inzibati orqan olan Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidməti tərəfindən həyata keçirilir.

Mülki Məcəllənin 139-cu maddəsinə əsasən, mülkiyyət hüququ və daşınmaz əmlaka digər hüquqlar, bu hüquqların məhdudlaşdırılması, əmələ gəlməsi, başqasına keçməsi və xitamı dövlət qeydiyyatına alınmalıdır. Mülkiyyət hüququ, istifadə hüququ, ipoteka, servitutlar, habelə daşınmaz əmlaka digər hüquqlar bu Məcəllədə və qanunvericilikdə nəzərdə tutulan hallarda qeydə alınmalıdır. Daşınmaz əmlaka hüquqlar yalnız qanunvericilikdə nəzərdə tutulan hallarda dövlət qeydiyyatına alınmalıdır. Daşınmaz əmlaka hüquqların dövlət qeydiyyatı müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada tərtib edilən və aparılan daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində həyata keçirilir.

Həmin Məcəllənin 238.1-ci maddəsinə görə, torpaq daşınmaz əmlak kimi mülkiyyət hüququnun obyektidir. Torpaq sahəsinin ərazi sərhədləri daşınmaz əmlakın dövlət reyestrinin ixtiyarlı şəxsinin mülkiyyətçiyə verdiyi sənədlər əsasında təyin edilir.

Daşınmaz əmlaka, o cümlədən torpağa mülkiyyət hüququ və onunla bağlı digər hüquqların dövlət qeydiyyatı, habelə Azərbaycan Respublikası ərazisi üzrə vahid olan daşınmaz əmlakın dövlət reyestrinin aparılması qaydaları “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunla müəyyən edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində təsbit edilmiş mülkiyyət hüququnun təminatı mexanizmi məhz daşınmaz əmlakın dövlət

reyestrində qeydiyyat əsasında həyata keçirilir. Daşınmaz əmlaka aid olan məlumatların vahid dövlət reyestrində qeydiyyatı həm dövlət, həm də mülkiyyətçilərin mənafelərinin qorunması baxımından vacibdir. Daşınmaz əmlakın dövlət qeydiyyatı nəticəsində şəxsin qanuni əsaslarla əldə etdiyi müvafiq daşınmaz əmlaka mülkiyyət hüququnun tanınması bu hüququn pozulmasının qarşısını alır. Daşınmaz əmlakın dövlət qeydiyyatı əmlaka dair mülkiyyət hüququnu təsdiqləyən sənədlərin həqiqiliyinə və əsaslılığına təminat kimi qiymətləndirilir. Dövlət orqanlarının bu istiqamətdəki fəaliyyətinin əsas məqsədlərindən biri isə hər kəsin hüquq və qanuni mənafelərinin qorunmasıdır. Bu baxımdan qeyd olunan sahədə dövlət orqanlarına həvalə edilmiş səlahiyyətlərin həyata keçirilməsi nəticəsində hər bir fiziki və ya hüquqi şəxsin hüquqlarının, o cümlədən mülkiyyət hüquqlarının tam həcmdə reallaşdırılmasının əsassız olaraq məhdudlaşdırılmasının yolverilməzliyi də xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

“Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 2.1 və 2.2-ci maddələrinə əsasən, daşınmaz əmlaka mülkiyyət və digər əşya hüquqlarının dövlət qeydiyyatı Mülki Məcəlləyə uyğun olaraq daşınmaz əmlaka hüquqların əmələ gəlməsinin, məhdudlaşdırılmasının (yüklülüyünün) başqasına keçməsinin və bu hüquqlara xitam verilməsinin dövlət tərəfindən tanınması və təsdiq edilməsi barədə hüquqi aktdır. Mülki Məcəllə ilə və bu qanunla müəyyən edilmiş qaydada daşınmaz əmlak üzərində hüquqların qeydiyyatı daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində aparılır.

Daşınmaz əmlak üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatı üçün əsaslar Mülki Məcəllənin 139-1 və “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 8-ci maddələrində müəyyən olunmuşdur. Qanunun həmin maddəsinə əsasən, daşınmaz əmlak üzərində hüquqların əmələ gəlməsinin, başqasına keçməsinin, məhdudlaşdırılmasının (yüklülüyünün) və xitam verilməsinin dövlət qeydiyyatı üçün qanunla müəyyən edilmiş qaydada icra hakimiyyəti və bələdiyyə orqanları tərəfindən müvafiq olaraq dövlətə və ya bələdiyyələrə məxsus olan daşınmaz əmlakın özgəninkiləşdirilməsinə, icarəsinə, istifadəsinə, ipoteka qoyulmasına dair qəbul olunmuş aktlar (Qanunun 8.0.1-ci maddəsi), 2006-cı il iyulun 6-dək müvafiq icra hakimiyyəti orqanları tərəfindən verilmiş daşınmaz əmlak üzərində, o cümlədən torpaq sahələri, binalar və qurğular, yaşayış və qeyri-yaşayış sahələri, fərdi yaşayış və bağ evləri, yer təkisi sahələri, su tutarları, meşələr və çoxillik əkmələr, əmlak kompleksi kimi müəssisələr üzərində hüquqları təsdiq edən aktlar, şəhadətnamələr və

qeydiyyat vəsiqələri (Qanunun 8.0.5-ci maddəsi) və sair əsas hesab olunur.

Həmin Qanunun 10-cu maddəsində hüquqların dövlət qeydiyyatı üçün təqdim edilməli olan sənədlərin siyahısı göstərilmişdir. Bu maddəyə görə, hüquqların dövlət qeydiyyatı bu Qanunla müəyyən olunmuş qaydada hüquq əldə edən, onun tərəfindən vəkil edilmiş şəxsin bilavasitə təqdim edilən və ya notarius vasitəsilə göndərilən ərizəsi əsasında aparılır. Ərizədə hüquq əldə edən fiziki şəxsin soyadı, adı, atasının adı, ünvanı, şəxsiyyətini təsdiq edən sənəd, hüquqi şəxsin isə tam adı, ünvanı, qeydiyyatı haqqında şəhadətnamə, icra hakimiyyəti orqanının tam adı və ünvanı, xahişin məzmunu və əlavə olunan sənədlər göstərilməlidir. Ərizənin forması müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir.

Qeydiyyat orqanına verilən ərizəyə aşağıdakılar əlavə olunur:

- hüquqların dövlət qeydiyyatı üçün bu Qanunun 8-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əsaslardan biri;
- torpaq sahəsinin planı və ölçüsü;
- torpaq sahəsində yerləşən bina, qurğu, tikililərin və digər daşınmaz əmlakının (onların tərkib hissələrinin) texniki pasportu, plan-cizgisi;
- dövlət rüsumunun ödənilməsi barədə sənəd.

“Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 10.2.1-ci maddəsinin məzmunundan görünür ki, hüquqların dövlət qeydiyyatı üçün bu Qanunun 8-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əsaslardan birinin olması kifayətdir. Bu normanın mətninə və məzmununa görə, Qanunun 8-ci maddəsində təsbit olunmuş əsaslardan (sənədlərdən) hər hansı biri təqdim olunduqda, qeydiyyat orqanı əlavə olaraq əsaslardan (sənədlərdən) başqa birinin də təqdim olunmasını tələb etməyə haqlı deyil (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Savalan” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin şikayəti üzrə 4 oktyabr 2016-cı il tarixli Qərarı).

Hüquqların dövlət qeydiyyatına alınmasından imtina edilməsi halları isə “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 15.1-ci maddəsində sadalanmışdır. Həmin hallar aşağıdakılardan ibarətdir:

- dövlət qeydiyyatı barədə müraciət olunan hüquq bu qanuna əsasən dövlət qeydiyyatına alınmalı deyildirsə;
- hüquqların dövlət qeydiyyatı üçün notariat qaydasında təsdiqlənməsi tələb olunmayan sənədlərin forması və məzmunu qanunvericiliklə müəyyən edilmiş tələblərə uyğun deyildirsə;
- hüquqların dövlət qeydiyyatı barədə ərizəni verməyə ixtiyarı olmayan şəxs müraciət etdikdə;

– daşınmaz əmlaka hüququn yaranması barədə icra hakimiyyəti və ya bələdiyyə orqanının aktı qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada etibarsız hesab olunduqda;

– daşınmaz əmlak barəsində təsdiqləyici sənəd vermiş şəxs həmin əmlak üzərində hüquqa dair sərəncam vermək səlahiyyətinə malik olmadıqda;

– bu Qanunun 14-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş qeydiyyatın dayandırılmasına səbəb olan hallar aradan qaldırılmadıqda.

Göründüyü kimi, “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunda daşınmaz əmlak üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatı üçün əsaslar, təqdim edilməli olan sənədlərin siyahısı, həmin sənədlərə dair tələblər, hüquqların dövlət qeydiyyatından imtinanın halları konkret müəyyən olunmuşdur.

Bununla yanaşı, hüquqların dövlət qeydiyyatı üçün sənədlərin qəbulu, yoxlanılması və verilməsinin prosedur qaydaları müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir (“Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 10.4-cü maddəsi).

“Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 11-ci maddəsinə əsasən, hüquqların mövcudluğunu, əldə edilməsini, başqasına keçməsinə, məhdudlaşdırılmasını (yüklənməsini), onlara xitam verilməsini təsdiq edən sənədlər hüquqların dövlət qeydiyyatı üçün qanunla müəyyən edilmiş tələblərə uyğun olmalıdır.

Eyni zamanda, qanunverici müvafiq icra hakimiyyəti orqanının üzərinə daxil edilmiş sənədlərdə göstərilən məlumatın dövlət reyestrində saxlanılan məlumata uyğunluğunun yoxlanılması, bəyan olunan hüquqlarla qeydiyyata alınmış hüquqlar arasında ziddiyyətlərin, habelə hüquqların dövlət qeydiyyatından imtina edilməsi və ya hüquqların dövlət qeydiyyatının dayandırılması üçün digər əsasların olub-olmamasının müəyyən edilməsi vəzifəsini qoymuşdur (“Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 9.1.2 və 9.1.3-cü maddələri).

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu mülkiyyət hüququnun obyektini torpağın Konstitusiyada təsbit olunmuş xüsusi əhəmiyyətini və ondan səmərəli istifadə edilməsinin vacibliyini nəzərə alaraq qeyd etməyi zəruri hesab edir ki, torpaq üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatı aparılarkən müvafiq icra hakimiyyəti orqanı “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunda göstərilən tələblərə daha diqqətlə yanaşmalı, təqdim olunan sənədlərin qanunvericilikdə göstərilən tələblərə uyğun olub-olmamasının yoxlanılmasına xüsusi diqqət yetirməlidir.

Konstitusiyanın 29-cu maddəsinin VI hissəsinə əsasən, sosial ədalət və torpaqlardan səmərəli istifadə məqsədi ilə torpaq üzərində mülkiyyət hüququ qanunla məhdudlaşdırıla bilər. Konstitusiyanın bu norması bələdiyyə və xüsusi mülkiyyətə verilən torpaq sahələrinin (məsələn, kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqların) mülkiyyətçi tərəfindən təyinatı üzrə istifadə edilməsini də ehtiva edir. Əks halda həmin torpaq üzərində mülkiyyət hüququnun məhdudlaşdırılması üçün hüquqi əsas yaranmış olar.

Azərbaycan Respublikası Torpaq Məcəlləsinin (bundan sonra – Torpaq Məcəlləsi) 4-cü maddəsinin 3-cü bəndinə müvafiq olaraq, torpaq sahəsinin hüquqi statusu onun məqsədli təyinatını, torpaq sahəsi üzərində hüququn forması (mülkiyyət, istifadə və ya icarə hüququ), habelə torpaq sahəsindən istifadəyə dair müəyyən edilmiş yüklənməni (məhdudluqları) əhatə edir.

Həmin Məcəllənin 10-cu maddəsinin 1, 4 və 5-ci bəndlərinə əsasən, torpaqların məqsədli təyinatı – torpağın kateqoriyasına uyğun olaraq, onun konkret məqsədlər üçün istifadəsinin bu Məcəllədə və digər normativ-hüquqi aktlarda müəyyən edilmiş qaydaları, şərtləri və həddidir. Torpaq kateqoriyalarının məqsədli təyinatı və hüquqi rejimi qanunvericiliklə müəyyən edilir, şəhərsalma və yerquruluşu sənədlərində əks etdirilir. Kateqoriyalar daxilində torpaqlardan istifadə qaydaları onların təbii-təsərrüfat rayonlaşdırılması, zonalaşdırılması, istifadəsinin ərazi planlaşdırılması və yerquruluşu sənədlərinə uyğun olaraq mülkiyyətçilər, istifadəçilər və icarəçilər tərəfindən müəyyən edilir. Torpağın kateqoriyaları torpağın verilməsi barədə müvafiq icra hakimiyyəti orqanının və ya bələdiyyənin qərarında, dövlət torpaq kadastrı sənədlərində, torpaq qeydiyyatı kitablarında və bu Məcəllədə göstərilən digər sənədlərdə əks olunur.

Torpaq mülkiyyətçisinə, istifadəçisinə və icarəçisinə torpaq sahəsi həmin sahə üçün müəyyən edilmiş məqsədli təyinatına və hüquqi statusuna uyğun olaraq verilir (Torpaq Məcəlləsinin 48-ci maddəsinin 4-cü bəndi).

Torpaq Məcəlləsinin 82-ci maddəsinə görə isə torpaqdan təyinatı üzrə, səmərəli və müəyyən edilmiş istifadə rejiminə uyğun istifadə etmək, təbiətqoruyucu istehsal texnologiyalarını tətbiq etmək, təsərrüfat fəaliyyətində ərazinin ekoloji vəziyyətinin pisləşməsinə yol verməmək torpaq mülkiyyətçiləri, istifadəçiləri və icarəçilərinin borcudur.

Torpaq qanunvericiliyinin yuxarıda qeyd olunan normalarından da göründüyü kimi, Azərbaycan Respublikasının ərazisində torpaqlar onların kateqoriyasına (məqsədli təyinatına) uyğun istifadə edilməlidir.

Eyni zamanda həmin Məcəllənin 110-cu maddəsində göstərilir ki, bu Məcəllənin tələblərini pozmuş şəxslər Azərbaycan Respublikasının Mülki, İnzibati Xətalər və Cinayət Məcəllələrinə uyğun olaraq məsuliyyət daşıyırlar.

Bununla yanaşı, “Azərbaycan Respublikasında torpaq münasibətlərinin tənzimlənməsi sahəsində əlavə tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 7 mart tarixli Fərmanına uyğun olaraq, dövlət və bələdiyyə mülkiyyətində, habelə xüsusi mülkiyyətdə olan bütün kateqoriyalı torpaqların elektron uçotunun aparılması və xəritələşdirilməsi yolu ilə torpaqların elektron kadastr uçotu informasiya sisteminin yaradılması və rəqəmsal kadastr xəritəsinin tərtib edilməsi nəzərdə tutulub ki, bunun da məqsədlərindən biri torpaqlardan məqsədli təyinatına və hüquqi rejiminə uyğun istifadəyə və onların mühafizəsinə nəzarət etməkdir.

Həmin Fərmanın 6.2-ci bəndinə müvafiq olaraq, “Azərbaycan Respublikasında daşınmaz əmlakın kadastrı sisteminin inkişafı, torpaqdan istifadənin və onun mühafizəsinin səmərəliliyinin artırılmasına dair 2016-2020-ci illər üçün Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi nəzərdə tutulur. Bu tədbirlərin həyata keçirilməsi daşınmaz əmlakın kadastrı sisteminin inkişafı, daşınmaz əmlak üzərində mülkiyyət və digər əşya hüquqlarının qeydiyyatı prosesinin təkmilləşdirilməsi, torpaq münasibətlərinin tənzimlənməsi, torpaqların təyinatına uyğun istifadə edilməsi sahəsində işin təkmilləşdirilməsi məqsədləri daşıyır.

Eyni zamanda qeyd olunmalıdır ki, “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu qüvvəyə minənədək əldə edilmiş və yaranmış daşınmaz əmlak obyektləri üzərində hüquqların əldə edilməsini təsdiq edən sənədlərin Siyahısı”nın təsdiq edilməsi barədə” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2015-ci il 13 yanvar tarixli Fərmanının 2-ci hissəsində müəyyən edilmişdir ki, bu Fərmanın 1-ci hissəsi ilə təsdiq olunan Siyahıda nəzərdə tutulmuş sənədlər müvafiq əmlaka hüququn əmələ gəldiyi anda həmin əmlak magistral boru kəmərlərinin, yüksək gərginlikli elektrik şəbəkələrinin, nəqliyyat infrastrukturunu obyektlərinin və suların mühafizə zonalarında, neft və qaz yataqlarının işlənməsi üçün təsərrüfat subyektlərinin istifadəsində olan torpaq sahələrində yerləşmədiyi hallarda daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydiyyatına alınması üçün əsas hesab edilir.

Qeyd olunan Fərmanın mənasından aydın olur ki, müvafiq əmlaka hüququn əmələ gəldiyi anda həmin əmlakın magistral boru kəmərlərinin zonalarında və sair torpaq sahələrində yerləşməsi hüquqların dövlət qeydiyyatına alınmasından imtina üçün əsas ola bilər.

Yuxarıda qeyd olunan normativ hüquqi aktların qəbul edilməsi torpaq münasibətlərində, o cümlədən torpaq sahəsinin kateqoriyasının müəyyən edilməsi sahəsində müəyyən boşluqların aradan qaldırılmasına, daşınmaz əmlak üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatı, torpaqlardan istifadə və onların mühafizəsinə dövlət nəzarətinin artırılmasına və bu məqsədlə mövcud qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsinə xidmət edir.

Mövcud qanunvericilik normalarının tələblərinə görə, torpaq sahəsi üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatına alınması üçün təqdim edilən sənədlərdə torpağın kateqoriyası (məqsədli təyinatı) və sair barədə məlumatlar əks olunmalıdır. Hüquqların dövlət qeydiyyatını həyata keçirən müvafiq icra hakimiyyəti orqanı belə sənədlərin olmadığı təqdirdə “İnzibati icraat haqqında” Qanunun müvafiq normalarına əsasən maraqlı şəxsə yardım etməli və ya işin həlli üçün zəruri olan əlavə sənədlərin təqdim olunmasını tələb etməlidir. Belə yardımın göstərilməsi, həmçinin Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2015-ci il 4 may tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinin yanında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidməti haqqında” Əsasnamənin 3.0.23-cü bəndindən də irəli gəlir. Belə ki, həmin normaya əsasən, daşınmaz əmlak üzərində hüquqların qeydiyyatı məqsədi ilə torpaq sahəsinin planının və ölçüsünün tərtib edilməsini və verilməsini təmin etmək Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin vəzifəsidir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2015-ci il 4 may tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi haqqında” Əsasnamənin 3.0.105-ci bəndinə əsasən isə torpaqların kateqoriyalara aid edilməsi və onların bir kateqoriyadan digərinə keçirilməsi barədə vəsatətlərə baxmaq və aidiyyəti orqanlarla razılaşdırılmış təklifləri əsaslandırmaqla Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinə təqdim etmək Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinin vəzifələrinə aid edilmişdir.

Əgər torpaq sahəsi üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatına alınması üçün zəruri olan sənədlər təqdim olunmazsa, “İnzibati icraat haqqında” Qanunun 34-cü maddəsinə uyğun olaraq ərizə baxılmamış saxlanıla bilər. Bu, habelə “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 14.1-ci maddəsinin mənasından da irəli gəlir. Belə ki, Qanunun 14.1-ci

maddəsinə müvafiq olaraq, qeydiyyat orqanının sənədlərin həqiqiliyinə ciddi şübhəsi varsa, qeydiyyat bir ay müddətinə dayandırıla bilər. Həmçinin, Qanunun 14.3-cü maddəsinə görə, hüquqların dövlət qeydiyyatına alınması hüquq əldə edən, əqdin tərəfinin və ya onların vəkili etdikləri şəxsin ərizəsi əsasında bir aydan artıq olmayan müddətə dayandırıla bilər. Ərizədə hüquqların dövlət qeydiyyatının dayandırılmasının səbəbləri göstərilməlidir. Belə ərizənin verilməsi hüquqların dövlət qeydiyyatı üçün nəzərdə tutulmuş müddətin axırını dayandırır. Torpaq sahəsi üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatına alınması üçün ərizənin baxılmamış saxlanılmasına və ya hüquqların dövlət qeydiyyatının dayandırılmasına səbəb olan hallar aradan qaldırıldıqda qeydiyyat orqanı müvafiq qərar qəbul etməkdə haqlıdır.

Bununla yanaşı, torpaq sahəsi üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatına alınması üçün təqdim edilən sənədlərdə torpağın kateqoriyası (məqsədli təyinatı) müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən olunmuş torpağın kateqoriyasına uyğun gəlmədikdə həmin torpaq üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatından imtina edilə bilər.

Lakin “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 15-ci maddəsində yuxarıda göstərilən əsasa görə hüquqların dövlət qeydiyyatına alınmasından imtina halı nəzərdə tutulmamışdır.

Mövcud vəziyyəti nəzərə alaraq Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Konstitusiyanın 29-cü maddəsinin VI hissəsindən çıxış edərək qanunverici tərəfindən “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 15-ci maddəsində nəzərdə tutulan hüquqların dövlət qeydiyyatına alınmasından imtina hallarının təkmilləşdirilməsini məqsədə müvafiq hesab edir.

Müvafiq dəyişikliklər ediləndə torpaq sahəsi üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatına alınması üçün təqdim edilən sənədlərdə torpağın kateqoriyası (məqsədli təyinatı) müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən olunmuş torpağın kateqoriyasına uyğun gəlmədikdə, həmin torpaq üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatından imtina edilə bilər.

Belə olan halda torpaq sahəsi üzərində hüquqlarının dövlət qeydiyyatına alınmasından imtina edilən maraqlı şəxs “İnzibati icraat haqqında” Qanuna müvafiq olaraq məhkəməyə müraciət edə bilər.

Eyni zamanda, hüquqların dövlət qeydiyyatını aparan müvafiq icra hakimiyyəti orqanı torpaq ehtiyatlarından səmərəli istifadə və onların mühafizəsi məsələləri üzrə yerli icra hakimiyyəti orqanlarının və bələdiyyələrin qanunvericiliyin tələblərinə uyğun gəlməyən torpaq sahəsi-

nin ayrılması (satılması) barədə qərarlarının icrasının dayandırılması və ya ləğv edilməsi barədə aidiyyəti orqanlar qarşısında məsələ qaldırmaqda və ya məhkəmədə iddia qaldırmaqda haqlıdır.

Yuxarıda göstərilənlərə əsasən, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu belə nəticəyə gəlir:

– Konstitusiyanın 29-cu maddəsinin VI hissəsi baxımından “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 15-ci maddəsində nəzərdə tutulan hüquqların dövlət qeydiyyatına alınmasından imtina hallarının bu Qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində əks olunan hüquqi mövqeyə uyğun təkmilləşdirilməsi Milli Məclisə tövsiyə edilməlidir.

– Məsələ qanunvericilik qaydasında həll edilənədək torpaq sahəsi üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatına alınması üçün təqdim edilən sənədlərdə torpağın kateqoriyası (məqsədli təyinatı) müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən olunmuş kateqoriyaya uyğun gəlmədikdə, həmin torpaq üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatından imtina edilə bilər. Torpaq sahəsi üzərində hüquqlarının dövlət qeydiyyatına alınmasından imtina edilən maraqlı şəxs “İnzibati icraat haqqında” Qanuna müvafiq olaraq məhkəməyə müraciət edə bilər.

Torpaq sahəsi üzərində hüquqlar dövlət qeydiyyatına alınarkən torpağın kateqoriyasının (məqsədli təyinatının) müəyyən edilməməsi aşkar olunduqda, “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 14.1-ci maddəsinə uyğun olaraq qeydiyyat dayandırılı bilər. Torpaq sahəsi üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatına alınması üçün ərizənin baxılmamış saxlanılmasına və ya hüquqların dövlət qeydiyyatının dayandırılmasına səbəb olan hallar aradan qaldırıldıqda, qeydiyyat orqanı müvafiq qərar qəbul etməkdə haqlıdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini və “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I :

1. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 29-cu maddəsinin VI hissəsi baxımından “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Qanunun 15-ci maddəsində nəzərdə tutulan hüquqların dövlət qeydiyyatına alınmasından imtina hallarının bu Qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində əks olunan hüquqi mövqeyə uyğun təkmilləşdirilməsi Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə tövsiyə edilsin.

2. Məsələ qanunvericilik qaydasında həll edilənədək torpaq sahəsi üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatına alınması üçün təqdim edilən sənədlərdə torpağın kateqoriyası (məqsədli təyinatı) müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən olunmuş kateqoriyaya uyğun gəlmədikdə, həmin torpaq üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatından imtina edilə bilər. Torpaq sahəsi üzərində hüquqlarının dövlət qeydiyyatına alınmasından imtina edilən maraqlı şəxs “İnzibati icraat haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa müvafiq olaraq məhkəməyə müraciət edə bilər.

Torpaq sahəsi üzərində hüquqlar dövlət qeydiyyatına alınarkən torpağın kateqoriyasının (məqsədli təyinatının) müəyyən edilməməsi aşkar olunduqda, “Daşınmaz əmlakın dövlət reyestri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 14.1-ci maddəsinə uyğun olaraq qeydiyyat dayandırıla bilər. Torpaq sahəsi üzərində hüquqların dövlət qeydiyyatına alınması üçün ərizənin baxılmamış saxlanılmasına və ya hüquqların dövlət qeydiyyatının dayandırılmasına səbəb olan hallar aradan qaldırıldıqda, qeydiyyat orqanı müvafiq qərar qəbul etməkdə haqlıdır.

3. Qərar dərc olunduğu gündən qüvvəyə minir.

4. Qərar “Azərbaycan”, “Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Bakinski raboçi” qəzetlərində, “Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

ИМЕНЕМ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

**П О С Т А Н О В Л Е Н И Е
ПЛЕНУМА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**О толковании статьи 15 Закона Азербайджанской Республики
"О государственном реестре недвижимого имущества"**

28 марта 2017 года

город Баку

Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики в составе Фархада Абдуллаева (председатель), Соны Салмановой, Судабы Гасановой, Ровшана Исмаилова, Джейхуна Гараджаева, Рафаэля Гваладзе и Кямрана Шафиева (судья-докладчик),

с участием секретаря суда - Эльмеддина Гусейнова,

представителей заинтересованных субъектов - судьи Сумгайытского апелляционного суда Хаялы Джамиловой и главного консультанта отдела Экономического законодательства Апарата Милли Меджлиса Азербайджанской Республики Васифа Амирасланова,

эксперта - доцента кафедры конституционного права Бакинского государственного университета, доктора философии по праву Субхана Алиева,

специалистов - судьи Верховного Суда Азербайджанской Республики Хагани Мамедова и заведующего правовым отделом Службы государственного реестра недвижимого имущества при Государственном комитете Азербайджанской Республики по вопросам имущества Октяя Гасанова,

в соответствии с частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики рассмотрел в открытом судебном заседании в порядке особого конституционного производства конституционное дело на основании обращения Сумгайытского апелляционного суда о толковании статей 8.0.1 и 15 Закона Азербайджанской Республики "О государственном реестре недвижимости" с точки зрения требований частей I, II и III статьи 29 Конституции Азербайджанской Республики.

Заслушав доклад судьи К.Шафиева по делу, выступления представителей заинтересованных субъектов и специалистов, заключение эксперта, исследовав и обсудив материалы дела, Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

У С Т А Н О В И Л :

Сумгайытский апелляционный суд, обратившись в Конституционный Суд Азербайджанской Республики (далее - Конституционный Суд), просил дать толкование статьям 8.0.1 и 15 Закона Азербайджанской Республики "О государственном реестре недвижимого имущества" (далее - Закона "О государственном реестре недвижимого имущества") с точки зрения требований частей I, II и III статьи 29 Конституции Азербайджанской Республики (далее - Конституция).

В обращении указывается, что Пиребедильский муниципалитет Шабранского района обратившись в Сумгайытский административно-экономический суд с исковым заявлением к Территориальному управлению номер 5 Службы государственного реестра недвижимого имущества при Государственном комитете Азербайджанской Республики по вопросам имущества (далее - Территориальное управление номер 5 СГРНИ) просил возложить на ответчика обязательство государственной регистрации в государственном реестре недвижимого имущества права собственности Пиребедильского муниципалитета Шабранского района на земельный участок площадью 300 кв.м находящийся в селе Зохранлы регистрация, документирование которого предусмотрено решением протокола заседания Пиребедильского муниципалитета Шабранского района от 30 июня 2014 года и предоставлению Пиребедильскому муниципалитету Шабранского района соответствующей выписки.

Решением Сумгайытского административно-экономического суда от 29 июля 2016 года иск был удовлетворен и на ответчика возложена обязанность государственной регистрации в государственном реестре недвижимого имущества права собственности Пиребедильского муниципалитета Шабранского района на данный земельный участок и выдачи выписки.

Суд первой инстанции, при удовлетворении иска пришел к такому выводу, что отсутствие указания в статье 15 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества" к какой категории

земель относится выделенный земельный участок не установлено, как основание для отказа в государственной регистрации прав.

Территориальное управление номер 5 СГРНИ подав апелляционную жалобу, просил отменить данное решение Сумгайытского административно-экономического суда. Апелляционная жалоба была обоснована тем, что из-за того что на карте Пиребедильского муниципалитета не указано к какой категории земель относится выделенная территория установить назначение данного земельного участка не возможно и поэтому согласно статьям 11.1 и 15 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества" иск не должен быть удовлетворен.

Сумгайытский апелляционный суд счел, что отказ ответчика от государственной регистрации прав по причине отсутствия возможности установления назначения земельного участка может привести к нарушению конституционных прав.

По мнению обратившегося административное производство в отношении таких обращений должно проводится административным органом в соответствии с требованиями Закона Азербайджанской Республики "Об административном производстве" (далее - Закон "Об административном производстве"), следует изучить к какой категории относится земельный участок и только после этого принять объективный, законный и обоснованный административный акт. Суд также отмечает, что административный орган в ряде случаев ссылаясь на статьи 15.1.1 и 15.1.5 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества" искажая их, отказывает в государственной регистрации прав.

По мнению Сумгайытского апелляционного суда, с целью устранения возникшей в практике неопределенности и предупреждения нарушения прав и свобод человека возникла необходимость в толковании статей 8.0.1 и 15 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества".

Пленум Конституционного Суда, исследовав дело в порядке особого конституционного производства приходит к такому выводу что, для правильного решения, поставленного в обращении вопроса, необходимо дать толкование статье 15 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества" с учетом требований части VI статьи 29 Конституции.

В связи с обращением Пленум Конституционного Суда считает необходимым отметить следующее.

В Азербайджанской Республике собственность неприкосновенна и охраняется государством. Каждый имеет право собственности. Ни один вид собственности не превалирует над другими. Право собственности, в том числе право частной собственности, охраняется законом. У каждого в собственности могут находиться движимость и недвижимость. Право собственности включает в себя право собственника единолично или совместно с другими лицами владеть, пользоваться и распоряжаться имуществом. Никто не может быть лишен собственности, иначе как по решению суда (часть I статьи 13 и части I, II, III и IV статьи 29 Конституции).

Право собственности нашло отражение также в статье 1 Протокола №1 к Конвенции "О защите прав человека и основных свобод".

Правовая позиция Конституционного Суда, сформированная с правом собственности, заключается в том, что содержание этого права следует понимать, принимая во внимание положения статьи 13 Конституции. Собственность, как важный институт гражданского общества, является одним из главных факторов, составляющих основу развития экономики. Поэтому собственность, объявлена неприкосновенной по статье 13 Конституции и охраняется государством. Право собственности, выступая, как основа свободы каждого индивида общества, является важным условием для развития личности и свободного предпринимательства. Государство должно воздерживаться от незаконного вмешательства в эффективное осуществления права собственности и предотвращать такие действия (Постановление Пленума Конституционного Суда "О толковании статьей 107-2.1 и 107-5.1 Гражданского Кодекса Азербайджанской Республики" от 16 декабря 2011 года).

Европейский Суд по Правам Человека (далее - Европейский Суд) в связи с вмешательством в право собственности отметил что, самое важное и основное требование статьи 1 Протокола №1 к Конвенции состоит в том что, любое вмешательство со стороны государственного органа в собственность должно быть абсолютно законным. С точки зрения Конвенции требование законности - это согласованность внутригосударственных правовых норм с принципом верховенство закона (Решение по делу "Кушоглу против Болгарии" от 10 мая 2007 года).

Согласно частям I и II статьи 60 Конституции каждому гарантируются защита его прав и свобод в административном порядке и суде. Каждый обладает правом на непредвзятый подход к своему

делу и рассмотрение данного дела в разумный срок в административном производстве и судебном процессе.

Одной из основных целей административной юстиции является защита субъективных прав человека в области государственного управления. В административной сфере субъективные права, как правило охватывают свободу поведения лица в рамках установленной правовой нормой, возможность пользоваться определенными социальными льготами, полномочие совершать определенные действия и требовать у других совершения определенных действий, право обращаться в административные органы и суды с целью защиты своих прав.

Согласно правовой позиции Пленума Конституционного Суда сформированной в Постановлении "О толковании статьи 87.2 Закона Азербайджанской Республики "Об исполнении" и статьи 2.1 Административно-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики" от 4 апреля 2012 года административно-правовые отношения (общие (публичные) правовые отношения в сфере управления) возникают в сфере государственного управления либо местного самоуправления и непосредственно связаны с исполнением обязанностей и полномочий административных органов в процессе осуществления деятельности государственного управления.

В целях обеспечения соблюдения административными органами прав и свобод человека и достижения верховенства закона в Азербайджанской Республике был принят Закон "Об административном производстве". Настоящий Закон устанавливает правовые основы, принципы и процедурные правила деятельности, осуществляемой административными органами в связи с принятием, исполнением либо отменой административных актов.

Согласно статье 24 Закона "Об административном производстве" административный орган в ходе административного производства обязан всесторонне, полно и объективно исследовать все фактические обстоятельства, имеющие значение для правильного разрешения дела. Административный орган не может отказать в исследовании и учете обстоятельств, выгодных заинтересованным лицам. Исследование всех обстоятельств дела в ходе административного производства вытекает из служебных обязанностей административного органа. Способ и объем исследования определяются административным органом. Административный орган не связан объяснительными и представленными доказательствами заинтересованных лиц. При недостаточности представленных доказа-

тельств, административный орган обязан по собственной инициативе собрать дополнительные доказательства.

На основании статьи 15 данного Закона административным органам запрещается возлагать те или иные обязательства на физических и юридических лиц лишь в целях обеспечения соблюдения формальных требований, за исключением случаев, предусмотренных законом в качестве обязательных условий. Если иное не предусмотрено законом, несоблюдение либо ненадлежащее соблюдение физическими либо юридическими лицами формальных требований не может служить основанием для отказа в вынесении административными органами соответствующего решения.

В статье 23.1 Закона "Об административном производстве" указано, что административный орган обязан оказывать содействие заинтересованному лицу в подаче заявлений, жалоб либо ходатайств, выявлении и устранении допущенных в заявлении, жалобе либо ходатайстве ошибок, разъяснять права и обязанности лица, участвующего в административном производстве.

В соответствии же со статьей 32.2 Закона, если заявитель не представил документы либо сведения, предусмотренные законом и иными нормативно-правовыми актами и необходимые для разрешения дела, административный орган может требовать представления дополнительных документов либо сведений.

Из отмеченных норм Закона "Об административном производстве" усматривается, что административный орган обязан всесторонне, полно и объективно исследовать каждое обращение, не отказываться от принятия соответствующего решения по формальным причинам, оказывать содействие заинтересованному лицу с использованием всех средств, предусмотренных в законодательстве, а также разъяснять лицу, участвующему в административном производстве его права и обязанности.

Государственная регистрация прав на недвижимое имущество осуществляется в порядке, установленном Гражданским Кодексом Азербайджанской Республики (далее - Гражданский Кодекс) и Законом "О государственном реестре недвижимого имущества" Службой государственного реестра недвижимого имущества при Государственном комитете Азербайджанской Республики по вопросам имущества, являющейся административным органом.

Согласно статье 139 Гражданского Кодекса право собственности и иные права на недвижимое имущество, ограничения этих прав, их возникновение, переход и прекращение подлежат государ-

ственной регистрации. Право собственности, право пользования, ипотека, сервитуты, а также иные права на недвижимое имущество подлежат регистрации в случаях, предусмотренных настоящим Кодексом и законодательством. Права на движимое имущество подлежат государственной регистрации только в случаях, предусмотренных законодательством. Государственная регистрация прав на недвижимое имущество осуществляется в государственном реестре недвижимого имущества, которое составляется и ведется в установленном законодательством порядке соответствующим органом исполнительной власти.

Согласно статье 238.1 данного Кодекса земля как недвижимое имущество является объектом права собственности. Территориальные границы земельного участка определяются по документам, выдаваемым собственнику правомочным лицом государственного реестра недвижимого имущества.

Порядок государственной регистрации прав собственности на недвижимое имущество, в том числе на землю и связанных с ним иных прав, а также ведения единого на территории Азербайджанской Республики государственного реестра недвижимого имущества установлен Законом "О государственном реестре недвижимого имущества".

Механизм гарантии права собственности, закрепленный в законодательстве Азербайджанской Республики осуществляется именно на основании регистрации в государственном реестре недвижимого имущества. Регистрация в едином государственном реестре данных о недвижимом имуществе важна с точки зрения защиты интересов, как государства так и собственников. Признание в результате государственной регистрации недвижимого имущества права собственности лица на соответствующее недвижимое имущество, приобретенное им на законных основаниях, предупреждает нарушение данного права. Государственная регистрация недвижимого имущества расценивается как, гарантия достоверности и обоснованности документов подтверждающих право собственности на имущество. Одной из основных целей деятельности государственных органов в этом направлении является защита прав и законных интересов каждого. В этом контексте особое значение в отмеченной области предоставляет недопустимость необоснованного ограничения в результате осуществления полномочий возложенных на государственные органы реализации в полном объеме прав

каждого физического или юридического лица, в том числе прав собственности.

Согласно статьям 2.1 и 2.2 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества" государственная регистрация прав собственности на недвижимое имущество и других вещных прав является юридическим актом признания и подтверждения государством возникновения, ограничения (обременения), перехода и прекращения прав на недвижимое имущество в соответствии с Гражданским Кодексом. Регистрация прав на недвижимое имущество ведется в государственном реестре недвижимого имущества в порядке, установленном Гражданским Кодексом и настоящим Законом.

Основания для государственной регистрации прав на недвижимое имущество установлены в статье 139-1 Гражданского Кодекса и статье 8 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества". Согласно данной статье Закона основанием для возникновения перехода, ограничения (обременения) и прекращения прав на недвижимое имущество считаются принятые органами исполнительной власти и муниципальными органами в установленном законодательством порядке акты об отчуждении, передаче в аренду, в пользование, на ипотеку недвижимости, принадлежащей соответственно государству или муниципалитетам (статья 8.0.1 Закона), акты, свидетельства и регистрационные удостоверения, подтверждающие права на недвижимость, в том числе земельные участки, здания и сооружения, жилые и нежилые помещения, индивидуальное жилье и дачные дома, участки недр, водоемы, леса и многолетние насаждения, предприятия как имущественные комплексы, выданные соответствующими органами исполнительной власти до 6 июля 2006 года (статья 8.0.5 Закона) и др.

В статье 10 данного Закона указан перечень документов, которые должны быть представлены для государственной регистрации прав. Согласно данной статье государственная регистрация прав производится на основании заявления правополучателя, в установленном настоящим Законом порядке его уполномоченного лица или отправленного через нотариуса. В заявлении физического лица должны быть указаны фамилия, имя, отчество, адрес, документ, удостоверяющий личность правополучателя, а у юридического лица - полное наименование, адрес, свидетельство о регистрации, полное название и адрес органа исполнительной власти, содержание просьбы и приложенные документы. Форма заявления устанавливается соответствующим органом исполнительной власти.

К представленному в орган регистрации заявлению прилагаются следующие:

- одно из оснований для государственной регистрации прав, предусмотренных статьей 8-й настоящего Закона;
- план и размеры земельного участка;
- технический паспорт, план-схема расположенных на земельном участке зданий, сооружений, строений и другого недвижимого имущества (их составных частей);
- квитанция о выплате государственной пошлины.

Из содержания статьи 10.2.1 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества" видно, что для государственной регистрации прав достаточно наличие одного из оснований, предусмотренных статьей 8-й настоящего Закона. Согласно тексту и содержанию данной нормы при представлении, какого либо из оснований (документов) закрепленных в статье 8 Закона, орган регистрации не вправе потребовать дополнительно представления другого основания (документа) (Постановление Пленума Конституционного Суда "По жалобе Открытого Акционерного Общества "Savalan"" от 4 октября 2016 года).

Случаи отказа в государственной регистрации прав перечислены в статье 15.1 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества". К ним относятся:

- право, о государственной регистрации которого имеется обращение, не подлежит государственной регистрации в соответствии с настоящим Законом;
- документы, не требующие подтверждения в нотариальном порядке для государственной регистрации прав, по форме и содержанию не соответствуют требованиям законодательства;
- с заявлением о государственной регистрации прав обратилось ненадлежащее лицо;
- акт органа исполнительной власти или муниципального органа о возникновении права на недвижимое имущество признан недействительным в установленном законодательством порядке;
- лицо, выдавшее правоустанавливающий документ о недвижимом имуществе, не уполномочено распоряжаться правом на данное имущество;
- не устранены предусмотренные статьей 14-й настоящего Закона обстоятельства, ставшие причиной приостановления регистрации.

Как видно, в Законе "О государственном реестре недвижимого имущества" конкретно установлены основания для государствен-

ной регистрации прав на недвижимое имущество, перечень документов, которые должны быть представлены, требования к данным документам, случаи отказа в государственной регистрации прав.

Наряду с этим прием, проверка документов для государственной регистрации прав и процедурные правила их выдачи устанавливаются соответствующим органом исполнительной власти (статья 10.4 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества").

На основании статьи 11 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества" документы, подтверждающие наличие, возникновение, переход, ограничение (обременение), прекращение прав, должны соответствовать требованиям, установленным законом для государственной регистрации прав.

В тоже время, законодатель возложил на соответствующий орган исполнительной власти обязанность по проверке соответствия сведений, указанных в поступивших документах информации хранимой в государственном реестре, установлению отсутствия противоречий между заявляемыми и уже зарегистрированными правами, а также наличия других оснований для отказа в государственной регистрации прав или ее приостановления (статьи 9.1.2 и 9.1.3 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества")

Пленум Конституционного Суда, принимая во внимание, закрепленное в Конституции особое значение земли как объекта права собственности и важность ее рационального использования считает необходимым отметить, что при государственной регистрации прав на землю соответствующему органу исполнительной власти следует внимательнее отнестись к требованиям, указанным в Законе "О государственном реестре недвижимого имущества", уделить особое внимание проверке соответствия представленных документов требованиям, указанным в законодательстве.

Согласно части VI статьи 29 Конституции в целях социальной справедливости и рационального использования земель право собственности на землю может быть ограничено законом. Данная норма Конституции также включает использование собственником муниципальных и переданных в частную собственность земельных участков (например, земли сельскохозяйственного назначения) по назначению. В противном случае может возникнуть правовое основание для ограничения права собственности на данную землю.

В соответствии с пунктом 3 статьи 4 Земельного Кодекса Азербайджанской Республики (далее - Земельный Кодекс) правовой статус земельного участка охватывает его целевое назначение,

форму права на земельный участок (право собственности, пользования или аренды), а также обременение (ограничения), установленное относительно пользования земельным участком.

Согласно пунктам 1, 4 и 5 статьи 10 данного Кодекса целевое назначение земель – это установленные настоящим Кодексом и другими нормативно-правовыми актами правила, условия и пределы использования земли в конкретных целях в соответствии с ее категорией. Целевое назначение и правовой режим земельных категорий устанавливаются законодательством, отражаются в документах по градостроительству и землеустройству. Правила землепользования в пределах категорий устанавливаются собственниками, пользователями и арендаторами, в соответствии с документами по природно-хозяйственному районированию, зонированию, территориальному планированию, использованию и землеустройству. Категории земли отражаются в решении соответствующего органа исполнительной власти или муниципалитета о предоставлении земли, документах по государственному земельному кадастру, книгах земельной регистрации и других документах, указанных в настоящем Кодексе.

Земельный участок предоставляется владельцу, пользователю и арендатору земли в соответствии с установленными для этого участка целевым назначением и правовым статусом (пункт 4 статьи 48 Земельного Кодекса).

Согласно статье 82 Земельного Кодекса пользоваться землей по назначению, рационально и в соответствии с установленным режимом пользования применять природоохранные производственные технологии, не допускать в хозяйственной деятельности ухудшения экологического состояния территории являются обязанностью владельцев, пользователей и арендаторов земли.

Как видно из вышеотмеченных норм земельного законодательства, земли на территории Азербайджанской Республики должны быть использованы в соответствии с их категорией (целевым назначением).

В тоже время в статье 110 данного Кодекса указано, что лица нарушившие требования настоящего Кодекса несут ответственность в соответствии с Кодексом об административных проступках, Гражданским и Уголовным Кодексами Азербайджанской Республики.

В месте с тем в соответствии с Указом Президента Азербайджанской Республики "О дополнительных мерах в области регулирова-

ния земельных отношений в Азербайджанской Республики" от 7 марта 2016 года предусмотрено создание информационной системы электронного кадастрового учета земель и составления цифровой кадастровой карты, путем ведения электронного учёта и картографирования всех категорий земель, находящихся в государственной, муниципальной, а также частной собственности, одной из целей чего является контроль за использованием земель в соответствии с целевым назначением и правовым режимом и их охраной.

В соответствии с пунктом 6.2 данного Указа предусмотрено утверждение "Государственной программы по развитию кадастровой системы недвижимого имущества в Азербайджанской Республике по повышению эффективности использования и охраны земли на 2016-2020 годы". Целью осуществления данных мероприятий является развитие кадастровой системы недвижимого имущества, усовершенствование процесса регистрации прав собственности и других вещных прав на недвижимое имущество, регулирование земельных отношений, усовершенствование работы в области использования земель в соответствии с назначением.

В тоже время следует отметить, что в части 2 Указа Президента Азербайджанской Республики "Об утверждении "Перечень документов, удостоверяющих приобретение прав на объекты недвижимости, приобретенных и возникших до вступления в силу Закона Азербайджанской Республики "О государственном реестре недвижимости" от 13 января 2015 года установлено что, документы, предусмотренные в Перечне, утвержденном частью 1 настоящего Указа, считаются основой для регистрации данного имущества в государственном реестре недвижимости в тех случаях, если в момент возникновения права на соответствующее имущество оно не находится в охранных зонах магистральных трубопроводов, высоковольтных электрических сетей, объектов транспортной инфраструктуры и вод, на земельных участках, находящихся в пользовании хозяйственных субъектов для разработки нефтяных и газовых месторождений.

Из смысла отмеченного Указа выясняется, что если в момент возникновения права на соответствующее имущество данное имущество находится в зонах магистральных трубопроводов и на других земельных участках, это может стать основанием для отказа в государственной регистрации прав.

Принятие вышеотмеченных нормативно-правовых актов служат устранению определенных пробелов в земельных отноше-

ях, а также в области установления категории земельного участка, усилению государственного контроля над государственной регистрацией прав на недвижимое имущество, использованием земель и их охраной и усовершенствованию с этой целью действующего законодательства.

Согласно требованиям, действующих законодательных норм, в документах, представленных для государственной регистрации прав на земельный участок, должны быть отражены сведения о категории земли (целевое назначение) и пр. Соответствующий орган исполнительной власти, осуществляющий государственную регистрацию прав при отсутствии таких документов, должен на основании соответствующих норм Закона "Об административном производстве" оказать помощь заинтересованному лицу или потребовать представления необходимых для разрешения дела дополнительных документов. Оказание данной помощи исходит также из пункта 3.0.23 Положения "О службе государственного реестра недвижимого имущества при Государственном комитете Азербайджанской Республики по вопросам имущества" утвержденного Указом Президента Азербайджанской Республики от 4 мая 2015 года. Так, на основании данной нормы обеспечение составления и выдачи плана и размера земельного участка в целях регистрации прав на недвижимое имущество является обязанностью Службы государственного реестра недвижимости.

Согласно пункту 3.0.105 Положения "О Государственном комитете Азербайджанской Республики по вопросам имущества" утвержденного Указом Президента Азербайджанской Республики от 4 мая 2015 года рассмотрение ходатайств об отнесении земель к категориям и переводе их из одной категории в другую и предоставление Кабинету Министров Азербайджанской Республики обоснованных и согласованных предложений с подведомственными органами отнесено к обязанностям Государственного комитета Азербайджанской Республики по вопросам имущества.

В случае если, документы необходимые для государственной регистрации прав на земельный участок, не будут предъявлены то в соответствии со статьей 34 Закона "Об административном производстве" заявление может быть оставлено без рассмотрения. Это, также вытекает из смысла статьи 14.1 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества". Так, в соответствии со статьёй 14.1 Закона, если у органа регистрации имеются серьезные сомнения в подлинности документов, регистрация

может быть приостановлена на один месяц. Кроме того, согласно статье 14.3 Закона государственная регистрация прав может быть остановлена не более чем на один месяц на основании заявления правообладателя, одной из сторон сделки или уполномоченного ими лица. В заявлении должна быть указана причина приостановления государственной регистрации прав. Предоставление такого заявления приостанавливает течение срока, предусмотренного для государственной регистрации прав. При устранении случаев, явившихся причиной оставления заявления, о государственной регистрации прав на земельный участок, без рассмотрения или приостановления государственной регистрации прав, орган регистрации вправе принять соответствующее решение.

Вместе с тем, если в документах, представленных для государственной регистрации прав на земельный участок, категория земли (целевое назначение) не соответствует категории земли установленной соответствующим органом исполнительной власти, то может быть отказано в государственной регистрации прав на данную землю.

Однако в статье 15 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества" не предусмотрен случай отказа в государственной регистрации прав на вышеуказанном основании.

Принимая во внимание сложившуюся ситуацию, Пленум Конституционного Суда исходя из части VI статьи 29 Конституции считает целесообразным усовершенствование законодателем случаев отказа в государственной регистрации прав, предусмотренных в статье 15 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества".

Если до внесения соответствующих изменений, в документах представленных для государственной регистрации прав на земельный участок категория земли (целевое назначение) не соответствует категории земли, установленной соответствующим органом исполнительной власти, то может быть отказано в государственной регистрации прав на данную землю.

В таком случае заинтересованное лицо, которому отказано в государственной регистрации прав на земельный участок, может обратиться в суд в соответствии с Законом "Об административном производстве".

В то же время, соответствующий орган исполнительной власти, осуществляющий государственную регистрацию прав вправе

поднять перед подведомственными органами вопрос о приостановлении или отмене исполнения решений местных органов исполнительной власти и муниципалитетов о выделении (продаже) земельного участка не соответствующих требованиям законодательства по вопросам рационального пользования и охраны земельных ресурсов или подать в суд иск.

На основании вышеуказанного Пленум Конституционного Суда приходит к такому выводу:

- следует рекомендовать Милли Меджлису усовершенствовать случаи отказа в государственной регистрации прав, предусмотренных в статье 15 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества" с точки зрения части VI статьи 29 Конституции, в соответствии с правовой позицией отраженной в описательно-мотивировочной части настоящего Постановления;

- если до разрешения вопроса в законодательном порядке, в документах, представленных для государственной регистрации прав на земельный участок, категория земли (целевое назначение) не соответствует категории земли установленной соответствующим органом исполнительной власти, то в государственной регистрации прав на данную землю может быть отказано. Заинтересованное лицо, которому отказано в государственной регистрации прав на земельный участок, может обратиться в суд в соответствии с Законом "Об административном производстве".

Если при государственной регистрации прав на земельный участок, выяснится, что категория земли (целевое назначение) не установлена, то регистрация может быть приостановлена в соответствии со статьей 14.1 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества". При устранении обстоятельств, являющихся причиной оставления заявления, о государственной регистрации прав на земельный участок, без рассмотрения или приостановления государственной регистрации прав, орган регистрации вправе принять соответствующее решение.

Руководствуясь частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, статьями 60, 62, 63, 65-67 и 69 Закона Азербайджанской Республики "О Конституционном Суде", Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

ПОСТАНОВИЛ ::

1. Рекомендовать Милли Меджлису Азербайджанской Республики усовершенствовать случаи отказа в государственной регистрации прав, предусмотренных в статье 15 Закона "О государственном реестре недвижимого имущества" с точки зрения части VI статьи 29 Конституции Азербайджанской Республики в соответствии с правовой позицией, отраженной в описательно-мотивировочной части настоящего Постановления.

2. Если до разрешения вопроса в законодательном порядке, в документах, представленных для государственной регистрации прав на земельный участок категория земли (целевое назначение) не соответствует категории земли, установленной соответствующим органом исполнительной власти, то в государственной регистрации прав на данную землю может быть отказано. Заинтересованное лицо, которому отказано в государственной регистрации прав на земельный участок, может обратиться в суд в соответствии с Законом Азербайджанской Республики "Об административном производстве".

Если при государственной регистрации прав на земельный участок, выяснится что категория земли (целевого назначения) не установлена, то регистрация может быть приостановлена в соответствии со статьей 14.1 Закона Азербайджанской Республики "О государственном реестре недвижимого имущества". При устранении обстоятельств, являющихся причиной оставления заявления, о государственной регистрации прав на земельный участок без рассмотрения или приостановления государственной регистрации прав, орган регистрации вправе принять соответствующее решение.

3. Постановление вступает в силу со дня опубликования.

4. Постановление опубликовать в газетах "Азербайджан", "Республика", "Халг газети", "Бакинский рабочий", "Вестнике Конституционного Суда Азербайджанской Республики".

5. Постановление является окончательным и не может быть отменено, изменено или официально истолковано ни одним органом или лицом.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ADINDAN

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI KONSTITUSIYA MƏHKƏMƏSİ PLENUMUNUN Q Ə R A R I

Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin 28-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair

12 aprel 2017-ci il

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Fərhad Abdullayev (sədr), Sona Salmanova, Rövşən İsmayılov, Ceyhun Qaracayev, Rafael Qvaladze, Mahir Muradov (məruzəçi-hakim) və Kamran Şəfiyevdən (məruzəçi-hakim) ibarət tərkibdə,

məhkəmə katibi – Elməddin Hüseynovun,

maraqlı subyektlərin nümayəndələri – Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin hakimləri Cahangir Yusifov və Vidadi Məmmədovun, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Aparatının İnzibati və hərbi qanunvericilik şöbəsinin məsləhətçisi Kəmalə Qəmərlinin,

ekspert – Bakı Dövlət Universitetinin Konstitusiya hüququ kafedrasının dosenti, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru Sübhan Əliyevin,

mütəxəssislər – Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi İlqar Hüseynovun, Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin Hüquq İdarəsinin Hüquqi təminat və təmsilçilik şöbəsinin rəisi, ədliyyə polkovniki Rövşən Rəsulzadənin iştirakı ilə,

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsinə müvafiq olaraq xüsusi konstitusiya icraatı üzrə açıq məhkəmə iclasında Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin 81.2-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin müraciəti əsasında konstitusiya işinə baxdı.

İş üzrə hakim K.Şəfiyevin məruzəsini, maraqlı subyektlərin nümayəndələrinin və mütəxəssislərin çıxışlarını, ekspertin rəyini dinləyib, iş materiallarını araşdırıb müzakirə edərək, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

MÜƏYYƏN ETDİ:

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Məhkəməsinə (bundan sonra – Konstitusiyası Məhkəməsi) müraciət edərək Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra – İnzibati-Prosessual Məcəllə) 81-ci maddəsində nəzərdə tutulan apellyasiya şikayəti vermək hüququnun işdə iştirak etməyə cəlb olunmayan, məhkəmə aktı ilə maraqlarına toxunan şəxslərə münasibətdə həmin Məcəllənin 81.2-ci maddəsinin tələbləri baxımından şərh edilməsini xahiş etmişdir.

Müraciətdə göstərilir ki, iddiaçılar S.Hüseynova və qeyriləri Azərbaycan Respublikası Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında Daşınmaz Əmlakın Dövlət Reyestri Xidmətinin Bakı şəhər Ərazi İdarəsinə qarşı iddia ərizəsi ilə 2 saylı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə müraciət edərək alqı-satqı müqaviləsi əsasında əldə etdikləri daşınmaz əmlaka, o cümlədən torpaq sahələrinə texniki pasportun və reyestrdən çıxarışın verilməsi vəzifəsinin cavabdehin üzərinə qoyulması barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişlər. Məhkəmənin 1 may 2012-ci il tarixli qərarı ilə iddia təmin edilmişdir.

Həmin qərar qanuni qüvvəyə mindikdən sonra işdə iştirak etməyə cəlb edilməyən Azərbaycan Respublikasının Müdafiə Nazirliyi (bundan sonra – Müdafiə Nazirliyi) apellyasiya şikayəti ilə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə müraciət edərək birinci instansiya məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsini xahiş etmişdir.

Müdafiə Nazirliyi apellyasiya şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, məhkəmə qərarı əsasında iddiaçıların adına dövlət qeydiyyatına alınan mübahisəli torpaq sahəsində 1950-ci ildən Müdafiə Nazirliyinin hərbi şəhərciyi yerləşir. Həmin torpaq sahəsi Müdafiə Nazirliyinin “N” saylı hərbi hissəsinə müddətsiz istifadəyə verilmişdir. Birinci instansiya məhkəməsi işə baxarkən ərazinin kimin istifadəsində olmasını müəyyən etməmiş və maraqlarına toxunan Müdafiə Nazirliyini üçüncü şəxs qismində işə cəlb etməmişdir.

Müraciətedənin fikrincə, inzibati prosessual qanunvericilikdə işdə iştirak etməyə cəlb olunmayan, məhkəmə aktı ilə maraqlarına toxunan şəxslərin şikayət vermək hüququ ilə bağlı birbaşa müddəalar mövcud olmadığından, Müdafiə Nazirliyinin apellyasiya şikayətinə mahiyyəti üzrə baxılmasında prosessual çətinliklər yaranmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi hesab edir ki, işdə iştirak etməyə cəlb olunmayan, məhkəmə aktı ilə maraqlarına toxunan şəxslərin məhkəmə-

yə müraciət etmək hüququnun təmin olunması və vahid məhkəmə təc-rübəsinin formalaşdırılması baxımından İnzibati-Prosessual Məcəllənin 81.2-ci maddəsinin şərh edilməsinə zərurət yaranmışdır.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, müraciətdə qal-dırılan məsələ İnzibati-Prosessual Məcəllənin üçüncü şəxslərin inzibati məhkəmə icraatına cəlb olunmasını tənzimləyən 28-ci maddəsinin şərh edilməsi yolu ilə həll edilə bilər.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu, ilk növbədə, Azərbaycan Res-publikası Konstitusiyasının (bundan sonra – Konstitusiya) 60-cı maddə-sindən irəli gələn məhkəməyə müraciət etmək hüququ ilə hüquqi müəyyənliyin ayrılmaz tərkib hissəsi olan məhkəmə qərarlarının stabil-liyi prinsipinin əlaqəli şəkildə təhlil olunmasını zəruri hesab edir.

Konstitusiyanın 60-cı maddəsinin I hissəsinə görə, hər kəsin hüquq və azadlıqlarının inzibati qaydada və məhkəmədə müdafiəsinə təminat verilir. Konstitusiyanın 71-ci maddəsinin VI və VII hissələrinə əsasən, Azərbaycan Respublikası ərazisində insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqları birbaşa qüvvədədir. İnsan və vətəndaş hüquqlarının və azad-lıqlarının pozulması ilə əlaqədar mübahisələri məhkəmələr həll edir. Konstitusiyanın 125-ci maddəsinin I hissəsində məhkəmə hakimiyyəti-nin ədalət mühakiməsi yolu ilə yalnız məhkəmələr tərəfindən həyata keçirilməsi təsbit edilmişdir.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu Konstitusiyada təsbit olunmuş hüquq və azadlıqların səmərəli müdafiəsinin vacibliyini dəfələrlə qeyd edərək bildirmişdir ki, məhkəmə müdafiəsi hüququ əsas insan və vətən-daş hüquqları və azadlıqları sırasında olmaqla yanaşı, Konstitusiyada təsbit edilmiş digər hüquq və azadlıqların təminatı qismində də çıxış edir. Sözügedən hüquq yalnız məhkəməyə müraciətlə məhdudlaşmır, habelə pozulmuş hüquqları və azadlıqları səmərəli bərpa etmək iqtida-rında olan ədalət mühakiməsini də nəzərdə tutur (Konstitusiya Məhkə-məsi Plenumunun T.Mənsurovun şikayəti üzrə “Azərbaycan Respubli-kası Ali Məhkəməsinin Mülki kollegiyasının 4 oktyabr 2010-cu il tarixli qərarının Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” 5 dekabr 2011-ci il tarixli Qərarı).

Bununla yanaşı, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu “Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 420-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” 28 fevral 2012-ci il tarixli Qərarında qeyd etmişdir ki, məhkəməyə müraciət etmək hüququnun təmin edilməsi, öz növbəsində, pozulmuş hüquq və azadlıqları qanunvericilikdə nəzərdə tutulan hədlər çərçivəsində səmərəli müdafiə və bərpa edə bilən ədalət mühakiməsi-

nin həyata keçirilməsini şərtləndirir. Ədalət mühakiməsi vasitəsilə insan hüquq və azadlıqlarının təminatı sisteminin universal xarakteri, həmçinin şəxsin qanunsuz və əsassız məhkəmə qərarlarından müdafiə olunması məqsədilə müvafiq məhkəmələrə şikayət etmək imkanlarını əhatə edir.

Konstitusiyada nəzərdə tutulmuş təminatların yerinə yetirilməsi baxımından ədalət mühakiməsinin keyfiyyətə səmərəli və ədalətli həyata keçirilməsi, qanunvericilikdə hüquq və vəzifələrin həcmnin prosessual prosedur, qaydalar, xüsusən də müddətlər çərçivəsində balanslaşdırılması zəruriliyini ortaya çıxarır ki, bu da məhkəmə icraatı zamanı məhkəmənin (hakimin), tərəflərin, prosesin digər iştirakçılarının, həmçinin maraqlı şəxslərin qarşılaşa biləcəkləri hüquqi qeyri-müəyyənliyin aradan qaldırılmasına xidmət edən mühüm şərtlərdən biridir (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun C.İsmayılzadənin şikayəti ilə əlaqədar 13 fevral 2007-ci il tarixli Qərarı).

Eyni zamanda, qeyd olunmalıdır ki, şəxsin məhkəməyə müraciət etmək hüququ məhkəmə prosesinin bütün mərhələlərinə aiddir. Bu, məhkəmə müdafiəsinin yalnız birinci instansiyada təmin olunmasını deyil, qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda apellyasiya və kasasiya instansiyalarında da həyata keçirilməsini nəzərdə tutur.

Məhkəmə müdafiəsi hüququ mülki və inzibati işlər üzrə nəinki məhkəmə icraatına başlanmasında imkanını, o cümlədən məhkəmənin lazımı qaydada təşkili və tərkibini, həmçinin prosesin gedişatı ilə bağlı dövlət təminatını nəzərdə tutur. Prosesin gedişatı tərəflərin iradəsindən asılı olaraq birinci instansiya məhkəməsində, həm də apellyasiya və kasasiya instansiyalarında məhkəmə müdafiəsi imkanlarının tükənməsində qəddər davam etdirilə bilər.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd etməyi zəruri hesab edir ki, Konstitusiyanın 60-cı maddəsində nəzərdə tutulan məhkəməyə müraciət etmək hüququ həyata keçirilərkən konstitusiya hüququnun doktrinasından irəli gələn hüquqi müəyyənlik prinsipinə riayət edilməsi pozulmuş hüquq və azadlıqların qorunmasını daha da səmərəli edir.

Hüquqi müəyyənlik prinsipi Konstitusiyanın Preambulasında əksini tapan qanunun aliliyinin əsas elementlərindən biridir. Hüquqi müəyyənlik prinsipi digər tələblərlə yanaşı, ən ümumi mənasında mövcud hüquqi vəziyyətə aid aydınlığı və müəyyənliyi nəzərdə tutur. Bu baxımdan məhkəmələr tərəfindən qəbul olunmuş qərarlarda həll olunan işə aid bütün zəruri məsələlərə aydınlıq gətirilməli, ziddiyyətli məqamlar aradan qaldırılmalıdır. Azərbaycan Respublikasının adından çıxarılan məh-

kəmə aktlarında işin ədalətli həllini şübhə altına alan, ziddiyyətlər yaranan və mübahisə üzrə iştirakçıların konstitusiya məhkəmə müdafiəsi hüququna təsir göstərən müddəalar olmamalıdır (Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun N.Əbilovun şikayəti üzrə 13 iyun 2008-ci il tarixli Qərarı).

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu tərəfindən formalaşdırılmış hüquqi mövqeyə görə, qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə aktlarının qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş müddətlər çərçivəsində deyil, qeyri-məhdud zaman kəsiyində mübahisələndirilməsi imkanının mövcudluğu illüziyasını yaranan belə vəziyyət, hüquqi müəyyənliyin tərkib hissəsi olan “res judicata” prinsipinin, ədalət mühakiməsinin ağılabatan müddətdə həyata keçirilməsi tələbinin inkar edilməsilə yanaşı, artıq həll olunmuş mübahisə üzrə qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarlarının sabitliyinə, davamlılığına xələl gətirir.

Belə mövqe İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin (bundan sonra – Avropa Məhkəməsi) qərarlarında da öz əksini tapmışdır. Belə ki, “Brumaresku Rumıniyaya qarşı” iş üzrə 28 oktyabr 1999-cu il tarixli Qərarında göstərilmişdir ki, hüququn aliliyinin əsas aspektlərindən biri olan hüquqi müəyyənlik prinsipi digərləri ilə yanaşı tələb edir ki, məhkəmələr tərəfindən tamamilə həll edilmiş iş üzrə qəbul olunan yekun qərar şübhə doğurmamalıdır.

Avropa Məhkəməsinin “Ryabix Rusiyaya qarşı” iş üzrə 24 iyul 2003-cü il tarixli Qərarında isə qeyd edilmişdir ki, hüquqi müəyyənlik, “res judicata” prinsipinə hörməti (yəni bir dəfə həll edilmiş işə təkrar baxılmanın yolverilməzliyini) nəzərdə tutur. Prinsip onu əks etdirir ki, tərəflərdən heç biri yalnız işə təkrar baxılması və yeni qərara nail olmaq məqsədilə yekun, qanuni qüvvəyə minmiş qərara yenidən baxılmanı tələb edə bilməz. İşə yenidən baxılması üzrə yuxarı məhkəmə instansiyasının səlahiyyəti işə mahiyyəti üzrə yenidən baxmaq məqsədilə deyil, məhkəmə səhvlərini, ədalət mühakiməsinin qeyri-düzgün aparılmasını aradan qaldırmaq məqsədilə həyata keçirilməlidir. Yenidən baxma şikayətin gizli forması hesab edilə bilməz, eyni zamanda, yalnız bir məsələyə dair iki yanaşmanın mövcud olması yenidən baxma üçün əsas ola bilməz. Yalnız əsaslı və qarşısıalınmaz xarakterli hallara görə məcburiyyət qarşısında qalma bu prinsipdən geri çəkilməyə haqq qazandırır.

Avropa Məhkəməsinin bu hüquqi mövqeyini nəzərə alaraq Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu xüsusi olaraq qeyd edir ki, qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarlarının ləğvi və ya dəyişdirilməsi üçün əsaslar konstitusiya əhəmiyyətli məqsədlərə cavab verməli, hüquqi müəy-

yənlik və mütənasiblik prinsiplərinə uyğun olaraq məhkəmə qərarının ədalətliliyini, stabilliyini və tarazlığını pozmamalıdır.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu öz hüquqi mövqeyini təkrarlayaraq bir daha qeyd edir ki, Konstitusiyanın 60-cı maddəsində təsbit edilmiş məhkəməyə müraciət etmək hüququ Konstitusiyada bəyan edilmiş hüquq və azadlıqların təminatlarına əsaslanır. Belə ki, məhkəmənin qəbul etdiyi qərarın hüquqa zidd olduğunu yalnız qanunla müəyyən edilmiş qaydada müvafiq instansiya məhkəməsi müəyyən edə bilər. Bu isə hüquqi dövlətə xas olan məhkəmədən başqa heç kəsin məhkəmə qərarının ədalətliliyini və hüquqa uyğunluğunu şübhə altına ala bilməməsi prinsipindən irəli gəlir.

Məhkəmə səhvlərinin aradan qaldırılması məqsədilə konkret işlər üzrə (mülki, cinayət, inzibati) məhkəmə qərarlarına yenidən baxılmasının bu və ya digər formasını seçərkən qanunverici, ilk növbədə, pozulmuş hüquqların real və vaxtında bərpa edilməsi üçün hüquq və azadlıqların adekvat təmin edilməsi zərurətindən çıxış edir. Aydındır ki, səhv məhkəmə qərarı hüquqa uyğun hesab edilə bilməz.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, işdə iştirak etməyə cəlb olunmayan, məhkəmə aktı ilə maraqlarına toxunan şəxslərin şikayəti üzrə iş yenidən baxılması məhkəmə səhvlərinin, məhkəmə qərarlarının əsaslı olmamasının, maddi hüquq normalarının məhkəmə tərəfindən düzgün tətbiq edilməməsinin və ya prosessual qanunvericilik normalarının pozulmasının və ya digər məsələlərin yoxlanılması məqsədini daşımamalıdır. Bu zaman məhkəmənin üzərinə düşən əsas vəzifə həmin məhkəmə aktı ilə maraqlarına toxunan şəxslərin pozulmuş hüquqlarının bərpa edilməsidir.

Azərbaycan Respublikasının mülki prosessual qanunvericiliyindən fərqli olaraq, İnzibati Prosesual Məcəllədə qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarından işdə iştirak etməyə cəlb olunmayan, məhkəmə aktı ilə maraqlarına toxunan şəxslərin şikayət vermək hüququ nəzərdə tutulmamışdır.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu qeyd edir ki, inzibati prosessual qanunvericiliyin əsas prinsiplərindən biri, inzibati prosesdə iştirak edən bütün şəxslərin Konstitusiya ilə təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarına riayət olunmasını, həmçinin insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının qanunsuz məhdudlaşdırılması hallarından müdafiəsini təmin etməkdir. İnzibati prosesin gedişatında hər kəsin özünün Konstitusiya ilə təsbit edilmiş hüquq və azadlıqlarını qanunla qadağan edilməyən bütün üsul və vasitələrlə müdafiə etmək hüququ vardır.

İnzibati hüquq münasibətləri (idarəçilik sahəsində ümumi (publik) hüquq münasibətləri) dövlət idarəçiliyi və ya yerli özünüidarəetmə sahəsində yarandığından və bilavasitə dövlət idarəetmə fəaliyyətinin həyata keçirilməsi prosesində inzibati orqanların vəzifə və səlahiyyətlərinin yerinə yetirilməsi ilə bağlı olduğundan, bu münasibətlərdən yaranan mübahisələrdə iştirakçıların dairəsi mülki münasibətlərdən fərqli olaraq daha məhdud olur. Bu baxımdan qanunverici inzibati məhkəmə icraatı zamanı işdə iştirak etməyə cəlb olunmayan, qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarı ilə maraqlarına toxunan şəxslərin prosessual statusunu müəyyən etməmişdir.

Eyni zamanda, qanunverici Azərbaycan Respublikasının Mülki-Prosessual Məcəlləsindən fərqli olaraq, inzibati prosesdə işə baxan məhkəməyə daha geniş səlahiyyət vermişdir. Belə ki, İnzibati-Prosessual Məcəllənin 11-ci maddəsinə əsasən, inzibati məhkəmə icraatı hamının qanun və məhkəmə qarşısında bərabərliyi prinsipi əsasında həyata keçirilir. Məhkəmə inzibati prosesin gedişində proses iştirakçılarından hər birinə öz mövqeyini ifadə etmək, prosessual hüquqlarını və vəzifələrini həyata keçirmək üçün tam və bərabər imkanlar yaratmağa borcludur.

Həmin Məcəllənin 12.1 və 12.2-ci maddələrinə görə, məhkəmə proses iştirakçılarının izahatları, ərizə və təklifləri ilə, onların təqdim etdikləri sübutlarla və işdə olan digər materiallarla kifayətlənməyərək, mübahisənin düzgün həlli üçün əhəmiyyət kəsb edən bütün faktiki halları xidməti vəzifəsinə görə araşdırmağa borcludur. Məhkəmə müstəqil şəkildə öz təşəbbüsü ilə və ya proses iştirakçılarının vəsatətinə əsasən digər zəruri sübutları toplamağa borcludur. Məhkəmə tərəflərdən əlavə məlumat və sübutlar tələb edə bilər.

Göründüyü kimi inzibati prosessual qanunvericiliyin tələblərinə görə, inzibati işə baxan məhkəmə işi hərtərəfli araşdıraraq mübahisənin düzgün həll edilməsi üçün əhəmiyyət kəsb edən bütün hallara qiymət verməli və mübahisə üzrə gələcəkdə qəbul ediləcək qərarın digər şəxslərin hüquq və mənafelərinə toxuna biləcəyini araşdırmalıdır.

Lakin müraciətdən də göründüyü kimi, təcrübədə məhkəmələr tərəfindən xidməti vəzifəsinə əsasən maraqlarına toxunan şəxslərin məhkəmə icraatına cəlb olunmaması hallarına rast gəlinir. Belə olan halda həmin şəxslər Konstitusiyanın 60-cı maddəsi ilə nəzərdə tutulan məhkəməyə müraciət etmək hüququnun pozulduğunu haqlı olaraq qeyd edirlər. Çünki məhkəmə qərarı qanuni qüvvəyə mindiyinə görə həmin şəxslərin İnzibati-Prosessual Məcəllənin 28-ci maddəsinə uyğun olaraq üçüncü şəxs qismində inzibati məhkəmə icraatına cəlb edilməsi müm-

kün olmur və onlar inzibati məhkəmə icraatının iştirakçısı olmadığı üçün həmin Məcəllənin 81-ci maddəsinə əsasən bu qərardan apellyasiya şikayəti vermək hüququndan məhrum olurlar.

İnzibati-Prosessual Məcəllənin 28-ci maddəsinə əsasən, iş üzrə məhkəmə qərarı qanuni qüvvəyə minənə qədər və ya iş yuxarı instansiya məhkəməsinin icraatında olduğu müddətdə, məhkəmə qərarının digər şəxslərin qanunla qorunan maraqlarına toxunacağı hallarda, məhkəmə xidməti vəzifəsinə uyğun olaraq öz təşəbbüsü ilə və ya həmin şəxslərin vəsatəti əsasında onları üçüncü şəxs qismində inzibati məhkəmə icraatına cəlb edə bilər. Məhkəmə qərarının qəbul edildiyi, lakin qanuni qüvvəyə minmədiyi dövrdə məhkəmə üçüncü şəxslərin icraata cəlb edilməli olduğu qənaətinə gəldikdə, həmin məhkəmə qərarının ləğv edilməsi və işə mahiyyəti üzrə baxılmasının təzələnməsi barədə qərardad qəbul edir. Mübahisə edilən hüquq münasibətində üçüncü şəxsin iştirakının xarakteri inzibati məhkəmə icraatının tərəfləri və həmin üçüncü şəxs barəsində vahid qərarın qəbul olunmasını şərtləndirdiyi hallarda, həmin şəxs iştirakçı kimi inzibati məhkəmə icraatına mütləq cəlb edilməlidir (zəruri cəlbətmə). Üçüncü şəxslərin inzibati məhkəmə icraatına cəlb edilməsi barədə məhkəmə qərardadı inzibati prosesin bütün iştirakçılara təqdim olunmalıdır. Qərardadda məhkəmə tərəfindən baxılan işin halları və cəlbətmənin səbəbləri göstərilməlidir. İnzibati məhkəmə icraatına cəlbətmə barədə məhkəmə qərardadından şikayət verilə bilməz. Məhkəmə tərəfindən xidməti vəzifəsinə əsasən məhkəmə icraatına cəlb olunmamış şəxslər, qəbul edilməsi nəzərdə tutulan məhkəmə qərarının onların qanunla qorunan maraqlarına toxunacağını güman etdikləri hallarda məhkəmə icraatına cəlbətmə barədə vəsatət qaldıra bilərlər. Məhkəmə həmin vəsatət barəsində 10 gün müddətində qərardad qəbul edir. Vəsatətin təmin edilməsindən imtina haqqında qərardaddan yuxarı məhkəməyə şikayət verilə bilər.

Həmin maddədə qanunverici cəlbətmənin iki növünü nəzərdə tutmuşdur: adi cəlbətmə və zəruri cəlbətmə. Zəruri cəlbətmə o zaman yaranır ki, hüquqi mübahisənin mahiyyəti üzrə qərar üçüncü şəxslərin maraqlarına bilavasitə təsir etsin. Burada həlledici məqam cəlb edilən şəxslə tərəf arasındakı mövcud hüquq münasibəti deyil, hüquqi mübahisə ilə bağlı qərarın potensial təsiridir.

Zəruri cəlbətmə o zaman mövcud olur ki, qəbul ediləcək məhkəmə qərarı tək inzibati məhkəmə icraatının tərəfləri barəsində deyil, həmçinin üçüncü şəxsə münasibətdə də hüquqi qüvvəyə malik olsun. Əgər məhkəmə qərarını üçüncü şəxsin hüquqlarına müdaxilə etmədən (başqa

şəxs üçün hüquq və vəzifələrin yaradılması, təsdiq və ya müəyyən olunması, dəyişdirilməsi və ya ləğv edilməsi) qəbul etmək mümkün deyilsə, həmin şəxs mütləq məhkəmə icraatına cəlb edilməli və bu, zəruri cəlb etmə kimi qiymətləndirilməlidir. Bu hal bir qayda olaraq o zaman mövcud olur ki, üçüncü şəxsin mübahisəli hüquq münasibətlərində birbaşa iştirakı olsun və münasibətin hüquqi taleyi həll edildiyi zaman qəbul edilmiş qərar onun maraqlarına təsir etsin. Bu halda həmin şəxs üçüncü şəxs qismində, yəni iştirakı zəruri olan üçüncü şəxs qismində inzibati məhkəmə icraatına cəlb edilməlidir.

Qeyd olunduğu kimi, məhkəmələr tərəfindən xidməti vəzifəsinə əsasən zəruri cəlb edilməli olan şəxslərin məhkəmə icraatına cəlb olunması onların prosessual statusdan məhrum edilməsi ilə nəticələnir və məhkəmə qərarından apellyasiya şikayəti vermək hüququnu məhdudlaşdırır.

Belə ki, İnzibati-Prosessual Məcəllənin 27-ci maddəsinə görə, inzibati məhkəmə icraatının iştirakçılarna iddiaçı, cavabdeh və icraata cəlb olunmuş üçüncü şəxslər aiddir.

Həmin Məcəllənin 81.1 və 81.2-ci maddələrinə əsasən, inzibati-iqtisadi məhkəmələr tərəfindən qəbul olunmuş qərarlardan və ya qərardadlardan, bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, şikayət verilə bilər. Şikayətə apellyasiya qaydasında apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin inzibati-iqtisadi kollegiyaları tərəfindən baxılır. İnzibati məhkəmə icraatının iştirakçıları (tərəflər və məhkəmə icraatına cəlb olunmuş üçüncü şəxslər) yalnız onların tələblərinin təmin olunmadığı hallarda şikayət vermək hüququna malikdirlər.

Göründüyü kimi, inzibati məhkəmə icraatı zamanı apellyasiya şikayəti vermək hüququnun yalnız icraatın iştirakçılarına məxsus olduğu imperativ qaydada müəyyən edilmişdir. Qanunverici həmin normada göstərir ki, istənilən şəxs deyil, yalnız icraata cəlb olunmuş üçüncü şəxslər şikayət vermək hüququna malikdirlər.

Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, inzibati məhkəmə icraatına cəlb olunmamış, qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə aktı ilə maraqlarına toxunan şəxsin məhkəməyə müraciət etmək hüququnun təmin edilməsi məqsədilə İnzibati Prosesual Məcəllənin 28.1-ci maddəsinə müvafiq olaraq üçüncü şəxs qismində işə cəlb edilməsi həmin şəxsin hüquqlarının və qanunla qorunan maraqlarının əhəmiyyətli dərəcədə pozulduğu hallarda mümkün hesab edilə bilər.

Lakin Konstitusiyanın 7-ci maddəsində təsbit olunmuş hakimiyyətlərin bölünməsi prinsipinə görə Konstitusiya Məhkəməsi normayaradıcı,

yəni hər hansı hüquq münasibətlərinin tənzimlənməsinə dair normativ hüquqi akt qəbul edən, o cümlədən hər hansı normativ hüquqi akta əlavə və dəyişikliklərin edilməsi təşəbbüsünə malik olan orqan deyil, səlahiyyətli subyektlərin sorğu və müraciətləri, fərdi şikayətlər əsasında qanunverici, icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanları və yerli özünüidarəetmə orqanları tərəfindən qəbul olunmuş aktlar üzərində konstitusiya nəzarətini həyata keçirən ali konstitusiya ədalət mühakiməsi orqanıdır.

Bu baxımdan Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, inzibati məhkəmə icraatına cəlb olunmamış, qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə aktı ilə maraqlarına toxunan şəxsin Konstitusiyanın 60-cı maddəsinin I hissəsindən və “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın (bundan sonra – Konvensiya) 6-cı maddəsindən irəli gələn məhkəməyə müraciət etmək hüququ qanunvericilik qaydasında tənzimlənməlidir. Konstitusiyanın 94-cü maddəsinin I hissəsinin 6-cı bəndində isə məhkəmə icraatı, məhkəmə qərarlarının icrası qaydalarının müəyyən edilməsi Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin (bundan sonra – Milli Məclis) səlahiyyətinə aid edilmişdir.

Qanunvericilik qaydasında müvafiq tənzimlənmə həyata keçiriləndə Konstitusiyanın 60-cı maddəsinin I hissəsində və Konvensiyanın 6-cı maddəsində nəzərdə tutulan məhkəməyə müraciət etmək hüququnun təmin edilməsi məqsədilə inzibati məhkəmə icraatına cəlb olunmamış, qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarı ilə maraqlarına toxunan şəxs, hüquqları və qanunla qorunan maraqları əhəmiyyətli dərəcədə pozulduğu hallarda inzibati məhkəmə icraatına üçüncü şəxs qismində cəlb edilə bilər. Belə cəlbətmə bu Qərarla əks olunmuş hüquqi mövqelər nəzərə alınmaqla, İnzibati-Prosessual Məcəllənin 28.1-ci maddəsinə uyğun həll edilməlidir.

Lakin məhkəmə qanuni qüvvəyə minmiş qərarının ləğv edilməsi və işə məhiyyəti üzrə baxılmasının təzələnməsi barədə qərardad qəbul edərkən hüquqi müəyyənliyin mühüm tərkib hissəsi olan məhkəmə qərarlarının stabilliyi prinsipinin qorunması məqsədilə maraqlı şəxsin üçüncü şəxs qismində işə cəlb edilməsi üçün aşağıdakılara xüsusi diqqət yetirməlidir:

– qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarı ilə inzibati məhkəmə icraatına cəlb olunmamış şəxsin hüquqlarının və qanunla qorunan maraqlarının əhəmiyyətli dərəcədə pozulub-pozulmamasına;

– inzibati məhkəmə icraatına cəlb olunmamış şəxsin öz hüququnun pozulduğunu bildiyi və ya bilməli olduğu vaxtın müəyyən edilməsinə.

Beləliklə, həmin şəxs məhkəməyə müraciətində öz hüquqlarının və qanunla qorunan maraqlarının pozulmasını və bu pozuntunun ona hansı vaxtdan məlum olduğunu əsaslandırmalıdır.

Göstərilənləri nəzərə alaraq, Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu aşağıdakı nəticələrə gəlir:

– inzibati məhkəmə icraatına cəlb olunmamış, qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarı ilə maraqlarına toxunan şəxsin Konstitusiyanın 60-cı maddəsinin I hissəsindən və Konvensiyanın 6-cı maddəsindən irəli gələn məhkəməyə müraciət etmək hüququnun tənzimlənməsi Milli Məclisə tövsiyə edilməlidir;

– məsələ qanunvericilik qaydasında həll edilənədək Konstitusiyanın 60-cı maddəsinin I hissəsində və Konvensiyanın 6-cı maddəsində nəzərdə tutulan məhkəməyə müraciət etmək hüququnun təmin edilməsi məqsədilə inzibati məhkəmə icraatına cəlb olunmamış, qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarı ilə maraqlarına toxunan şəxs, hüquqları və qanunla qorunan maraqları əhəmiyyətli dərəcədə pozulduğu hallarda inzibati məhkəmə icraatına üçüncü şəxs qismində cəlb edilə bilər.

Belə cəlbətmə bu Qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində əks olunmuş hüquqi mövqələr nəzərə alınmaqla, İnzibati-Prosessual Məcəllənin 28.1-ci maddəsinə uyğun həll edilməlidir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsini və “Konstitusiya Məhkəməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 60, 62, 63, 65-67 və 69-cu maddələrini rəhbər tutaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu

Q Ə R A R A A L D I :

1. İnzibati məhkəmə icraatına cəlb olunmamış, qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarı ilə maraqlarına toxunan şəxsin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinin I hissəsindən və “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın 6-cı maddəsindən irəli gələn məhkəməyə müraciət etmək hüququnun tənzimlənməsi Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə tövsiyə edilsin.

2. Məsələ qanunvericilik qaydasında həll edilənədək Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinin I hissəsində və “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Konvensiyanın 6-cı maddəsində nəzərdə tutulan məhkəməyə müraciət etmək hüququnun təmin edilməsi məqsədilə inzibati məhkəmə icraatına cəlb olunma-

mış, qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarı ilə maraqlarına toxunan şəxs, hüquqları və qanunla qorunan maraqları əhəmiyyətli dərəcədə pozulduğu hallarda inzibati məhkəmə icraatına üçüncü şəxs qismində cəlb edilə bilər.

Belə cəlbətmə bu Qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində əks olunmuş hüquqi mövqelər nəzərə alınmaqla, Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin 28.1-ci maddəsinə uyğun həll edilməlidir.

3. Qərar dərc edildiyi gündən qüvvəyə minir.

4. Qərar “Azərbaycan”, “Respublika”, “Xalq qəzeti”, “Bakinski raboçi” qəzetlərində, “Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Məlumatı”nda dərc edilsin.

5. Qərar qətidir, heç bir orqan və ya şəxs tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə və ya rəsmi təfsir edilə bilməz.

ИМЕНЕМ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

**ПОСТАНОВЛЕНИЕ
ПЛЕНУМА КОНСТИТУЦИОННОГО СУДА
АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**

**О толковании статьи 28 Административно-Процессуального
Кодекса Азербайджанской Республики**

12 апреля 2017 года

город Баку

Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики в составе Фархада Абдуллаева (председатель), Соны Салмановой, Ровшана Исмаилова, Джейхуна Гараджаева, Рафаэля Гваладзе, Махира Мурадова (судья-докладчик) и Кямрана Шафиева (судья-докладчик),

с участием секретаря суда Эльмедина Гусейнова,

представителей заинтересованных субъектов – судей Бакинского апелляционного суда Джахангира Юсифова и Видади Мамедова, консультанта отдела Административного и военного законодательства Апарата Милли Меджлиса Азербайджанской Республики Кямали Гамарли,

эксперта – доцента кафедры Конституционного права Бакинского Государственного Университета, доктора философии по праву Субхана Алиева,

специалистов – судьи Верховного Суда Азербайджанской Республики Ильгара Гусейнова, начальника отдела Правового обеспечения и представительства Юридического Управления Министерства Обороны Азербайджанской Республики, полковника юстиции Ровшана Расулзаде,

в соответствии с частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, в открытом судебном заседании по особому конституционному производству, на основании обращения Бакинского апелляционного суда рассмотрел конституционное дело о

толковании статьи 81.2 Административно-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики.

Заслушав доклад судьи К.Шафиева по делу, выступления представителей заинтересованных субъектов и специалистов, заключение эксперта, изучив и обсудив материалы дела, Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

У С Т А Н О В И Л :

Бакинский апелляционный суд, обратившись в Конституционный Суд Азербайджанской Республики (далее – Конституционный Суд), просил истолковать право подачи апелляционной жалобы, предусмотренной в статье 81 Административно-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики (далее – Административно-Процессуальный Кодекс) в отношении лиц, не привлеченных к участию в деле, интересы которых были затронуты судебным актом, относительно требований статьи 81.2 того же Кодекса.

В обращении указывается, что истцы С.Гусейнова и другие, обратившись в Бакинский Административно-экономический суд №2, с иском заявлением против Бакинского территориального управления Службы государственного реестра недвижимого имущества при Государственном комитете Азербайджанской Республики по вопросам имущества, просили принять решение о возложении на ответчика обязанности выдачи технического паспорта и выписки из реестра на приобретенное ими на основе договора купли-продажи недвижимое имущество, в том числе земельные участки. Решением суда от 1 мая 2012 года иск был удовлетворен.

После вступления в силу вышеуказанного решения, не привлеченное к участию в деле Министерство обороны Азербайджанской Республики (далее – Министерство обороны), обратившись с апелляционной жалобой в Бакинский апелляционный суд, просило аннулировать решение суда первой инстанции.

Министерство обороны обосновало свою апелляционную жалобу тем что, на оспариваемом земельном участке, прошедшим государственную регистрацию на имя истцов на основании судебного решения, с 1950 года размещается военный городок Министерства обороны. Данный земельный участок передан в бессрочное пользование воинской части “N” Министерства обороны. Суд первой

инстанции при рассмотрении дела не установил, в чем пользованию находится территория, и не привлек в качестве третьего лица Министерство обороны, чьи интересы были затронуты, к делу.

По мнению обратившегося, в связи с тем, что в административно-процессуальном законодательстве отсутствуют прямые положения, связанные с правом представления жалобы лицом, не привлеченным к участию в деле, интересы которого затронуты судебным актом, возникли процессуальные трудности рассмотрением апелляционной жалобы Министерства обороны по существу.

Бакинский апелляционный суд считает, что с точки зрения обеспечения права обращения в суд лиц, не привлеченных к участию в деле, интересы которых затронуты судебным актом, и формирования единой судебной практики возникла необходимость толкования статьи 81.2 Административно-Процессуального Кодекса.

Пленум Конституционного Суда считает, что поднятый в обращении вопрос, может быть разрешен путем толкования статьи 28 Административно-Процессуального Кодекса, регулирующей привлечение третьих лиц к административному судопроизводству.

Пленум Конституционного Суда, в первую очередь, считает необходимым проанализировать право обращения в суд, вытекающее из статьи 60 Конституции Азербайджанской Республики (далее – Конституция) в связи с принципом стабильности судебных решений, являющимся неотъемлемой составной частью правовой определенности.

Согласно части 1 статьи 60 Конституции, каждому гарантируется защита его прав и свобод в административном порядке и суде. На основании частей VI и VII статьи 71 Конституции, на территории Азербайджанской Республики права и свободы человека и гражданина являются непосредственно действующими. Споры, связанные с нарушением прав и свобод человека и гражданина, разрешаются судами. В части 1 статьи 125 Конституции закреплено, что судебную власть в Азербайджанской Республике осуществляют посредством правосудия только суды.

Пленум Конституционного Суда, неоднократно отмечая важность эффективной защиты, закрепленных в Конституции прав и свобод, подчеркивал, что право на судебную защиту, находясь в числе основных прав и свобод человека и гражданина, также выступает как гарантия других прав и свобод, закрепленных в Кон-

ституции. Указанное право не ограничивается только обращением в суд, оно также предусматривает правосудие, способное эффективно восстановить нарушенные права и свободы (Постановление Пленума Конституционного Суда от 5 декабря 2011 года “О проверке соответствия постановления Гражданской коллегии Верховного Суда Азербайджанской Республики от 4 октября 2010 года Конституции и законам Азербайджанской Республики по жалобе Т.Мансурова”).

Наряду с этим, в Постановлении Пленума Конституционного Суда от 28 февраля 2012-го года “О толковании статьи 420 Гражданско-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики” отмечает, что обеспечение права на обращение в суд, в свою очередь, обуславливает осуществление правосудия, способного эффективно защищать и восстанавливать нарушенные права и свободы в пределах, предусмотренных законодательством. Универсальный характер системы обеспечения прав и свобод человека посредством правосудия также охватывает возможности обжалования в соответствующие суды для защиты лица от незаконных и необоснованных судебных решений.

С точки зрения выполнения гарантий, предусмотренных в Конституции, эффективное и справедливое осуществление правосудия выдвигает необходимость баланса прав и обязанностей в законодательстве в рамках процессуальных процедур, правил и особенно сроков, что является важным условием, устранения правовой неопределенности, с которыми могут столкнуться суд (судья), стороны, иные участники процесса, а также заинтересованные лица во время судебного производства (Постановление Пленума Конституционного Суда от 13 февраля 2007 года в связи с жалобой Дж.Исмаилзаде).

В то же время, следует отметить, что право лица на обращение в суд относится ко всем этапам судебного процесса. Это подразумевает обеспечение судебной защиты не только на первой инстанции, но и осуществление в случаях, предусмотренных законом, на апелляционной и кассационной инстанциях.

Право судебной защиты предусматривает не только возможность начала судебного производства по гражданским и административным делам, но и организацию и состав суда в надлежащем порядке, в том числе государственное обеспечение, связанное с ходом процесса. Ход процесса может быть продолжен в зависимости от

волеизъявления сторон в суде первой инстанции, а также на апелляционной и кассационной инстанциях до исчерпания возможностей судебной защиты.

Пленум Конституционного Суда считает необходимым отметить, что при осуществлении права на обращение в суд, предусмотренного статьей 60 Конституции, соблюдение принципа правовой определенности, вытекающей из доктрины конституционного права, делает еще более эффективной защиту нарушенных прав и свобод.

Принцип правовой определенности, отраженный в Преамбуле Конституции, является одним из важных элементов верховенства закона. Принцип правовой определенности, наряду с другими требованиями, при самом общем понимании, предусматривает ясность и определенность относительно существующей правовой ситуации в самом общем смысле. С этой точки зрения, во все необходимые вопросы по делу, разрешаемому в принятых судами постановлениях, должна быть внесена ясность, а противоречивые положения должны быть устранены. В судебных актах, выносимых от имени Азербайджанской Республики, не должно быть положений, ставящих справедливое разрешение дела под сомнение, образующих противоречие и влияющих на право конституционно-судебной защиты участников по спору (Постановление Пленума Конституционного Суда от 13 июня 2008 года по жалобе Н.Абилова).

Согласно сформированной Пленумом Конституционного Суда правовой позиции, такое положение создающее иллюзию возможности оспаривания судебных актов, вступивших в законную силу, не в рамках сроков, предусмотренных законодательством, а в неопределенном отрезке времени, наряду с отрицанием принципа “res judicata”, являющегося составной частью правовой определенности требования осуществления правосудия в разумный срок, бросает тень на стабильность, устойчивость вступивших в законную силу судебных решений по уже разрешенным спорам.

Такая позиция нашла отражение и в решениях Европейского Суда по Правам Человека (далее – Европейский Суд). Так, в решении от 28 октября 1999 года по делу “Брумареску против Румынии”, указано что, принцип правовой определенности, являющийся одним из основных аспектов верховенства права, наряду с другими принципами, требует, чтобы итоговое решение, принятое судами по окончательно разрешенному делу, не вызывало сомнения.

А в решении Европейского Суда от 24 июля 2003 года по делу “Рябых против России” отмечается, что правовая определенность предполагает уважение принципа “res judicata” (т.е., недопустимость повторного рассмотрения однажды решенного дела). Принцип закрепляет, что ни одна из сторон не может требовать пересмотра окончательного и вступившего в законную силу постановления только в целях проведения повторного рассмотрения и вынесения нового решения по делу. Полномочие вышестоящего суда по пересмотру дела должно осуществляться в целях исправления ошибок, неправильного отправления правосудия, а не пересмотра по существу. Пересмотр не может считаться скрытой формой обжалования, в то время, как лишь возможное наличие двух точек зрения по одному вопросу не может являться основанием для пересмотра. Отступления от этого принципа оправданы, только когда являются обязательными в силу обстоятельств существенного и непреодолимого характера.

Учитывая данную правовую позицию Европейского Суда, Пленум Конституционного Суда особо отмечает, что основания для аннулирования или изменения судебных решений, вступивших в законную силу, должны отвечать конституционно-значимым целям, в соответствии с принципами правовой определенности и соразмерности не нарушать справедливости, стабильности и сбалансированности судебных решений.

Пленум Конституционного Суда, повторяя свою правовую позицию, еще раз отмечает, что право на обращение в суд, закрепленное в статье 60 Конституции, основано на гарантии прав и свобод, провозглашенных Конституцией. Так, противоправность принятого судом решения может быть установлена лишь судом соответствующей инстанции в порядке, установленным законом. А это вытекает из свойственного правовому государству принципа, что никто не вправе ставить под сомнение справедливость и соответствие праву судебного решения, кроме самого суда.

При выборе той или иной формы пересмотра судебных решений по конкретным делам (гражданским, уголовным, административным) с целью устранения судебных ошибок законодатель, в первую очередь, исходит из необходимости адекватного обеспечения прав и свобод для реального и своевременного восстановления нарушен-

ных прав. Понятно, что ошибочное судебное решение не может считаться соответствующим праву.

Пленум Конституционного Суда считает что, пересмотр дела по жалобам лиц, не привлеченных к участию в деле, интересы которых затронуты судебным актом, не должен преследовать цели проверки судебных ошибок, необоснованности судебных решений, неправильного применения судом материальных правовых норм или нарушения норм процессуального законодательства, либо других вопросов. При этом основной обязанностью суда является восстановление нарушенных прав лиц, интересы которых затронуты данным судебным актом.

В отличие от гражданско-процессуального законодательства Азербайджанской Республики, в Административно-Процессуальном Кодексе не предусмотрено право обжалования лицами, не привлеченными к участию в деле, интересы которых затронуты судебным актом вступившего в законную силу решения суда.

Пленум Конституционного Суда отмечает, что одним из основных принципов административно-процессуального законодательства является обеспечение соблюдения всех лиц, участвующих в административном процессе, прав и свобод человека и гражданина, закрепленных в Конституции, а также защиты от случаев незаконного ограничения прав и свобод человека и гражданина. В ходе административного процесса каждый вправе защищать закрепленные в Конституции свои права и свободы всеми не запрещенными законом способами и средствами.

Административно-правовые отношения (в сфере управления – общие (публичные) правовые отношения) возникают в сфере государственного управления или местного самоуправления и непосредственно связаны с выполнением административными органами своих обязанностей и полномочий в процессе осуществления деятельности по государственному управлению, поэтому в спорах, возникающих в связи с данными отношениями, круг участников более ограничен, чем в гражданских отношениях. В этом контексте законодатель не установил процессуального статуса лиц, не привлеченных к участию в деле в ходе административно-судебного производства, интересы которых затронуты вступившим в законную силу судебным актом.

В то же время, законодатель, в отличие от Гражданско-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики, предоставил суду, рассматривающему дело в административном процессе более широкие полномочия. Так, на основании статьи 11 Административно-Процессуального Кодекса, административное судопроизводство осуществляется на основе принципа равенства всех перед законом и судом. Суд в ходе административного процесса должен создавать полные и равные возможности для каждого участника процесса выражать свою позицию, осуществлять свои процессуальные права и обязанности.

Согласно статьям 12.1 и 12.2 данного Кодекса, Суд, не ограничиваясь объяснениями, заявлениями и предложениями участников процесса, представленными ими доказательствами и другими материалами, содержащимися в деле, обязан, исходя из своего служебного положения, исследовать все фактические обстоятельства дела, имеющие значение для правильного разрешения спора. Суд обязан самостоятельно по собственной инициативе или на основе ходатайства участников процесса собирать другие необходимые доказательства. Суд может требовать от сторон дополнительных сведений и доказательств.

Как видно, согласно требованиям административно-процессуального законодательства, суд, рассматривающий административное дело, всесторонне исследовав дело должен дать оценку всем обстоятельствам, представляющим значение для правильного разрешения спора и исследовать, может ли принятое в дальнейшем решение по спору затрагивать права и интересы других лиц.

Но, как видно из обращения, на практике встречаются случаи непривлечения судами к судопроизводству лиц, интересы которых затронуты в связи со служебными обязанностями в связи со служебными обязанностями. В этом случае данные лица справедливо отмечают нарушение права на обращение в суд, предусмотренного статьей 60 Конституции. Из-за вступления судебного решения в законную силу данные лица в соответствии со статьей 28 Административно-Процессуального Кодекса не могут быть привлечены к судопроизводству в качестве третьих лиц, и в связи с тем, что они не являются участниками административного судопроизводства, на основании статьи данного Кодекса лишаются права подачи апелляционной жалобы на данное решение.

На основании статьи, до вступления судебного решения по делу, либо в течение срока нахождения дела в производстве суда вышестоящей инстанции, в случаях, когда решение суда может затронуть охраняемые законом интересы других лиц, суд в силу своего служебного положения может по собственной инициативе или по ходатайству данных лиц привлечь их к административному судопроизводству в качестве третьих лиц. Если в период после вынесения судебного решения и до вступления его в силу суд пришел к решению о привлечении к производству третьих лиц, он выносит определение об отмене данного судебного решения и возобновлении рассмотрения дела по существу. Если характер участия третьего лица в спорном правоотношении обусловлен вынесением единого решения в отношении сторон административного судопроизводства и данного третьего лица, то данное лицо должно быть обязательно привлечено к административному судопроизводству в качестве участника (необходимое привлечение). Определение суда о привлечении третьих лиц к административному судопроизводству предоставляется всем участникам административного процесса. В определении указываются обстоятельства рассматриваемого судом дела и причины привлечения. Определение суда о привлечении к административному судопроизводству обжалованию не подлежит. В случае, если лица, не привлеченные к судопроизводству в силу служебного положения суда, предполагают, что предназначенное к вынесению судебное решение может затронуть их охраняемые законом интересы, они могут поднять ходатайство о привлечении их к судебному производству. Суд выносит определение по данному ходатайству в течение 10 дней. Определение об отказе в обеспечении ходатайства может быть обжаловано в вышестоящий суд.

В данной статье законодателем предусмотрены два вида привлечения: обычное и необходимое привлечение. Необходимое привлечение возникает в тот момент, когда решение по существу правового спора напрямую влияет на интересы третьих лиц. Решающим моментом здесь являются не правоотношения между привлекаемым лицом и стороной, а потенциальное влияние решения, связанного с правовым спором.

Необходимое привлечение имеет место тогда, когда принимаемое судом решение имеет юридическую силу в отношении не только сторон административного судопроизводства, но и третьего ли-

ца. Если принятие судебного решения без вмешательства в права третьего лица (образование, утверждение или установление, изменение или аннулирование прав и обязанностей для другого лица) не представляется возможным, то данное лицо непременно должно быть привлечено к судопроизводству. Это следует оценивать, как необходимое привлечение. Данное обстоятельство, как правило, имеет место тогда, когда третье лицо напрямую участвует в спорных правоотношениях, и решение, принятое по правовому спору, непосредственно влияет на его интересы. В этом случае данное лицо должно быть привлечено к административному судопроизводству в качестве третьего лица, то есть в качестве третьего лица, участие которого является необходимым.

Как уже было отмечено, непривлечение судами в силу их служебного положения к судопроизводству лиц, которых необходимо привлечь, приводит к лишению их процессуального статуса, и ограничивается право подачи апелляционной жалобы на судебное решение.

Так, согласно статье 27 Административно-Процессуального Кодекса, к участникам административного судопроизводства относятся истец; ответчик; третьи лица, привлеченные к административному судопроизводству.

На основании статей 81.1 и 81.2 данного Кодекса решения и определения, вынесенные судами по делам об административных и экономических спорах, могут быть обжалованы, за исключением предусмотренных настоящим Кодексом случаев. Жалоба рассматривается в апелляционном порядке судебными коллегиями по делам об административных и экономических спорах судов апелляционной инстанции. Участники административного судопроизводства (стороны и третьи лица, привлеченные к судопроизводству) вправе подавать жалобу только в случае необеспечения их требований.

Как видно, при административном судопроизводстве право подачи апелляционной жалобы принадлежит только участникам производства, что установлено в императивном порядке. В данной норме законодатель указывает, что правом подать жалобы обладает не любое лицо, а только третьи лица, привлеченные к производству.

Пленум Конституционного Суда считает, что в целях обеспечения права обращения в суд лица, не привлеченного к административному судопроизводству, интересы которого затронуты вступившим в законную силу судебным актом, в соответствии со статьей 28.1 Административно-Процессуального Кодекса, привлечение к делу в качестве третьего лица считается допустимым в случаях существенного нарушения прав и охраняемых законом интересов лица.

Однако, согласно принципу распределения властей, закрепленному в статье 7 Конституции, Конституционный Суд не является нормообразующим органом, то есть органом, принимающим нормативно-правовой акт по регулированию тех или иных правоотношений, в том числе, обладающим инициативой внесения дополнений и изменений в тот или иной нормативно-правовой акт, он является органом высшего конституционного правосудия, осуществляющим конституционный контроль за актами, принятыми законодательными, исполнительными органами, органами судебной власти и местного самоуправления, на основе запросов и обращений полномочных субъектов, индивидуальных жалоб.

В этом контексте Пленум Конституционного Суда считает, что вытекающее из части 1 статьи 60 Конституции и статьи 6 Конвенции “О защите прав человека и основных свобод” право лица, не привлеченного к административному судопроизводству, интересы которого затронуты вступившим в законную силу судебным актом, на обращение в суд должно регулироваться в порядке правового законодательства. А в пункте 6 части 1 статьи 94 Конституции установление правил судопроизводства исполнения судебных решений отнесены полномочиям Милли Меджлиса Азербайджанской Республики (далее – Милли Меджлис).

До осуществления соответствующего регулирования в законодательном порядке, в целях обеспечения права обращения в суд, предусмотренного в части 1 статьи 60 Конституции и статье 6 Конвенции, лицо, не привлеченное к административному судопроизводству, интересы которого были затронуты вступившим в законную силу судебным решением, в случаях существенного нарушения прав и охраняемых законом интересов, может быть привлечено к административному судопроизводству в качестве третьего лица. Такое привлечение должно разрешаться в соответствии со

статьей 28.1 Административно-Процессуального Кодекса с учетом правовых позиций, отраженных в настоящем Постановлении.

Однако, суд, принимая определение об аннулировании вступившего в законную силу своего решения и обновлении рассмотрения дела по существу, в целях защиты принципа стабильности судебных решений, являющегося важной составной частью правовой определенности, для привлечения заинтересованного лица в качестве третьего лица должен обратить особое внимание на следующее:

- имеет ли место существенное нарушение прав вступившим в законную силу судебным решением, и защищаемых законом интересов лица, не привлеченного к административному судопроизводству;

- в случае установления времени, когда лицо, не привлеченное к административному судопроизводству, узнало или должно было узнать о нарушении своих прав.

Таким образом, данное лицо в своем обращении в суд должно обосновать нарушение своих прав и охраняемых законом интересов, а также то, с какого времени ему стало известно относительно указанного нарушения.

Учитывая вышесказанное, Пленум Конституционного Суда приходит к следующим выводам:

- рекомендовать Милли Меджлису урегулировать вытекающее из части 1 статьи 60 Конституции и статьи 6 Конвенции право лица, не привлеченного к административному судопроизводству, интересы которого затронуты вступившим в законную силу решением суда на обращение в суд;

- до решения вопроса в законодательном порядке в целях обеспечения права на обращение в суд, предусмотренного в части 1 статьи 60 Конституции и статье 6 Конвенции “О защите прав человека и основных свобод”, лицо, не привлеченное к административному судопроизводству, интересы которого затронуты вступившим в законную силу решением суда, может быть привлечено к административному судопроизводству в качестве третьего лица в случаях существенного нарушения прав и охраняемых законом интересов.

Данное привлечение должно разрешаться в соответствии со статьей 28.1 Административно-Процессуального Кодекса Азербайджанской

Республики с учетом правовых позиций, отраженных в описательно-мотивировочной части настоящего Постановления.

Руководствуясь частью VI статьи 130 Конституции Азербайджанской Республики, статьями 60, 62, 63, 65-67 и 69 Закона Азербайджанской Республики “О Конституционном Суде”, Пленум Конституционного Суда Азербайджанской Республики

П О С Т А Н О В И Л :

1. Рекомендовать Милли Меджлису урегулировать вытекающее из части 1 статьи 60 Конституции Азербайджанской Республики и статьи 6 Конвенции “О защите прав человека и основных свобод” право лица, не привлеченного к административному судопроизводству, интересы которого затронуты вступившим в законную силу решением суда, на обращение в суд.

2. До решения вопроса в законодательном порядке в целях обеспечения права на обращение в суд, предусмотренного в части 1 статьи 60 Конституции Азербайджанской Республики и статье 6 Конвенции “О защите прав человека и основных свобод”, лицо, не привлеченное к административному судопроизводству, интересы которого затронуты вступившим в законную силу решением суда, может быть привлечено к административному судопроизводству в качестве третьего лица в случаях существенного нарушения прав и охраняемых законом интересов.

Данное привлечение должно решаться в соответствии со статьей 28.1 Административно-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики с учетом правовых позиций, отраженных в описательно-мотивировочной части настоящего Постановления.

3. Постановление вступает в силу со дня опубликования.

4. Постановление опубликовать в газетах “Азербайджан”, “Республика”, “Халг газети”, “Бакинский рабочий” и “Вестнике Конституционного Суда Азербайджанской Республики”.

5. Постановление является окончательным, не может быть отменено, изменено или официально истолковано ни одним органом или лицом.

TƏDBİRLƏR

20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsi Konstitusiya Məhkəməsində ehtiramla anılıb

XX əsrdə insanlığa qarşı törədilmiş qırğınların, zorakılığın ən dəhşətli səhifələrindən olan 20 Yanvar faciəsi xalqımızın qan yaddaşına əbədi həkk edilib. Bu hadisələr Azərbaycanın gələcək taleyinə, milli azadlıq hərəkatının daha da güclənməsinə, müstəqilliyimizin bərpasına mühüm təsir göstərib.

Bu fikirlər 20 Yanvar faciəsinin 28-ci ildönümü ilə əlaqədar yanvarın 17-də Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsində keçirilən anım mərasimində səslənib. Anım mərasimində Konstitusiya Məhkəməsinin Sədri Fərhad Abdullayev, hakimlər və Aparatın əməkdaşları iştirak edib.

Əvvəlcə faciə qurbanlarının xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib.

Mərasimdə çıxış edən Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayev 20 Yanvar faciəsini müstəqil Azərbaycanın tarixində mühüm dönüş nöqtəsi, istiqlal yolumuzun başlanğıcı kimi qiymətləndirib. Bildirilib ki, keçmiş SSRİ prezidenti Mixail Qorbaçovun göstərişi ilə Bakıda fəvqəladə vəziyyət elan edildikdən sonra imperiya rəhbərliyi yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə sovet hərbi birləşmələrini şəhərə yeridərək Azərbaycan xalqına qarşı misli görünməmiş qırğın törətməklə insanların yaşamaq hüququnu və beynəlxalq hüquq normalarını, SSRİ konstitusiyasının, eləcə də insan hüquqları ilə bağlı beynəlxalq müqavilələrin bir sıra maddələrini kobudcasına pozub. Sovet rejiminin Azərbaycan xalqının milli azadlıq hərəkatını qan içində boğmaq üçün ölkəmizə qarşı hərbi təcavüz etdiyi, günahsız insanları qətlə yetirdiyi həmin gecədə çox sayda dinc sakin öldürülüb, yüzlərlə insan yaralanıb və itkin düşüb. Dövlət əmlakına və özəl mülkiyyətə külli miqdarda ziyan dəyib.

Qeyd olunub ki, xalqını bu ağır günlərdə tək qoymayan Azərbaycan xalqının böyük oğlu, Ümummilli Lider Heydər Əliyev yanvarın 21-də Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyinə gələrək terror aktını

pisləyən bəyanatla çıxış etdi. Dahi şəxsiyyət özünün və ailə üzvlərinin həyatının təhlükə altında olmasına baxmayaraq, böyük cəsarət göstərərək 20 Yanvar faciəsinə siyasi qiymət verib, o vaxtkı SSRİ və respublika rəhbərlərinin günahı və xəyanəti üzündən törədilmiş bu cinayətin hüquqa, demokratiyaya, humanizmə zidd olduğunu bəyan etdi.

Diqqətə çatdırılıb ki, Ümummilli Liderin 1993-cü ildə siyasi hakimiyyətə qayıdışından sonra 20 Yanvar faciəsinin baş verməsinin səbəblərinin araşdırılması və onu törədənlərin məsuliyyətə cəlb olunması istiqamətində mühüm addımlar atıldı. Məhz ulu öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 20 Yanvar faciəsinə dövlət səviyyəsində siyasi-hüquqi qiymət verildi, Milli Məclis 1994-cü ilin martında bu barədə qərar qəbul etdi. Həmin hüquqi sənədlə 20 Yanvar hadisələri Azərbaycan xalqına qarşı hərbi təcavüz və cinayət kimi qiymətləndirildi.

Ulu Öndərin şəhid ailələrini və əlilləri dövlət qayğısı ilə əhatə etdiyini vurğulayan Sədr deyib ki, Ümummilli Liderin siyasi xəttini böyük

uğurla davam etdirən Prezident İlham Əliyev şəhid ailələrinin və sağlamlıqlarını itirmiş şəxslərin problemlərinin dövlət səviyyəsində həllini mühüm vəzifələrdən biri kimi qarşıya məqsəd qoyub. Dövlətimizin başçısının Sərəncamı ilə 20 Yanvar şəhidlərinin ailələrinə Prezident təqaüdü təyin edilib və daim yardımlar göstərilib. Şəhidlərin xatirəsinin əbədiləşdirilməsi məqsədilə ölkəmizdə bir çox abidə kompleksləri yaradılmışdır.

2010-cu ildə Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyevin Sərəncamı ilə Bakı şəhəri, Yasamal Rayonunda yaradılmış möhtəşəm 20 yanvar Abidə Kompleksini ziyarət etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin kollektivi oraya getmiş və şəhidlərin xatirəsini ehtiramla anmışlar. Konstitusiya Məhkəməsindən xatirə olaraq Kompleksin önünə gül əklilləri qoyulmuşdur.

Tədbirdə həmçinin Yasamal Rayon İcra Hakimiyyətinin nümayəndələri iştirak etmişlər.

Konstitusiya Məhkəməsi Aparatının 2017-ci ildəki fəaliyyətinin yekunlarına dair hesabat iclası keçirilib

---

Fərhad Abdullayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi Aparatının 2017-ci ildəki fəaliyyətinin yekunlarına həsr olunmuş hesabat iclası keçirilib.

İclası açan sədr Fərhad Abdullayev ötən il daxil olmuş sorğu, müraciət və şikayətlərlə bağlı Konstitusiya Məhkəməsi Plenumu tərəfindən ümumi hüquq münasibətlərinə təsir göstərən və məcburi qüvvəyə malik olan 38 qərar və qərardadın qəbul edildiyini diqqətə çatdırıb. Bildirilib ki, 2017-ci ildə Konstitusiya Məhkəməsinə 2271 şikayət daxil olub. Konstitusiya Məhkəməsi 694 şikayət üzrə aidiyyəti dövlət orqanlarına müvafiq tövsiyələrlə müraciət edib. Eyni zamanda, vətəndaşlara Konstitusiya Məhkəməsinin səlahiyyətləri izah edilməklə 909 cavab məktubu göndərilib. Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun qərar və qərardadlarında mülki, cinayət, əmək, vergi və hüququn digər sahələrində yaranmış hüquqi kolliziyalara dair Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının müddəaları nöqtəyi-nəzərindən hüquqi qiymət verilib.

Qeyd edilib ki, məhkəmələrdən daxil olmuş müraciətlərin sayı azalsa da, şikayətlərin sayı xeyli artıb. Məhkəmə aktlarından verilən şikayətlər mülki, mənzil, ailə, vergi, əmək və s. münasibətlərdən irəli gələn mübahisələrlə əlaqədar olub.

Bildirilib ki, ötən il Konstitusiya Məhkəməsinin beynəlxalq əlaqələri daha da möhkəmlənib. İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi, Avropa Şurası, Venesiya Komissiyası, habelə bir çox ölkənin Konstitusiya məhkəmələri ilə məhkəmə-hüquq əməkdaşlığı daha da inkişaf etdirilib. Konstitusiya Məhkəməsi qəbul etdiyi bütün qərarlarında dövlətdaxili qanunvericiliklə yanaşı, beynəlxalq müqavilələrə və Avropa Məhkəməsinin praktikasına diqqət yetirir.

İclasda Aparat rəhbərliyinin çıxışları, müvafiq şöbə və sektor müdirlərinin hesabatları da dinlənilib. Həmçinin Konstitusiya Məhkəməsinə daxil olan sorğu, müraciət və şikayətlərdə toxunulan hüquqi aspektlər, məhkəmə tərəfindən qəbul edilən qərarların icrası, tərtib olunan analitik arayış və rəylər, habelə təşkilati məsələlərlə bağlı məruzələr dinlənilib, işin səmərəliliyinin artırılmasına dair təkliflər irəli sürülüb.

Fərhad Abdullayev Prezident İlham Əliyevin “Azərbaycan Respublikasının dövlət siyasətinin mərkəzində Azərbaycan vətəndaşdır və buna görə bütün dövlət qurumları tərəfindən vətəndaşların şikayətlərinə çox diqqətlə yanaşılmalıdır” fikrini əsas götürərək bununla bağlı Aparatın müvafiq şöbələrində vətəndaşların ərizə və şikayətlərinin diqqətlə araşdırılmasını tələb edib. Qeyd olunub ki, dövlət qurumları tərəfindən vətəndaşların qəbulu, onların müraciətlərinə qayğı və həssaslıqla yanaşılması ilə bağlı Azərbaycan Prezidentinin göstərişlərinə əsasən, Konstitusiya Məhkəməsinə vətəndaşların müraciətləri diqqətlə dinlənir, araşdırılaraq həll olunması üçün tədbirlər görülür. Konstitusiya Məhkəməsinə daxil olan ərizə və şikayətlərin araşdırılmasına 2018-ci ildə daha çox diqqət yetirilməlidir.

Bildirilib ki, Prezident İlham Əliyevin imzaladığı “Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında” 2017-ci il 20 oktyabr tarixli Qanunda, ölkənin hüquq sisteminin yüksək standartlar səviyyəsində təkmilləşdirilməsi istiqamətində həyata keçirilən ardıcıl və sistemli islahatların yeni mərhələsinin başlanğıcı olan 2017-ci il 10 fevral tarixli Sərəncamında nəzərdə tutulmuş mühüm tədbirlərin həyata keçirilməsi ölkədə cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsinə, cəza siyasətinin humanistləşdirilməsinə, insan hüquq və azadlıqlarının daha etibarlı qorunmasına böyük töhfə olmaqla, Konstitusiya Məhkəməsinin fəaliyyətində xüsusi olaraq nəzərə alınmalıdır.

Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayev qeyd edib ki, 2017-ci ildə respublikamızda bir çox mühüm dövlət və beynəlxalq tədbirlər keçirilib. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev ölkənin milli qanunvericilik bazasının müasir hüquq sistemə uyğunlaşdırılmasını nəzərdə tutan bir sıra fərman və sərəncamlar imzalayıb. Dövlətimizin başçısının rəhbərliyi ilə beynəlxalq əlaqələr sahəsində davamlı addımlar atılır. Bütün bunlar regionun lider dövləti olan Azərbaycanın sürətli inkişafını, beynəlxalq arenada mövqeyinin güclənməsini bir daha təsdiqləyir.

Sədr bildirib ki, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə cəmiyyətin inkişafını əhatə edən hüquqi islahatlar məhkəmə sisteminin təkmilləşdirilməsinə və müasirləşdirilməsinə töhfə verməkdədir. Bu da vətəndaşların Konstitusiyada təsbit edilmiş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinin daha səmərəli həyata keçirilməsi üçün şərait yaradır.

Fərhad Abdullayev 2017-ci ildə görülmüş işləri müsbət qiymətləndirib, qurumun fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması üçün Aparatın struktur rəhbərlərinə tapşırıq və tövsiyələrini verib. Bu il görülməli iş-

lərdən danışan sədr hakimlərin icraatında olan işlərlə bağlı ölkə qanunvericiliyi ilə yanaşı, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə, habelə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin praktikasına əsaslanan rəy və analitik arayışların hazırlanmasının vacibliyini vurğulayıb. Qeyd olunub ki, 2018-ci ildə Azərbaycanda bir sıra mühüm tədbirlər, ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 95, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasının 100 illik yubileyləri, prezident seçkiləri keçiriləcək. Həmçinin bu il Konstitusiya Məhkəməsinin 20 illik yubileyi münasibətilə geniş beynəlxalq konfransın keçirilməsi nəzərdə tutulur.

Sonra iş planlarına əsasən, 2018-ci ildə Aparatın qarşısında duran vəzifələrlə bağlı bir sıra tapşırıqlar verilib.

İclasa yekun vuran Fərhad Abdullayev bildirib ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi Konstitusiyanın aliliyinin qorunması üçün qarşısında duran vəzifələri layiqincə yerinə yetirməyə çalışacaq.

Konstitusiya Məhkəməsində Xocalı soyqırımının 26-cı ildönümünə həsr olunmuş tədbir keçirilib

---

Xocalı faciəsinin 26-cı ildönümü ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin sədri, hakimləri və Aparatın məsul əməkdaşları Bakının Xətai rayonunda Xocalı şəhidlərinin xatirəsinə ucaldılmış abidəni ziyarət ediblər. Konstitusiya Məhkəməsinin adından abidə önünə əklil və gül dəstələri qoyulub.

Sonra Konstitusiya Məhkəməsinin binasında bəşəriyyət tarixində ən qanlı səhifələrdən biri olan Xocalı soyqırımını qurbanlarının xatirəsinə anım mərasimi keçirilib.

Tədbirdə çıxış edən sədr Fərhad Abdullayev Xocalı soyqırımının erməni şovinistlərinin azərbaycanlılara qarşı XIX-XX əsrlərdə həyata keçirdikləri etnik təmizləmə siyasətinin tərkib hissəsi olduğunu diqqətə çatdırıb. Bildirib ki, 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə tarixdə Azərbaycan xalqına qarşı ən dəhşətli və qanlı faciə – Xocalı soyqırımını törədilib. Həmin gecə Xocalı şəhəri erməni faşistləri və onların havadarları tərəfindən yerlə-yeksan edilib. Ermənistan silahlı qüvvələrinin keçmiş SSRİ-nin Xankəndindəki 366-cı motoatıcı alayının şəxsi heyətinin və texnikasının iştirakı ilə bir gecədə azərbaycanlılara qarşı törətdikləri dəhşətli qırğın nəticəsində 613 nəfər, o cümlədən 106 qadın, 63 uşaq, 70 qoca qətlə yetirilib, 1275 dinc sakin girov götürülüb, 150 nəfər itkin düşüb.

Sədr Xocalı soyqırımına ilk dəfə siyasi-hüquqi qiymətin ümummilli lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışından sonra verildiyini diqqətə çatdırıb. Vurğulayıb ki, ulu öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1994-cü il fevralın 24-də Milli Məclis “Xocalı Soyqırımını Günü haqqında” qərar qəbul edib. Ümummilli Lider bu soyqırımını haqqında həqiqətlərin beynəlxalq təşkilatlara çatdırılması istiqamətində məqsədyönlü və davamlı addımlar atıb, BMT, ATƏT, Avropa Şurası, digər beynəlxalq qurumlara, habelə xarici dövlətlərə bu qətləmin gerçək mahiyyətini çatdıraraq, dünya ictimaiyyətini erməni terrorizminə qarşı təsirli tədbirlər görməyə çağırıb.

Konstitusiya Məhkəməsinin sədri qeyd edib ki, Prezident İlham Əliyev bu qətləmin beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılmasını və dünya döv-

l tləri t r fimd n tanidilmasını, faciə qurbanlarının xatirəsinin  b dil şdirilm sini, onların ailə üzvlərinin, yaxınlarının sosial m dafiasinin gücləndirilməsini həmişə diqqət mərkəzində saxlayır. Məhz bu addımların sayəsində son illerd  Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi, o cümlədən Xocalı faciəsinin beynəlxalq aləmdə tanidılması istiqamətində sistemli iş aparılır.

Bildirilib ki, 2012-ci və 2017-ci illerd  faciənin iyirminci v  iyirmi beşinci ild n mləri ilə əlaqədar Bakıda yüz minlərlə insanın iştirakı ilə ümumxalq y r ş  keçirilib v  dünyanın müxtəlif ölkələrində çoxsaylı tədbirlər təşkil edilib.

Sədr Xocalı soyqırımının dünyaya çatdırılması istiqamətində Heydər Əliyev Fondunun həyata keçirdiyi mühüm layihələri qeyd edib. Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti xanım Mehriban Əliyevanın bu sahədəki misilsiz xidmətlərini xüsusi vurğulayan F.Abdullayev bildirib ki, məhz bu uğurlu fəaliyyət nəticəsində hazırda dünyanın bir sıra ölkələri, ABŞ-ın 20-dən çox ştatı, həmçinin bəzi beynəlxalq təşkilatlar Xocalı q tliamının soyqırımı kimi tanınması barədə qərarlar qəbul edib. Bu s yl rin nəticəsində artıq dünya ictimaiyyəti Xocalı faciəsi, torpaqlarımızın zəbt edilməsi ilə baėlı daha çox məlumatlıdır.

F.Abdullayev diqqətə çatdırıb ki, Xocalı soyqırımının beynəlxalq aləmdə tanınmasında Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın xidmətləri xüsusi yer tutur. Məhz Leyla Əliyevanın t ş bb -

sü ilə 2008-ci il mayın 8-dən başlanmış “Xocalıya ədalət!” beynəlxalq kampaniyası bu soyqırımı haqqında həqiqətlərin dünyaya çatdırılmasında mühüm rol oynayıb. Bu kampaniya çərçivəsində hər il yüzdən çox ölkədə genişmiqyaslı tədbirlər həyata keçirilir. “Xocalıya ədalət!” kampaniyası çərçivəsində çəkilən və bir çox beynəlxalq mükafata layiq görülmüş “Sonsuz dəhliz” (Endless Corridor) sənədli filminin müxtəlif ölkələrdə nümayiş etdirilməsi Xocalı soyqırımı ilə bağlı həqiqətlərin tanınması baxımından böyük əhəmiyyət daşıyır.

Prezident İlham Əliyevin Yeni Azərbaycan Partiyasının VI qurultayındakı nitqində səsləndirdiyi “Bütün dünya Dağlıq Qarabağı Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi kimi tanıyır. Heç bir ölkə bu qondarma qurumu tanımayıb və əminəm ki, heç vaxt tanımayacaq... Ölkəmizin ərazi bütövlüyü danışıqlar mövzusu deyil və heç vaxt olmayacaq... Bu məsələ beynəlxalq hüququn norma və prinsipləri əsasında öz ədalətli həllini tapacaq, ölkəmizin ərazi bütövlüyü bərpa ediləcək” sözlərini mərasim iştirakçılarının diqqətinə çatdıran sədr F.Abdullayev çıxışına yekun vuraraq bildirib ki, Xocalıda azərbaycanlılara qarşı düşmən erməni silahlı dəstələrinin həyata keçirdiyi kütləvi qırğının soyqırımı olmasını beynəlxalq hüquq normaları da təsdiqləyir. Xocalı faciəsi tarixboyu yaddaşlardan silinməyəcək və bu qətləmi törədənlər layiqli cəzalarını alacaqlar.

Azərbaycanlıların soyqırımının 100 illiyi ilə əlaqədar Konstitusiya Məhkəməsində anım mərasimi keçirilib

31 Mart – Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü xalqımızın və dövlətçiliyimizin tarixində baş vermiş faciəli hadisələrin milli yaddaşa əbədi həkk olunmasının təzahürüdür. Tarix sübut edir ki, XIX əsrdən başlayaraq ermənilər Azərbaycan ərazisində işğalçılıq niyyətlərini həyata keçirmək və tarixi torpaqlarımız hesabına “böyük Ermənistan” xülyasını reallaşdırmaq üçün ardıcıl olaraq hərbi və ideoloji vasitələrdən yararlanmış, xalqımıza qarşı dəhşətli soyqırımı cinayətləri törətmişlər. Azərbaycanlıların kütləvi surətdə qırğını, repressiyalara məruz qalması, doğma yurdlarından deportasiya edilərək didərgin salınması XX əsr tarixinin ən faciəli və dəhşətli səhifələrindəndir.

Bu fikirlər martın 30-da Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsində 1918-ci il azərbaycanlıların soyqırımının 100-cü il dönümü ilə əlaqədar keçirilən anım mərasimində səslənib. Əvvəlcə faciə qurbanlarının xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib.

Tədbirdə çıxış edən Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayev xalqımızın tarixində qanlı yazılmış soyqırımından, eləcə də ermənilərin xalqımıza qarşı törətdikləri digər dəhşətli qətlialmlardan danışib.

Diqqətə çatdırılıb ki, daşnak-bolşevik silahlı dəstələrinin 100 il əvvəl azərbaycanlılara qarşı törətdikləri bəşəri cinayətlər barədə həqiqətlərin ölkə və dünya ictimaiyyətinə daha dolğun çatdırılması məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 2018-ci il yanvarın 18-də “1918-ci il azərbaycanlıların soyqırımının 100 illiyi haqqında” Sərəncam imzalayıb.

Sədr Fərhad Abdullayev qeyd edib ki, 1918-ci il martın 30-dan aprelin 3-dək Bakı şəhərində və Bakı quberniyasının müxtəlif bölgələrində, eləcə də Şamaxı, Quba, Xaçmaz, Lənkəran, Hacıqabul, Salyan, Zəngəzur, Qarabağ, Naxçıvan və digər ərazilərdə Bakı Soveti və daşnak erməni silahlı dəstələri azərbaycanlılara qarşı soyqırımı törədiblər. Soyqırımı nəticəsində on minlərlə azərbaycanlı qətlə yetirilib, çoxlu sayda insan itkin düşüb. Martın 31-i 1919-cu və 1920-ci illərdə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti tərəfindən ümummilli matəm günü kimi qeyd olunub.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin 1998-ci il martın 26-da imzaladığı “Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında” Fərmanında həmin dəhşətli hadisələrə adekvat siyasi qiymət verilib və 31 Mart – Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü elan edilib. Bu Fərman, həmçinin Azərbaycan xalqına qarşı ermənilər tərəfindən əsrlərboyu törədilən soyqırımlarına verilən ilk hüquqi-siyasi qiymət idi.

Bildirilib ki, 20 faiz torpaqlarımızı işğal etmiş təcavüzkar Ermənistan dövlətinin rəhbərliyi bu gün Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi məqsədyönlü diplomatiya nəticəsində çıxılmaz vəziyyətə düşüb. Dövlətimizin başçısı Ermənistanın beynəlxalq səviyyədə ifşası, xalqımızın haqq səsinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması üçün bütün mötəbər tribunallardan istifadə edir. Keçirdiyi görüşlərdə, xarici ölkələrə səfərlərində, çıxışlarında Azərbaycan xalqına qarşı soyqırımı həyata keçirən erməni millətçilərinin iç üzünü açıb göstərir, dünya ictimaiyyətini Ermənistan rəhbərliyinin riyakarlığına və təcavüzkar siyasətinə son qoymağa çağırır. Dünya siyasi arenasında mühüm rol oynayan dövlətlərlə, təşkilatlarla ardıcıl və müntəzəm işin aparılması onilliklərboyu formalaşmış stereotiplərin və yanlış siyasi yanaşmaların tədricən dəyişməsi ilə müşayiət olunmaqdadır.

Tədbirdə vurğulanı ki, Azərbaycan xalqı və dövləti soyqırımı qurbanlarının xatirəsini daim əziz tutur, erməni faşizminin iç üzünü bütün dünyaya açıb göstərir, tarixdə baş verən bu qanlı hadisələrə beynəlxalq ictimaiyyəti obyektiv münasibət bildirməyə çağırır.

Konstitusiya Məhkəməsinin kollektivi 1918-ci il azərbaycanlıların soyqırımının 100 illiyi ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Hərbi Prokurorluğunun nəzdində fəaliyyət göstərən Memorial Soyqırımı Muzeyini ziyarət edib, burada Xocalı faciəsinə dair cinayət işinin materialları, tarixi sənədlər, maddi sübutlar, şahidlərin xatirələri və kitablarla tanış olub. Konstitusiya Məhkəməsinin əməkdaşları, həmçinin azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırımlarından bəhs edən filmə baxıblar.

G Ö R Ü Ş L Ə R

ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Haqları Bürosu missiyasının rəhbəri Konstitusiya Məhkəməsində olub

Aprelin 5-də Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin sədri Fərhad Abdullayev ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Haqları Bürosu missiyasının rəhbəri xanım Korin Yonkerin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşüb.

Azərbaycan Konstitusiya Məhkəməsinin fəaliyyətindən danışan F.Abdullayev müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyasının 1995-ci ildə qəbul edildiyini və orada konstitusiya nəzarəti orqanının yaradılmasının təsbit olunduğunu bildirib. Qeyd edib ki, ölkəmizdə 1995-ci ildən 1998-ci ilədək aparılmış mühüm qanunvericilik islahatları çərçivəsində 1998-ci ildə Konstitusiya Məhkəməsi yaradılıb. Ötən 20 il ərzində Konstitusiya

Məhkəməsi inkişaf dövrünü yaşayıb və Məhkəmənin təkmilləşdirilməsində Avropa modelləri prioritet təşkil edib.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi hələ ilk dövrlərdə, hətta Azərbaycan Avropa Şurasına üzv olmazdan əvvəl belə öz qərarlarında İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının müddəalarına istinad edib və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin praktikasına diqqət yetirib. 2002-ci ildə keçirilən referendum nəticəsində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına mütərəqqi dəyişikliklər edilib, ombudsmanın, ümumi məhkəmələrin və fərdi şəxslərin Konstitusiya Məhkəməsinə müraciət etmək hüququ təsbit olunub. Hazırda Məhkəmənin icraatında olan işlərin əksəriyyətini fərdi şikayətlər təşkil edir. Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumunun bu günədək qəbul olunmuş qərarları müxtəlif hüquq sahələrinə aiddir və Azərbaycan ərazisində mütləq hüquqi qüvvəyə malikdir. Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumunun qəbul etdiyi qərarlar dərhal qüvvəyə minir və məcburi xarakter daşıyır.

F.Abdullayev qonaqlara Konstitusiya Məhkəməsinə daxil olan sorğu, müraciət və şikayətlər, habelə ötən dövr ərzində Plenum tərəfindən qəbul edilmiş qərarların mahiyyəti haqqında məlumat verib.

Diqqətə çatdırılıb ki, parlament və prezident seçkilərinin nəticələrinin təsdiqi və elan edilməsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin səlahiyyətləri daxilindədir. Konstitusiya Məhkəməsi xüsusi Konstitusiya icraatı qaydasında Azərbaycan Respublikası Prezidenti seçkilərinin yekunlarına dair Mərkəzi Seçki Komissiyasının protokolunu təsdiq edərək seçkilərin yekunlarını rəsmən elan edir.

Qeyd edilib ki, cəmiyyət və hüquqi dövlət inkişaf etdikcə seçki prosesi də inkişaf edərək təkmilləşir. Azərbaycanda da bu prosesin inkişafı müşahidə edilir və seçki təcrübəsi ildən-ilə müasirləşir. Bu baxımdan ATƏT-in seçki müşahidə missiyasının rəyləri və təklifləri də seçki prosesi üçün əhəmiyyətlidir.

ATƏT-in Demokratik Təsisatlar və İnsan Haqları Bürosu missiyasının rəhbəri xanım Korin Yonker səmimi görüşə görə təşəkkürünü ifadə edərək, seçki müşahidə missiyasının fəaliyyəti və məqsədləri barədə məlumat verib, müşahidə missiyasının seçki prosesində Konstitusiya Məhkəməsi ilə əməkdaşlığına diqqət yetirəcəyini bildirib. Qeyd edib ki, seçkilər ərəfəsində ümumi prosesi daha dərinə öyrənmək üçün Konstitusiya Məhkəməsindəki bu görüş onlar üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Korin Yonker diqqətə çatdırıb ki, Azərbaycanda ATƏT-in uzunmüddətli müşahidə missiyası martın 9-da fəaliyyətə başlayıb və müşahidələri aprelin 23-dək davam edəcək. Missiya seçkidən öncəki, seçki günü və seçkidən sonrakı prosesləri izləyəcək və seçkilərdən sonra yekun hesabat təqdim edəcək.

Söhbət zamanı Azərbaycanda qarşıdakı prezident seçkiləri ilə bağlı məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb. Fərhad Abdullayev seçkilərin demokratik, seçki qanunvericiliyinə uyğun şəkildə keçiriləcəyinə, ədalətli və şəffaf olacağına əminliyini bildirib.

Qonaqlar, həmçinin Konstitusiya Məhkəməsinin icraatında olan işlər, şikayətlərə baxılması qaydası, seçicilərin məhkəmələrə şikayət etmə hüquqları ilə əlaqədar məsələlərlə maraqlanıblar.

Konstitusiya Məhkəməsinin sədri sualları ətraflı cavablandıraraq konstitusion hüquqların təmin olunmasının əhəmiyyətini qeyd edib, insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi sahəsində konstitusiya təminatlarına toxunub.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
KONSTITUSİYA MƏHKƏMƏSİNİN
MƏLUMATI

Buraxılışa məsul:
Murad Yusif-zadə

Redaktorlar:
Nazim Şahbazov
Kamran Yusifov
Murad Yusif-zadə
Fidan Xudiyeva
Tələt Binnətzadə
Orxan Rzayev
Nigar Həmidova
Nigar Qələndərli

Çapa imzalanmışdır 27.04.2018. Kağız formatı 70x100 1/16.
Fiziki çap vərəqi 11,5. Tirajı 200.

“Şərq-Qərb” mətbəəsində çap edilmişdir.
Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi 17.